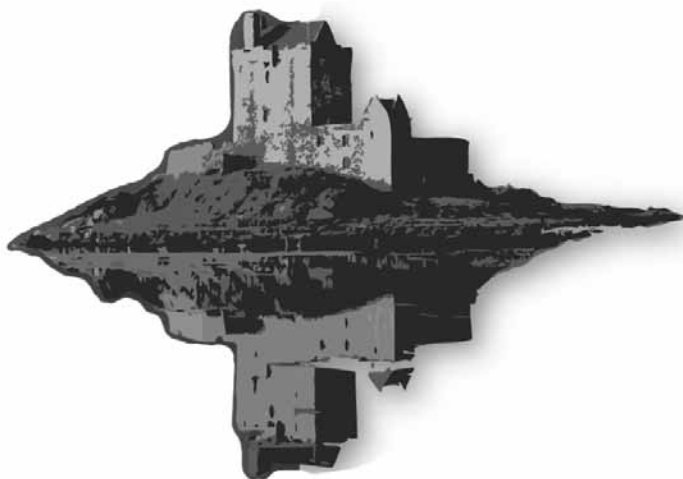

CETATEA CULTURALĂ

SERIA A III-A,
AN VIII, NR. 6 (66),
IUNIE 2007
CLUJ-NAPOCA

*Revistă de cultură,
literatură și artă*

IMPORTANT:

Potrivit art. 206 C.P., responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului. De asemenea, în cazul unor agenții de presă, pagini de internet și personalități citate, responsabilitatea juridică le aparține.

CUPRINS

M. BORCILĂ	
Lucian Blaga în actualitate	2
T. RĂCHÎTEANU	
Catrene	6
M. SCOROBETE	
Tăblița de lut (II)	9
V. MANTA TAICUȚU	
Poeme	19
C. CUBLEȘAN	
Nicolae Iorga - scriitorul	21
M. MALEA STROIE	
Poeme	27
V. FANACHE	
Ion Budai-Deleanu rediviva	28
B. GROZA	
Poezii	30
I. BUZAȘI	
Despre poezia carcerală	31
V. MILESCU	
Șansa suferinței, șansa poeziei	33
A. GYURIS (Germania)	
Poezii	34
C. CUBLEȘAN	
Octavian Goga - Addenda et corrigenda	35
H. BOTA	
Maria din Magdala	40
A. UNGUR	
Poeme	46
D. TĂRCHILĂ	
Omul din cușca gorilei (II)	48
L. BIMBEA	
Poezii	58
V. VARVARI	
Pupăza	46
G. ARGHEȘEANU	
Interviu cu Vasile Blendea	62
V. MILESCU	
Poezii	67
A. SOMEȘAN	
Oaspeți	69
M. BARBU	
Iubirile n-au vârstă	71
I. CRISTOFOR	
Fascinația povestirii	75
R. GULICIUC	
Între realism magic și autobiografie	78
PARK Kyng-li (Coreea de Sud)	
Iluzie	80
T. OWEN (Belgia)	
Omul care m-a ucis	89
I. KADARE (Albania)	
Relația ambiguă dintre literatură și viață	93
Meridiane lirice: Andrei FISCHOF (Israel)	96

Mircea BORGILĂ

LUCIAN BLAGA ÎN ACTUALITATE

Într-o dezbatere, de acum câțiva ani, la un congres din străinătate consacrat șanselor de supraviețuire sau chiar de împlinire a destinului propriu al culturii române — în „**noua eră**” a globalizării și, mai specific, în condițiile actuale ale *integrării instituționale europene* —, porneam de la exprimarea directă a convingerii că adevărul ultim, în această privință, a fost spus, cu mult înaintea acestui început de veac, prin cuvintele cu care se încheie cel mai pătrunzător examen și cel mai revelator „portret” al ființei noastre istorice. Îngăduiți-mi să invoc, și acum, la deschiderea celei de-a XVII-a ediții a Festivalului Internațional

„Lucian Blaga”, faimoasele fraze cu care se încheie cel de-al doilea volum din *Trilogia culturii*, *Spațiul mioritic*: „Tot ce putem ști, fără temerea de a fi desmințiti, este că suntem purtătorii bogați ai unor excepționale posibilități. Tot ce putem crede, fără a săvârși un atentat împotriva lucidității, este că ni s-a dat să luminăm cu floarea noastră de mâne un colț de pământ. Tot ce putem spera, fără a ne lăsăm manevrați de iluzii, este mândria unor inițiative spirituale istorice, care să sară, din când în când, ca o scânteie, și asupra creștetelor altor popoare. Restul e – ursită” (1936/1944). Credem că aceste cuvinte simple, dar care vor învinge veacurile, pot capta cel mai bine impulsul tainic și tulburător, care ne adună, din toate zările, în fiecare început de Mai, aici la Cluj. Dacă ni s-ar ierta această lipsă de modestie, am putea spune, *mutatis mutandis*, că și gândul inițial al fondatorilor Societății noastre, și în primul rând al neuitatului Liviu Petrescu, ar putea fi asemănat, în perspectiva timpului, cu o „inițiativă spirituală” de genul celor la care *spera* marele poet și filosof. Cu certitudine, noi toți, putem spune că suntem animați de conștiința de a fi „purtătorii bogați” ai mesajului creației lui Blaga însuși! Ceea ce ne unește este, fără îndoială, aceeași *știință* a „excepționalelor posibilități” cuprinse în această creație, aceeași *credință* în menirea de a lumina, cu floarea ei, acest colț de pământ, și, în ultimă instanță, aceeași

speranță de a ivi sau măcar prilejui, din când în când, câte o „scânteie” din spiritul ei „asupra creștetelor altor popoare”.

Dacă ne situăm sub zodia unei asemenea înalte năzuinți, atunci sensul întâlnirilor noastre anuale la Cluj se înscrie în adevăratul lui orizont, iar semnele trecerii lor poate că s-ar cuveni descifrate nu doar mai atent ci, în același timp, mai generos. Pentru a schița, sub astfel de auspicii, o foarte succintă prefață la această nouă ediție a Festivalului, voi începe prin a întâmpina, înainte de toate, câteva din ecurile internaționale, corelate, într-un fel sau altul, cu eforturile noastre.

Aș consemna, în primul rând, un reflex excepțional declanșat de manifestările clujene, încă, de la ediția a VI-a și pe care îl datorăm unuia dintre cei mai luminoși exponenți ai studiilor românești din S.U.A și de pretutindeni, profesorul Michael Impey, de la University of Kentucky, din Lexington. Autor al unor temeinice monografii, și al volumelor de traduceri din Arghezi și Tristan Tzara, în engleză (editate la prestigioasa Princeton University Press), precum și al unor temeinice studii despre romanul românesc contemporan (în *Literature and Politics in Eastern Europe*) sau despre „dizidența poetică” românească în „epoca de aur”, Profesorul Michael Impey ne-a prezentat, atunci, în 1996, nu numai situația traducerilor și a receptării mării poezii blagiene în cultura americană, ci și un vast proiect, gândit, iarăși, în autentic spirit blagian, privind *determinarea istorică a creației libere în spațiul cultural romanic, în condițiile specifice ale privării de libertate a creatorului însuși*. Un prim volum de cca 500 de pagini, din acest proiect, *Testimony from Behind Prison Bars. Romanian and Italian Experiences*, a apărut deja în versiune românească, de numai câteva săptămâni, în traducerea lui Dan Brudașcu, și va fi prezentat la Festival (*Mărturii de după gratii. Experiențe române și italiene*, Cluj, Sedan, 2007). Am avut prilejul unei scurte prezentări a distinsului profesor american chiar în deschiderea acestei cărți, dar aș dori să semnalez, aici, că autorul însuși înfățișează, pe larg, în prefața sa, nașterea întregului proiect „la sfârșitul unei săptămâni de omagiere a marelui poet și filosof Lucian Blaga” la Cluj (p. 9-11). Și aș sublinia, în același timp, că, prin publicarea în engleză și în italiană a acestei cărți, dimensiunea „experienței românești” în acest dureros și fierbinte domeniu problematic va putea fi înscrisă într-o perspectivă de abordare și pe o orbită de circulație mult mai cuprinzătoare ca până acum. În bogăția de fapte explorate, mi se pare că se profilează pregnant, în acest sens, între altele, devastatoarea dramă a marelui și regretatului savant psiholog Nicolae Mărgineanu, el însuși profund

exeget al operei lui Blaga, care dobândește, în/prin lucrarea lui Michael Impey, o gravă rezonanță europeană.

Un alt notabil eveniment de acest gen ne întâmpină și în spațiul filosofic, prin apariția, tot în engleză și în S.U.A, a cărții ce reprezintă teza de doctorat a lui Michael Jones, *The Metaphysics of Religion. Lucian Blaga and Contemporary Philosophy* (Madison, Fairleigh Dickinson University Press, 2006, 200p.) Cum bine știm, tânărul filosof american și-a prezentat, mai întâi, poziția sa în cadrul simpoziunelor noastre și în volumele *Meridian Blaga*, iar contribuția sa cu totul remarcabilă se adaugă, în acest fel, ca și lucrarea lui Sean Cotter, *Living through Translation. Lucian Blaga and T.S. Eliot*, ecourilor internaționale recente ale operei și exegezei blagiene. Cartea lui Michael Jones este prezentată deja, de Irina Petraș, în „*Caietele Lucian Blag*” din acest an (p.11). Aș dori să-mi exprim, aici, doar satisfacția că autorul recunoaște, el însuși, în această primă prezentare de ansamblu a filosofiei blagiene în S.U.A., o mlădiță transoceanică ce s-a înălțat, într-un fel diafan, și din atmosfera inconfundabilă a reuniunilor noastre clujene.

Între aparițiile editoriale românești, ar trebui să menționăm, desigur, în primul rând, cele două tomuri din volumul VI al culegerii noastre *Meridian Blaga*, apărute la Casa Cărții de Știință, sub îngrijirea devotată și competentă a aceleiași Irina Petraș, cu prestigioase colaborări din țară și din străinătate. Amânând, însă, evaluarea acestor volume pentru un alt prilej și relegând celelalte apariții editoriale pentru secvența atribuită lor în desfășurarea lucrărilor din acest an, aș dori să semnaliez, prin numai câteva cuvinte, două inițiative cu adevărat inovatoare, pe care le consider ca definerii pentru ediția a XVII-a a Festivalului. Ele sunt înrudite, dar se desfășoară în paralel (sau cu preponderență) în orizonturile corelate: literar și filosofic.

În orizontul literar, marea noutate constă în inaugurarea unei secțiuni speciale consacrate problemelor **transdisciplinarității**, pe care am prevăzut-o, ca o încununare, pentru ziua a treia a lucrărilor, ce va avea loc la Valea Drăganului, în contextul natural al „refugiului” din anii '50 al lui Lucian Blaga. Avem privilegiul de a deschide această secțiune chiar sub patronajul invitatului nostru de onoare, profesorul Basarab Nicolescu de la Universitatea din Paris, unul din fondatorii acestei reductibile mișcări pe plan internațional. Dezbateră ne s-a relevat ca nu numai necesară, prin relația genetică a concepției profesorului Basarab Nicolescu cu gândirea blagiană, ci și promițător

fructuoasă, prin anticipata clarificare a multiplelor implicații și a posibilelor consecințe pentru eforturile noastre exegetice în ansamblul lor. Mă gândesc atât la un spațiu mai larg al criticii literare – în care s-au afirmat deja, la noi, eminenți colaboratori și/sau continuatori în spirit, precum Horia Bădescu, Pompiliu Crăciunescu, Corin Braga — , cât și la cel al explorării relațiilor între religie, știință și educație – în care s-au angajat exponenți precum profesorii Ioan Chirilă, Constantin Cosma și Mircea Bercea.

În orizontul strict filosofic, noutatea poate apărea nu atât de spectaculoasă, dar ea reprezintă, fără dubiu, un important pas într-o direcție prea puțin explorată și extrem de fecundă pentru investigarea și valorizarea gândirii blagiene. Această direcție continuă linia unor texte din *Meridiane* și dezvoltă, mai focalizat, în contextul secțiunii filosofice, o dezbateră asupra **locului preocupărilor de istorie și filosofie a științei** în opera lui Blaga, inițiată într-un excelent „Simpozion Lucian Blaga – D. D. Roșca”, organizat anul trecut de Universitatea Babeș-Bolyai, sub coordonarea profesorilor Andrei Marga, Vasile Muscă și Marta Petreu. Principalul promotor al direcției menționate, la acel Simpozion, profesorul Mircea Flonta, de la Universitatea din București – care s-a impus, cum bine se știe, și drept cel mai statornic și mai prestigios exponent al exegezei filosofice blagiene în simpozioanele noastre – a acceptat, cu generozitate, invitația de a organiza o dezbateră, pe această temă, în cadrul lucrărilor ediției de față a Festivalului. Domnia sa va puncta relevanța acestei dezbateri în Sesiunea în Plen și va modera, apoi, împreună cu profesorul Ilie Pârvu, masa rotundă specială consacrată acestei problematici, în secțiunea de Filosofie.

Dincolo de aceste succinte și, inevitabil, parțiale prefigurări, multitudinea manifestărilor din ” Zilele Blaga -2007” ne îndreptățesc, cred, să aspirăm spre acea „scânteie” a speranței exprimate în înseși cuvintele marelui poet și filosof pe care le-am invocat la început. Suntem, iată, după 1990, pentru a 17-a oară consecutiv, adunați, în primele zile ale lui Mai, sub sclipățul cugetului Lui și , fără să cutezăm să-l gândim măcar – mai adânc decât știința, credința și nădejdea filosofului — , descoperim cu toții, pe prundul ființei noastre lăuntrice, secretul ultim al ‘misterului’ care ne leagă, în versurile eterne ale poetului: „**Încă o dată, iar și iară/ A iubi e primăvară!**”

*Cuvânt de deschidere la a XVII - a Ediție a Festivalului Internațional Lucian Blaga, Cluj-Napoca, 3-5 mai, 2007.

Teofil RĂCHIȚEANU

CATRENE

CI DOAR FRUNZE SÎNTEM, DOAMNE

Ci doar frunze sîntem, Doamne,
Din copacul care ești,
Risipite-n cele toamne,
Altoara ce vin – povești ...

CÎTE-N CER ȘI PE PĂMÎNT

Cîte-n cer și pe pămînt
Dintr-o dată nu mai sînt
Fiindcă lumea-i o poveste
A Celui Ce Singur Este ...

ETERNELE AZI, MÎINE, IERI...

Eternele azi, mîine, ieri,
Dacă doar, așa, păreri
Ale nu știu cui, de unde
Pe cari nu-l putem pătrunde? ...

VIAȚA MEA DOAR CÎT O CLIPĂ

Viața mea doar cît o clipă,
Cît o zbatere de-aripă,
Cum mă clatin eu de-un gînd,
Cum tăcerea de-un cuvînt ...

CLOPOTELE AMINTIRII

Clopotele Amintirii,
Parcă în cerești cetățîi,
Cu ecouri lungi în mine
Clătinînd singurătăți ...

SOARELE, LACRIMĂ, SUS

Peste Munții cei de-Apus
Soarele, lacrimă, sus,
Ca de aur, ca de sînge
Pe cari ochiul meu o plînge ...

STEAUA-ACEEA-N CERURI, REA

Steaua-aceea-n ceruri, rea,
Răsărea sau apunea?
Parcă-ntr-însa viața mea
Cînd era, cînd nu era ...

ȘI STELELE-N NALTUL LOR

Și stelele-n naltul lor
Mistuie-se de-adînc dor
Și ca mine visuri țes
Fără noimă și-nțeles ...

MAI ÎNALT DECÎT NESOMNUL

Mai înalt decît nesomnul
Codrului bătut de vînt,
Decît pînă-n cer tăcerea
Înjunghiată de-un cuvînt ...

BĂTRÎNI, DUMNEZEU CU MOARTEA

Bătrîni, Dumnezeu cu Moartea
Greu pe umerii mei plîng –
Partea de pămînt din mine
Și cu partea cea de gînd ...

ERA, TRIST, SUFLETUL MEU

Sus în cerul nalt o stea
Ca un om se tînguia -
Era, trist, sufletul meu
Părăsit de Dumnezeu ? ...

NESFÎRȘIT MISTERU-ACESTA

Cînd venim, venim de unde?
Cînd plecăm, plecăm spre
unde?

Nesfîrșit misteru-acesta
Poate-l cineva pătrunde? ...

ȘI STELELE-N CERURI PLÎNG

Și stelele-n ceruri plîng
Și de-un dor bătrîn se frîng
Și de-o jale neagră pier
În fîntîni adînci de cer ...

**CADE STEAUA-N MARE,
PLÎNSĂ**

Cade steaua-n mare, plînsă,
Cade-adînc în mine gîndul
Și de-a lui cutremurare
Cade cerul pre pămîntul ...

**CADE SUFLETU-MI DIN
CERU-I**

Cade sufletu-mi din ceru-i
Cum, agonizînd, un soare,
Într-un asfințit de lume,
Cade apa mării-n mare ...

**ÎNTR-UN GÎND AL MEU GREU
FOARTE**

d-lui Ilie Călian

Într-un gînd al meu greu foarte
Dumnezeu își cerșea moarte
Și Moartea se jeluia
Că prea-i grea veșnicia ...

**NE PIERDEM PRIN PUSTII
STELE**

lui Dinu Flămînd

Ne pierdem prin pustii stele –
De liniști oceane grele –
Căutînd și tu și eu
Urme de-a lui Dumnezeu ...

MĂ UIT LA CERURI ȘI STELE

lui Nicolae Mocanu

Mă uit la ceruri și stele
Și-ntreb, de cînd sînt, mereu
Întru care dintre ele
Își dormi, Doamne, somnul
meu? ...

**TOT DE TINE-NTREBAM,
DOAMNE**

Tot de tine-ntrebam, Doamne,
Și te căutam prin stele
Și-mi auzeam doar ecoul
Tînguindu-se prin ele ...

CI CU DREAPTA SCRIA-N CARTE

Ședea Domnul Dumnezeu,
Cărunțit, pe tronul Său
Și cu dreapta scria-n Carte:
Ție – moarte! Ție – moarte! ...

ȘTIE EL CU CE ROST OARE?

Ci, din ceru-l, Ursitorul
A toate cîte-s sub soare,
Cînd vieți și morți împarte
Știe El cu ce rost oare? ...

SĂRACE ZILELE MELE

Sărace zilele mele,
Doamne, sub streine stele,
Una bună, alta rea –
Grăunțe la Moara Ta! ...

DUMNEZEU, ÎN CER, VISÎNDU

Dumnezeu, în cer, visîndu,
Mătăsoase-și gene-atinge,
Îngerii-i zic Lerui lerui
Și atunci pe pământ ninge ...

GREU E CERUL DE LUMINI

Greu e cerul de lumini –
Ochii Tăi sînt, Doamne, plini
Pînă-n dincolo de Fire,
De iertare, de iubire ...

LA CAPĂTUL MEU DE GÎND

La capătul meu de gînd
Te-auzeam, Doamne, plîngînd
Și de singur ce erai
În plînsu-Ți înmărmureai ...

TE TOT CAUT DE-O VECIE

Doamne, singur prin Pustie
Te tot caut de-o vecie,
Da mi-i greu drumul și lung –
Putea-voi, cîndva, s-ajung? ...

PRECUM UN ȘOPTIT CUVÎNT

Precum un șoptit cuvînt
Tînguia prin brazi un vînt.
Ci în vîntu-acela eu
Convorbem cu Dumnezeu ...

COLIND

La Curțile Lui în cer
Linui lin și Lerui ler!
Cu de moarte suflet plin,
Lerui ler și Linui lin! ...

LACRIMI, DOAMNE, DE-ALE TALE?

Cădeau stele, cădeau stele
Pe-o de chaos neagră vale –
Oare în pustiul lumii
Lacrimi, Doamne, de-ale
Tale?...

*(din volumul "Din vechi
scrinuri adunate" – 500 de
catrene – în curs de definitivare)*

Miron SCOROBETE

~~TĂBLIȚA DE LUT (II)~~

Într'una din admirabilele sale tablete, Geo Bogza povestea cum, aflat la Roma, a avut sentimentul straniu că e cercetat de ceva foarte familiar, de care îi era dor, dar pe care nu-l putea identifica, i se insinua pe cât de puternic pe atât de nedeslușit. După ce s'a frământat chinuitor să reperateze sursa acelei tulburătoare stări, în cele din urmă s'a dumirit. Erau niște bățai ritmice, inconfundabile: undeva, în apropiere, nevăzut, un îngrijitor al spațiilor verzi își bătea coasa. În inima mării metropole, printre monumentele multisekulare și multimilenare, printre solemnele instituții, printre neîntreruptele uruituri ale mașinilor, omului din Carpați îi sosea un mișcător mesaj de acasă și din copilărie.

* * *

Eu, ortodox care nu-i urăște pe greco-catolici, mă înțeleg de minune cu greco-catolicii care, simetric, nu-i urăsc pe ortodocși. Cu greco-catolicii care-i urăsc pe ortodocși nu intru în dezbateri confesionale. Pe aceștia îi las să discute cu omologii lor, ortodocșii care-i urăsc cu aceeași râvnă pe greco-catolici.

* * *

Mă îngrozește mulțimea prietenilor ce vor apărea după plecarea mea.

* * *

Stelele, care văzute de aproape arată deplorabil iar de departe, din orice punct al universului, sinistru, numai de pe pământ se văd mirific. Reminiscență a raiului. Indicare precisă a locului în care raiul a fost.

* * *

Columb a descoperit America; Americo Vespucci a umblat pe urmele lui. Numele primului îl poartă o țărișoară; numele celui de al doilea, două continente.

* * *

Pe stradă, o țigancă cu țigăncușa în brațe. În păr îi atârname, drept podoabă, niște CD-uri strălucitoare.

* * *

Arhitectura inevaluabilă a poeziei populare o putem intui din faptul că ea nu există ca text autonom ci doar cântată. Când răsfoim o culegere

de doine, balade, colinde, să știm că ceea ce vedem pe hârtie nu e decât umbra a ceea ce în văzduh plutește pe aripile muzicii.

* * *

- Cum o mai duci?, îl întrebă ursul pe lup.

- Excelent!, spuse acesta fără să stea pe gânduri. Au început oile să se pârsască între ele. Și la cine crezi că și-au găsit să umble cu pâra? La mine...

- Ceea ce ție nu-ți displace deloc, strecură ursul o undă de ironie, pe care însă lupul găsi că n'are de ce s'o bage în seamă.

- Dimpotrivă, replică el. Încurajez sportul ăsta care îmi asigură micul dejun la domiciliu. Nu mai trebuie să alerg, să caut, să stau noapți întregi la pândă, să mă războiesc cu câinii, să mă găurească ciobanii braconieri, ca să mă aleg cu o ciosvârtă. Acum am câte un pluton întreg deodată.

- Și pe informatoare, mă rog, colaboratoare, agente secrete, cum le premiezi?

- Cum!... Normal, le mănânc și pe ele. Îți poți imagina un lup care să-l conducă pe un noaten până la ușa bârlogului și, în loc să-l tragă înăuntru, să-i strângă copita și să-i ureze: Bai-bai! Paște fericit!?

- Deci le mănânci așa, la grămadă, și pe incriminate, și pe cele ce ți le oferă?

- Ei, nu chiar la grămadă. Dacă ai știi ce gust au ăstea, pâ râcioasele...

* * *

Niciodată primul dintr'o serie nu este cel mai reușit. Ulterior i se vor observa stângăciile, ezitățile, erorile și toate acestea vor fi corectate cu fiecare exemplar următor. Nici unul însă din cei ce vor urma nu va mai avea spontaneitatea, ingenuitatea, candoarea începutului.

* * *

În ziua de azi, la tot pasul, când nu ne izbim de reaua-credință, ne împiedicăm de incompetență. Dar de fapt lucrurile sunt mai complicate. Buna-credință, atâta câtă mai e, se sprijină pe incompetență, în vreme ce reaua credință este slujită de specialiști de înaltă clasă, ași în toate domeniile.

* * *

Mulți se întrebă dacă niște vremuri cum sunt cele de azi - agitate, grăbite, secătuite de sentiment și de gândire, aplicate doar spre ce aduce câștig cât mai gras și cât mai rapid - mai sunt favorabile artei. Nu cumva pictorul care, în loc să se arunce într'o afacere aducătoare de

bani cum ar fi vânzarea celulelor, se încapățânează să prindă cu fantezia din văzduh armonii zburătoare și să le expună pe pânză, compozitorul, poetul sunt nu doar, așa cum sunt considerați, niște mari naivi, ci, tot cum sunt considerați, chiar niște dereglați psihic? Pe cine văd ei în închipuire admirându-le tabloul, ascultându-le în extaz sonata, citindu-le cu pulsul ridicat versurile? Pe domnul elegant sau pe cel în ținută de sport, unul intrând și altul ieșind, la fel de preocupați, pe ușile acționate foto-electric ale băncii? Pe politicianul făcând cele mai dizgrațioase tumbe ca să nu rămână, cât p'aci, fără coledzi, de sub cupola căruia, odată ajuns, apoi lasă că-și scoate el toată cheltuiala cu dobândă înmiiată? Pe cei atât de mulți că umplu trenuri întregi porniți vitejește la cucerirea castelelor de căpșuni ale Spaniei? Pe fetițele înșirate ca reclamele de-a lungul autostrăzilor când n'au reușit să-și deschidă un vad în bazar la Stambul? Pe copiii ce abandonează școala văzută de ei, la unison cu specialiștii sociologi, mai inutilă (și mai plictisitoare) decât maidanul? Vitezomanul instalat la volanul unui bolid, în timp ce înghite distanțele exact ca la jocurile de profil pe calculator, scandează în gând un vers din *Plumb* de George Bacovia sau din *Sonetele către Orfeu* de Rainer Maria Rilke?

Răspunsul pare a se formula de la sine.

Și totuși...

Să recurgem încă o dată la acea *Magistra vitae* care e istoria.

La mijlocul secolului VI, împăratul Iustinian era antrenat în crâncene bătălii pentru refacerea Imperiului căzut cu jumătatea sa apuseană sub cetele de barbari, înecat în fumul cetăților incendiate și în norii de praf stârnit de copitele în veșnic galop. Italia fusese invadată de ostrogoți. Împăratul Odoacru se refugiase la Ravenna, dar Theodoric, regele ostrogoților, după ce consimți să și-l asocieze într-o bicefalie, găsi că mai sigur e dacă-l asasinează, rămânând el singurul stăpân al peninsulei. Cu efort și cu grele jertfe de sânge, generalul Belizarie, comandantul armatei bizantine, eliberă Roma și, în cele din urmă, Ravenna, capitala regatului barbar. Cu aceasta însă, lucrurile fură departe de a se liniști pentru că Baduila, noul rege ostrogot, declanșă alte atacuri împotriva oastei bizantine soldate cu victorii, între ele numărându-se reocuparea de către barbari a Romei. Bizantinii replicară și-și asigurară ei victoria finală, dar abia după decenii de confruntări sângeroase Imperiul roman de răsărit reuși să-și extindă efectiv stăpânirea asupra Italiei.

Decenii în care, așa cum spuneau romanii, dacă n'au vorbit decât armele, muzele erau osândite să tacă. În asemenea tulburi și însângerate vârtejuri ale istoriei, se mai putea cineva gândi la artă?

Unul, da: Iustinian.

Iustinian, care a fost indiscutabil un geniu, umblând prin Italia după curățenia făcută de Belizarie, a constatat, ajungând la Ravenna, că Theodoric, care se creștinase, a ridicat aici niște biserici de toată minunea, el imaginându-și că nimeni nu-l va mai clinti, pe el și pe urmașii săi, din această metropolă. Unii pereți îi și acoperise cu mozaicuri, pe alții nu mai apucase dar suprafețele lor îmbiau la așa ceva. Iustinian asta și făcu, îi puse pe artiști ca în spațiile rămase libere sau în cele degajate de mozaicurile lui Theodoric, e drept, făcute cam în grabă, neferite de stângăcii, să realizeze ei altele, despre care să se ducă vestea. Iar vestea s'a dus, nu numai pe orizontală, pe toată fața pământului, ci și pe verticală, în timp, ajungând după un mileniu și jumătate, până la noi. Cele mai cunoscute și mai admirate compoziții sunt cortegiul sfințelor martire, apoi cortegiile lui Iustinian însuși și cel al Teodorei. (Să notăm, în paranteză, că fastul curților domnești, atât de strălucitor desfășurat în tot evul mediu și din care palide reminiscențe mai regăsim azi doar la Palatul Marii Britanii, vine chiar de la Iustinian și nicidecum de dinaintea lui. În antichitate, comportamentul suveranilor exagera în două direcții: ei, fie se dovedeau niște stăpâni despotici de capriciile cărora depindea totul, putând prin poziția degetului mare de la mâna dreaptă să-i ofere cuiva viața sau moartea, fie se amestecau printre curteni și chiar printre necunoscuți precum un oarecare, bând și mâncând în devălmășie, cântând și glumind, mai aruncând ocheade după câte o fetișcană precum Nero înspre Ligia. Iustinian a fost cel care a instituit protocolul exorbitant dar solemn. Și, uzând de abilitățile copyright-ului, și-a și eternizat invenția în mozaicurile de la Ravenna).

Ei bine, cine, în afară de istorici, mai știe azi ce cotropitoare războaie au maltratată Italia și continentul în secolul VI? Toată lumea e însă fascinată de mozaicurile Ravennei. A trebuit ca un roman, (de fapt trac, dar romanizat), să infirme faimosul proverb latin și să dovedească strălucit că nici zăngănitul armelor nu poate reduce muzele la tăcere.

* * *

Dacă luăm dușmănia ca având, ca benzile de pe autostrăzi, un sens unic, eu am foarte mulți dușmani, adică există foarte mulți care mă dușmănesc. Dacă însă o luăm ca reciprocitate, nu am nici un singur dușman, pentru că eu nu dușmănesc pe nimeni.

* * *

Să te ferească Dumnezeu de omul cu complexe.

Dar să te ferească Dumnezeu mai ales de omul fără complexe.

Să te ferească, așadar, de toți?

Nu suntem însă, de pe această poziție, mizantropi, ceea ce este total opus creștinismului?

* * *

Intrusul la ivirea valorii adevărate are invariabil sentimentul lui Irod la aflarea veștii că S'a născut Noul, Adevăratul Rege al Iudeii; când îi stă în putere, chiar și comportamentul tiranului.

* * *

Când Blaise Pascal Îl invoca pe Dumnezeuul celor simpli și nu pe cel al filosofilor și intelectualilor, o făcea de pe poziția filosofului și intelectualului. Fericiți cei simpli care comunică cu Dumnezeu neprogramatic, în modul cel mai firesc.

* * *

Nu știi câtă substanță vor fi având comentariile mele la Miorița. Eu am însă pe acest teren un privilegiu: sunt singurul, dintre cercetătorii sublimei balade, care a fost "coleg de breaslă" cu mândrul ciobănel. Eu chiar am păscut oile. Măcar la acest nivel, cel mai de jos, cel concret, știu așadar despre ce vorbesc. Pentru că una e să fi coborât la vale zi de zi pe-un picior de plai în mijlocul turmei de miei și cu totul altceva să zărești piciorul de plai din goana mașinii, să-l admiri în pliantele turistice și să vorbești despre el după lecturi, ca despre Groenlanda sau Tahiti.

(În discuție e, se înțelege, nu o formă de relief, ci gura de rai).

* * *

Oricât de talentați am fi, genii să fim, nu vom scrie niciodată desăvârșit. Consolarea noastră e că nu scriem pentru îngeri ci pentru oameni asemenea nouă – nedesăvârșiți.

* * *

Am văzut o gravură cu patru medalioane în care apăreau scene de la începutul omenirii: în prima facerea lui Adam, în a doua facerea Evei, în a treia protopărinții în rai, lângă pomul cunoștinței, în a patra izgonirea lor. E succesiunea anotimpurilor, vârstele pământului (Adam însemnând pământ): iarna, când în pământ se zămislește viața; primăvara, când din coasta pământului viața (Eva înseamnă viață) izbucnește și dă în floare; vara, când totul e un rai; toamna, când toate se ofilesc și cad, iar raiul e luat de la noi

* * *

Pe măsură ce comunic tot mai puțin cu semenii, comunic tot mai mult cu florile și arborii, cu păsările, cu râurile, cu stelele, cu cele cu care voi comunica după ce mă voi fi retras cu totul dintre oameni. Mă adaptez de pe acum la viitorul meu statut...

* * *

Nu-mi place propovăduirea de abstracțiuni (așa cum fac eu chiar acum). Adevărul trebuie arătat astfel încât să poată fi nu doar auzit, ci și văzut și pipăit. Dumnezeu Însuși, care e Adevărul suprem, Adevărul absolut, spre a ne fi accesibil, a fost nevoit să Se întrupeze.

* * *

La Feleac. Liturghia arhierească de comemorare a 500 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare, trecut acum în rândul sfinților. Dănuț îmi aduce trei frunze ovale și mi le dă se le miros. Călăpăr!, le identific eu. De unde le-ai luat? De pe un mormânt, zice el. De pe mormântul timpului îmi vine mirosul călăpărului din copilărie.

Alături, niște femei din sat, unele bătrâne, altele la mijlocul vieții, cu flori de iasomie în mâini. Așa mergeau și la Poieni femeile la biserică, purtând în mâini busuioc sau alte flori mirositoare pe care nu le-am mai întâlnit apoi nicăieri: răzeta și lemnul Domnului, din care aveam și noi în grădină. Foarte interesante aceste plante pe care femeile le percepeau ca fiind în legătură, comunicând cu sfințenia, aproape sfinte. Ele nu au petale mari, colorate, asemenea trandafirilor și bujorilor, care se pun la icoane dar nu sunt purtați în mână; acestea sunt de o modestie absolută, de o discreție totală, nu țin să fie văzute și admirate, în schimb mireasma lor e fără asemănare, vine de *dincolo*.

Mă uit lung la femeile cu flori de lămâiță. În jurul lor, tinerele, îmbrăcate orășenește, parfumate cu licori scumpe de cu totul altă proveniență, de la firme etalate prin reclamele de la televizor. Nu le-ar trece nicidecum prin cap să țină în mâini niște crenguțe înflorite.

Femeile pe care le văd purtând în mâini flori de iasomie sunt cu siguranță ultimele care o mai fac. Ultimele purtătoare ale acestui însemn din Dacia edenică.

* * *

La slujba arhierească de la Feleac, la împlinirea a 500 de ani de eternitate a lui Ștefan Vodă, au slujit și doi preoți de origine americană, foști pastori neoprotestanți trecuți la ortodoxie. Dacă Ștefan va fi visat poate ca la priveghiul lui să se afle și niscai prelați de prin apusul Europei, din cei pe care el, ca "Atlet al lui Hristos" i-a implorat să-i vină în ajutor împotriva puhoiului otoman, cu siguranță n'avea cum să să-și

închipuie că odată îl vor jeli niște preoți din America ce pe atunci de-abia se descoperea. Iată că incredibilul totuși s'a produs.

* * *

Prima imagine înfățișând un peisaj din Țara Sfântă am văzut-o, copil, într-un calendar, unul din acele calendare-carte care, alături de zăpezi, de colinde, crai și cerbi, făceau farmecul sărbătorilor de iarnă, a sfârșitului de an și începutului de An Nou, de fapt făceau farmecul multor ani pentru că ele se păstrau și se reciteau mereu, și îl mai fac și acum celor ce le păstrează, cu vetustețea lor, cu adorabila lor stângăcie, cu ingenuitatea lor.

Clișeul însă era atât de rău imprimat încât în el nu se vedea decât o culme muntoasă neagră deasupra unei întinderi gri. Avid să contemp lu acele locuri pe care le știam palmă cu palmă din Biblie, încercam să deslușesc un cât de vag detaliu, o stâncă, un arbore, o cărare, dar nu reușeam să văd decât acel negru alungit de-abia deosebindu-se de griul întunecat și el. Atunci, treceam dincolo de acea opacitate și umpleam din închipuire peisajul cu tot ce trebuia el să cuprindă, realizând astfel panorama, cu siguranță exactă, a locului, a locului cum arăta el în timpurile biblice. Scrutam astfel îndelung, dacă nu chiar ore întregi, părți lungi de ore, acea priveliște încărcată de amănunte pe care clișeul nici nu le sugera, pe care nu le vedeam decât eu.

Acum răsfoiesc mari albume cu vederi din Israel, fotografiile color executate într'o tehnică ireproșabilă în care pe zidurile blocurilor identice cu cele din cartierele noastre socialiste se disting și cele mai fine granulații ale betonului. Nici una însă din aceste ilustrații perfecte nu este atât de evocatoare, de autentică, nu se poate compara cu prima imagine din Țara Sfântă pe care am văzut-o eu într'un calendar de demult.

* * *

În ziua mării sărbători a nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, eruditul și inspiratul părinte prof. Ioan Chirilă și-a început predica din Catedrala Arhiepiscopală prin a evoca obiceiul împletirii de coronițe din sânziene și aruncarea lor pe acoperișurile caselor. M'am bucurat să aud că în sfântul lăcaș un cleric de o asemenea suprafață face loc într'o strălucită sărbătoare creștină și unei credințe străvechi, dăinuind cu mult mai de demult, de dinaintea încreștinării noastre.

În primele secole creștine, când noua religie trebuia să dizloce și să neantizeze credințele vechi adânc înrădăcinate, aversiunea creștinilor față de practicile păgâne e nu numai de înțeles ci apare ca absolut necesară. Se confruntau două lumi, cea în care până atunci dominaseră

zeii și Împărăția singurului Dumnezeu adevărat, și, oricât de religie a păcii e creștinismul, războiul ce se ducea nu putea evita cu totul violența. La Efes, exista un mare și măiestrit templu al Dianei, considerat una din cele șapte minuni ale lumii. El avea o lungime de 104 m, o lățime de 72, și etala 172 uriașe coloane monolite din marmură de Paros. Aici, în fața pericolului trecerii populației la creștinism, mase de păgâni s'au adunat într'o amenințătoare demonstrație, strigând ore întregi Mare este Artemisa efesenilor!

Astăzi, de la distanța de două milenii, se înțelege că percepția noastră e alta. Noi putem admira într'un muzeu statuia unei zeițăi fără a fi tentați deloc spre idolatrie, judecând-o ca pe o operă de artă ce, firește, nu trebuie distrusă, așa cum primii creștini procedau justificat, ci protejată.

În aceeași situație sunt sânzienele noastre și e meritul Bisericii că a îngăduit supraviețuirea unor elemente arhaice, pe care le privim ca acte de cultură, înăuntrul sărbătorilor creștine.

Cei doi zei frați gemeni, Apolo și Diana, se bucurau la strămoșii noștri de o prețuire aparte, lui Apolo, cum se știe, dedicându-i-se o cetate, Apulum, în chiar inima Daciei. În aceeași măsură era îndrăgită aici sora sa, Diana, nu doar pentru că prin mamă se trăgea de prin aceste locuri, ci și pentru natura sa de zeiță a vânătorii, a pădurilor, a izvoarelor și a munților.

“Artemis Istriana” era denumită astfel “după Istru, în jurul căruia locuiesc amazoanele, care o cinstesc pe zeiță”, spune un izvor antic. Vergiliu vorbește despre “amazoanele trace”, iar Eschil, în celebrul său *Prometeu descătușat*, pomenind despre amazoane, spune: “Fluviul Istru se laudă că pe melegurile sale cresc asemenea fecioare.” Printre ele își făcea veacul Diana.

Și dacă lui Apolo i s'a dedicat o cetate, Apulum, un trib dacic numindu-se, desigur, cu mândrie, ai lui Apolo, iar una din părțile provinciei purtând denumirea de Dacia Apoliniană, Dianei, după metafora lui Horațiu, i s'a înălțat un monument și mai nepieritor, ea fiind asimilată definitiv în spiritualitatea populară, unde viază și azi. În limba română, Diana a dat cuvântul *zână*, ea devenind astfel atotprezentă în basmele tuturor generațiilor ce s'au succedat în timp prin văile și pe costișele, prin pădurile și poienele cutreierate cândva de ea. Sancta Diana, după modelul Sâmpetru, Sântandrei, Sântămărie, a devenit *Sânziana*, fiind singura dintre zeițele păgâne care a fost acceptată în acest fenomen lingvistic rezervat numai sfinților creștini, astfel, sau sub forma *Cosânzeana*, întruchipând frumusețea feminină, grația, fidelitatea, bunătatea, idealul după care Făt-Frumos va străbate

pământul în lung și'n lat, pentru care se va bate cu toți răii pământului, oricât de puternici, și-i va birui întotdeauna.

Apolo era zeul soarelui, iar Diana zeița lunii, corespondentul european al perechii Yin și Yang, cea care asigură echilibrul lumii.

Iată cum vede poporul Sânzienele, în deplină concordanță cu viziunea mitologică antică: fete frumoase care umblau prin păduri; sfinte care dau leacuri la toate florile; zâne invizibile care locuiesc pe lumea cealaltă; femei sfinte; zeițele florilor; sfinte și umblă prin aer; niște zâne; ființe care umblă noaptea pe câmpuri; femei frumoase, trăiesc în câmpurile cu flori, joacă împodobite cu flori, de unde pleacă ele vine vântul; ființe vii, care au puterea de a face ca buruienile să fie de leac; ființe cerești, care dau roadă semințelor; fete frumoase, luminate, harnice, curate și bogate fecioare.

În mentalitatea populară, Sânzienele erau puse în legătură cu fenomene precum: "se întoarce *crângul* cerului sau anului; e jumătatea verii; se consideră «început de toamnă»". Legătura strânsă dintre Sânziene și mersul pe cer al soarelui rămâne obscură dacă se ignoră faptul că Sânziana e Diana, sora lui Apolo, zeul soarelui. Dar iată cât de directă e această legătură în viziunea populară: de Sânziene se odihnește soarele; e sărbătoarea sfântului soare; joacă soarele. Această ultimă credință am întâlnit-o personal, foarte pregnantă, în satul copilăriei din Țara Hațegului. Și e cum nu se poate mai emoționant să vezi Soarele, la răsărit, "jucând" în ziua surorii sale Diana-Sânziana!

În Dacia au fost descoperite aproximativ 50 de inscripții dedicate Dianei și tot pe atâtea reliefuri ce o reprezintă pe zeiță, cu Apolo lucrurile stând la fel. La Ulpia Traiana s'a găsit o statueta a Dianei de o apreciabilă valoare artistică, iar lângă celebrul amfiteatru un impresionant templu dedicat ei. Astfel, Dacia se situează printre provinciile în care cele două zeități se bucurau de cea mai intensă cinstire. În Dacia s'a descoperit un supranume al Dianei nemaifântlnit în nici o altă parte, acela de *Mellifica*, făcătoare de miere. Toate acestea vin să confirme că Diana era legată de aceste locuri mai mult decât de orice altă parte a lumii.

Pierzându-și treptat trăsăturile zelești, după adoptarea creștinismului de către localnici, cei doi "frați" au rămas cu statutul lor astral, așa cum au fost creați în ziua a patra a Genezei. Textul Facerii e de o măreție întradevăr dumnezeiască: "Și a zis Dumnezeu: «Să fie luminători pe țărnia cerului, ca să lumineze pe pământ, să despartă ziua de noapte și să fie semne ca să deosebească anotimpurile, zilele și anii. Și să slujească drept luminători pe țărnia cerului, ca să lumineze pământul.» Și a fost așa. A făcut Dumnezeu cei doi luminători mari: luminătorul cel mai mare pentru cârmuirea zilei și luminătorul cel mai mic pentru cârmuirea

noapții, și stelele. Și le-a pus Dumnezeu pe tăria cerului, ca să lumineze pământul” (Facerea 1,14-17).

Soarele și Luna sunt nelipsiți din viața de zi cu zi a românilor, în marile lor sărbători, ca și în zilele și nopțile cele mai obișnuite. Chipul lor apare în frescele fără seamăn ale mănăstirilor bucovinene, ca și pe porțile populare maramureșene, de o parte și de alta a crucii Mântuitorului, în stemele Țărilor Române.

Nu puteau lipsi sub nici un motiv nici de la ceremonialul nuntirii cosmice:

*Soarele și Luna
Mi-au ținut cununa...*

La mulți și însoriți ani, Diana, de la fratele tău, Soarele, dar și de la noi, cei ce te iubim!

* * *

Dacă n’ar exista miasmele, n’am putea prețui îndeajuns miresmele.

* * *

Se vede că sunt un obiectiv deosebit de important din moment ce atâta val de ură e năpustit asupra mea. O valoare aproximativă n’are cum determina înjgheburile unei coaliții de asemenea ampolare și de o așa virulență.

* * *

Deoarece a fost găsit vinovat de crimă, omor calificat, deosebit de grav și cu premeditare, sinucigașul a fost condamnat post-mortem la moarte.

* * *

O țin într’o beție. Nu mă trezesc bine dintr’un chef că încep altul. Mă îmbăt până la extaz cu nemaipomenitul ceai din șapte plante, toate culese pe rouă din grădina mea: frunze de frăguțe, păpădie, pătlagină (limba oii) , frunze de zmeur, mentă, urzică. Uneori mă destrăbălez de-a dreptul: cu sunătoare, coada șoricelului, cicoare, toamna și toată iarna cu fructe de păducel, măceșe, coji de mere. Dar, revenind la nemaipomenitul meu ceai din șapte plante, ați numărat și nu v’au ieșit decât șase? Bineînțeles, pentru că numai atâtea am dat în vileag. Cu aceasta am vrut să vă încordez curiozitatea la maximum. Ei bine, cea de a șaptea e nemaipomenita rostopască, amară ca viața, dar, cu puterile ei misterioase de “iarba voinicului”, tămăduind toate amărăciunile vieții.

* * *

Oroarea mea față de necurățenie și-a mai anexat un teritoriu: nu pot suporta tastaturile murdare.

(va urma)

Valeria MANTA TĂICUȚU

SALOMEEA

ai orbit, zeu bătrân, zadarnic
dansez goală în fața ta, imaginile
se sorb în văzduhul orbitelor,
îngheață, devin mișcări opace
împietrite-n statui, insist,
probez culori, mlădieri și
surâsuri și-mi spui că degeaba,
doar îmbrăcată-n cuvinte, în dulcele
moalele perfidul lor înveliș
pot fi văzută de tine, niciun
dans n-are semnificație dacă nu-i
al cuvântului, leagăn și punte spre
zeii cei vechi de pământ

EUL FOARTE LIRIC

ziua aceasta ca o scrisoare
citită se mototoleşte în
buzunarele vântului, intră
prin crăpături și alunecă
pe pulpele lui de primăvară, expuse
lasciv de la tiv spre
carâmbul cu toporași, incertă
trecerea dintr-un loc înghețat
într-altul cu fluturi și frunze, zboară
fulgii dintr-o parte în alta,
din ochiul care plânge spre cel
râzând neghiob, cui să-i mai
aduc apa cea vie, smicelele de
măr dulce, mitul păgân feliat
pe tava de jar a amurgului?
scriu ca și când aş căuta drumul
înapoi spre neînceputul senin,
verbul nespus să-l înduplec

NOR DE TOAMNĂ TÂRZIU

își calificase frica, o umpluse de
epitete, zorzoane fastuoase,
pene de la bătaia găștelor
sălbatice pe iaz, înainte de
gruparea disciplinată pentru
plecare,
frica semăna acum cu o sorcovă,
roșie de la amurgul plin
de țipete, galben-putred ca
ecoul toamnei pe șes,
clopoțelii de pe tichie sfâșiau în
ciucuri liniștea, lustruind apoi
firele ei lungi, de mătase, ca
pe niște dâre de spumă pe apă,
Doamne, frica aceea devenise
hidoasă, contra naturii, mă
împiedica să-ți aud glasul,
să-ți văd chipul încă senin,
(cel puțin așa îndrăzneam să
cred) și atunci te-am rugat,
ia-o de la mine, îndepărtează-o
ca pe un nor de toamnă târziu

MELCII

tăiaseră verticala, sunetele
trebuiau
să umble, ca melcii, pe orizontala
firii, fără sprijin și ecou
de sus, ce dacă, ziceau,
oricum nu ne mai culege gura
Lui sfântă gândurile sau
culoarea din venele vechi,
semănăm
deja cu melcii, pragmatici, în
fond, insinuați pe dâra de-argint a
căderii

TREI

în tabla galvanizată se oglindește
cenușul de sus, plouă de trei

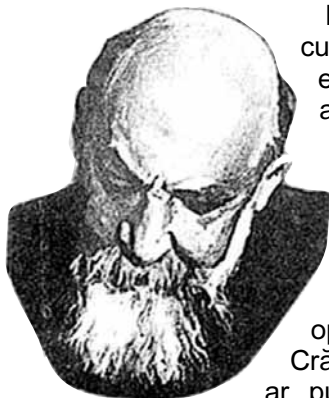
zile și trei nopți, întotdeauna
dezastrele și probele vin câte trei,
sentenții, voci din abis răstignind
pulsul pe crucea amiezii, mai
vin niște gugustiuci să
giugiulească
scheletul de lemn al clipei
acesteia, ca-ntr-un desen
animat cu eșrafoade, minciuni
violente și miracole în doi,
Tom și Jerry, hohotesc
gugustiucii,
țopăind pe tablă, trei câte trei,
veseli și smintiți, în timp ce
timpul se varsă gri-mohorât

ÎNTUNERIC

necuketată azi și mâine oarbă
m-am fost predat pustiei ca o
rană
fierbinte, furioasă, inumană
în guri de peșteri gata să mă
soarbă
prea mult orgoliu brut, prea veche
ură
altarele-s săgeți înveninate:
de pe abscisa lumii ridicate
se-ntrepătrund, se luptă și se fură
ce ai să-mi faci, de ții cu mine
pasul
prin spațiul gol ce-mi este iad
vremelnic
mințind vecia pură cu rămasul
în timp opac și-n lutul îndoielnic?
nu mai vreau sfinți, să-i îmbunez
cu glasul
căci mută sunt în iadul cel
cucernic.

Constantin CUBLEȘAN

NICOLAE IORGA - SCRIITORUL (Victor Crăciun)

Personalitate de dimensiuni urieșești pentru cultura română, Nicolae Iorga și-a dominat epoca, activând și manifestându-se plener atât pe tărâmul științei (istorie) cât și în politică, în viața socială ori în literatură, stârnind în jurul său, în toate împrejurările, valuri de admirație sau de contestare, niciodată însă ne fiind tratat cu indiferență. A scris enorm, publicând circa 1250 de cărți și broșuri, peste 25.000 de articole; o operă ce însumează - ne atrage atenția Victor Crăciun - nu mai puțin de 600.000 de pagini. S-ar putea adăuga, la statistica pe care ne-o furnizează exegetul, încă un calcul elementar, anume acela că, dacă într-o viață ce acoperă durata a șaiszeci și nouă de ani (1871 - 1940), din care 56 productivi (a debutat în 1884 în ziarul **Românul** din Roman), împărțind aceste pagini la numărul de zile al anilor (luând în calcul cifra rotundă de 360), vom constata că a scris în fiecare zi vreo 30 de pagini, ceea ce mi se pare aproape incredibil. Și totuși... Rezultatul însă apare oarecum firesc - din pricina acestui neostoit zel, scriitorul este în multe privințe amendabil, iar Victor Crăciun nu ezită să adauge propria rezervă, urmând atâtor altor voci (sentințe) ce s-au rostit de-a lungul vremii, făcând-o însă cu eleganța și pertinenta necesară: "Fără să fie unitară, creația artistică a lui Nicolae Iorga este un tumult, o Niagara și, la fel ca și cascada miraculoasă, inegală în frumuseți, diferențiată de momentul viziunii (...) Iorga devine un scriitor grăbit, comunicarea lui nu mai este total cursivă și sintetică, discerne neatent semnificatul de faptul lipsit de importanță, stilul este prolix, exprimarea obișnuită, orală, înlocuiește arta".

Ca istoric, Nicolae Iorga s-a bucurat de aprecieri aproape unanime. Nu același lucru e valabil însă și pentru scriitorul de literatură beletristică - poezie, dramaturgie, critică și istorie literară, memorialistică, publicistică - în ciuda faptului că prestigioși interpreți ai fenomenului literar românesc (G. Călinescu, T. Vianu ș.a.) n-au ezitat să-i atribuie merite superlative. Tocmai de aceea, Victor Crăciun încearcă acum o relectură a paginilor acestora, din perspectiva

actualității, oferindu-ne o privire monografică, cu pronunțat caracter analitic (**Nicolae Iorga – scriitorul**, Editura Semne, București, 2005), căutând a răspunde la câteva întrebări inevitabile:”Cum stau lucrurile, totuși, cu creatorul literar Iorga? Ce a scris, cum și cât a scris? Merită atenție lucrările sale literare? Ce rămâne din opera sa poetică, dramatică și memorialistică sa?”

Victor Crăciun nu este nici primul, nici singurul care ia în discuție *literatura artistică* a lui Nicolae Iorga. Tocmai de aceea, e de mirare că domnia sa nu face vreo referire, vreo trimitere la nici unul dintre predecesorii săi exegeți – mai puțin G. Călinescu și T. Vianu - într-un studiu de peste 130 de pagini, vrând să lase, probabil, impresia că este singurul comentator autentic al acestei opere, în detaliul său. La urma urmelor, nici nu are o importanță deosebită acest fapt, cu atât mai mult cu cât observațiile sale sunt, într-adevăr, judicioase, tranșante și vin dintr-o dorință a criticului de a nu pune prea multă patimă nici în elogiere, nici în sancțiune.

Construcția studiului este una simplă, pot zice tradițională, în sensul că abordează descriptiv producția marelui scriitor, pe *felii*, pe genuri, stăruiind mai mult asupra poeziei, dramaturgiei și memorialisticii, trecând prea zgârcit peste alte domenii ce vin în atingere, substanțială uneori, cu beletristica propri-zisă, cum ar fi publicistica sau critica literară, dar și panseurile (“A fost și un cugetător”, zice domnia sa, punctând laconic:”Cugetările sale sunt /.../ despre om și existența lui. Tonul lor e vădit moralizator”, cea ce mi se pare, oricum am lua-o, mult prea puțin); poate n-ar fi stricat o discuție mai substanțială privind *oratoria*, conferințele, dincolo de cele privitoare la America, episod semnificativ în viața cărturarului, a omului politic și istoric, înainte de toate, căruia îi consacră un capitol aparte: **La românii din America**. Desigur, aceste observații, mai curând simple doleanțe de cititor, nu scad meritul întreprinderii lui Victor Crăciun, care se dovedește un bun cunoscător al epocii și al fenomenului literar produs în acele momente și la care literatura lui Nicolae Iorga trebuie necondiționat raportată.

Poetul Nicolae Iorga este urmărit în etapele sale evolutive, de la “primele imbolduri” ce apar la elevul din clasa a VI-a, care singur redacta, multiplica și difuza o revistă manuscrisă, **Ecoul ceaunului**, “vândută colegilor pe alune”. Mai târziu, în “cercul lui Caragiale și Vlahuță”, cărora le citește poeziile sale, va prinde curaj, editând, în 1893, la librarul I.G.Haimann din București, primul volum de **Poezii (1890-1893)**. Cel de al doilea, **Din mijlocul luptei**, apare abia în 1918, cuprinzând, de fapt, “traduceri ale unor poezii cutremurătoare despre războiul dezastruos care a împânzit pământul cu oseminte”. Dar, la

sfârșitul lui sunt incluse și câteva poezii originale, în care se vădește “atitudinea sa umanitară, pacifistă”. Un al treilea volum, **Din opera poetică a lui N. Iorga**, apare la Editura “Ramuri” din Craiova, în 1921, cu 74 de poezii reeditate și 29 originale, dar și cu 119 traduceri din marii poeți ai lumii (Goethe, Schiller, Verharen, Longfellow, Shakespeare, Wordsworth, Petrarca, Manzoni, Carducci, Poe ș.a.), versuri “corecte”, în limba română dar - atrage atenția Victor Crăciun - pe autor “interesându-l redarea cât mai fidelă a originalului, în dauna transpunerilor formale”. În 1932 îi apare un nou volum: **Acuma 40 de ani. Versuri uitate în sertar (Cu câteva altele)**, pentru ca în 1939, la Vălenii de Munte, să-și antologheze, în două volume, **Toate poeziile lui N. Iorga**, (“425 de creații originale”) și, în fine, în 1978, postum, volumul **Ultimele**, conținând alte inedite, “create în cei din urmă ani ai vieții”. (Referatul acesta statistic aduce aminte foarte mult de pasiunea lui Al. Piru de a număra versuri, de a inventaria sumare etc.). Iată, așadar, o producție poetică bogată, care n-a fost în măsură, totuși, să impună un poet pe măsură.

Victor Crăciun marchează debutul poetic al lui Nicolae Iorga “sub semnul înrâurilor socialiste” de la **Contemporanul**, acesta evoluând apoi, oarecum, pe aceeași linie, cu poezii de “meditație filosofico-socială”, în care “omul se află într-o continuă luptă cu forțele naturii, cu societatea, cu sine însuși”. Apar, la un moment dat, și unele poezii “de o mistică păgână, împrumutată din folclor”, sub impresia poeziei gândiriste, din epocă, altele scrise “în maniera lui Pillat”, interesant fiind faptul că “Iorga nu a exprimat în poezie, nici concepția sămănătoristă, împăciuitoare și naționalistă (...) Ideologul sămănătorist a fost prea puțin sămănătorist în versurile sale”, ba - e tentat să creadă criticul - “Iorga devine antisămănătorist în creația literară”, și citează, ca exemplificare în acest sens, din poezia **Țintâii fii**, în care “judecă orașul cu alți ochi decât o făcuseră sămănătorii: nu ca loc de pierzanie, ci ca un centru cultural”: “Frumos oraș, cu străzi multe și drepte/ Se-nalță atâtea falnice furnale;/ Sunt cluburi și se răspândesc jurnale,/ Și școli sunt, cu programe înțelepte// Iar împrejur e muncă grea prin sate;/ Luminile cad din lămpile moderne,/ Belșugul din fabrici vine de sașterne./ Folosul unei lumi civilizate”. Sunt aici elemente specifice simbolismului dar Victor Crăciun preferă să nu facă nici o apropiere în acest sens. Cum, de altfel, nu se încumetă a-i discuta opera poetică, inspirată de *realitățile* războiului, în vecinătatea aletor cicluri de aceeași factură, datorate unor Camil Petrescu, Prpessicius, Aron Cotruș ș.a., poate scutindu-l pe Iorga de concluzia unei inferiorități în expresie artistică modernă (Ceea ce se spune, în discuția despre opera

dramatică: "Comparând cutare piesă a lui Iorga cu a unui alt dramaturg, creatorul român nu are de câștigat"). Insistă în schimb, cu aplomb, asupra poeziei de *manifest*, poezie de "crez", descifrând în ea ideea că arta este un "produs social, ținând de faptele și sentimentele zilnice". N. Iorga se relevă și ca un luptător împotriva "stricătorilor de vers", în sensul partizanatului său pentru forma tradițională, clasică a poeziei, luând atitudine "contra teribiliștilor poetaștri". Este și motivul pentru care cultivă cu insistență pastelul ("nu a scris prea multe versuri erotice") în care "este un vizual care păstrează contururi arhaice, îndrăgostit de peisajul în sine, deși uneori în deschidere apare și prezența omului, dar nu organic legat de atmosfera sugerată". E un pastelist "de inspirație autohtonă", cu multe rezonanțe eminesciene și coșbuciene. Poetul "nu cântă măreția naturii nici când privirea îi este atrasă de munte, nici când descrie Nilul. Pastelul său este, cu mici excepții, constatat, lipsit de mișcare, încrămențit (...) notația are meritul de a fi impus, după Eminescu, țărături și peisaje deosebite ca factură, anunțând căutările în spații geografice din poezia modernă". Dar, Victor Crăciun nu face nici aici pasul mai departe, pentru a-l așeza față în față cu parnasienii (care, e drept, nici nu-l revendică), tocmai despărțirea de ei ar fi putut marca o notă specifică de originalitate a poetului, prin tratarea în poezie a unor "teme istorice și mitologie" etc.

După o astfel de panoramare a întregii creații poetice a lui Nicolae Iorga, Victor Crăciun trage câteva concluzii ce sunt, evident, demne de reținut, prin exatitatea formulării: "Este un poet rațional, atent la exprimarea aceleiași idei în mai multe chipuri (...) Deși dușman al versurilor moderniste, favoriza pătrunderea noului în poezie prin folosirea denumirilor istorice, geografice, mitologice, sonore, incantabile. Clasicist prin pondere rațională, poezia lui care vine după Eminescu, este modernă fără a se înscrie pe drumul vreunei căutări înnoitoare. Tradiția valoroasă este atât de puternică la el încât, fără să ducă la învechire, nu lasă decât greu pătrunderea înnoirii, în măsura în care continuă ceea ce era statornicit (...) Versurile sale, pe lângă noutatea realistă, sunt de profundă calmitate clasică, realizată în mare parte în ceasurile de tihnă de la Văleni, fiindu-le străină învolburarea și revolta socială. Este poezia unui creator familiarizat cu clasicismul. Fără a fi un deschizător de drumuri în poezie, precum a fost în istorie, versurile sale duc mai departe tradiția liricii românești, cu modestie și convingerea că activitatea sa istorică era vioara primă".

Nici dramaturgul nu este un *dechzător de drumuri*, chiar dacă ideile sale despre teatru l-ar îndreptăți la un asemenea angajament. Preocupat, cu precădere, de teatrul de inspirație istorică, el observă

situația dramaturgiei naționale pe această direcție, pronunțându-se critic și persiflant: "Nici un singur Domn din Letopisește n-a fost lăsat în dulcea lui odihnă de veacuri. Toate umbrele au fost evocate pentru a declama versurile unui poet de mână a treia. Fiecare dintre dâșii – (domnitorii) – era un inger cu buzduganul în mână și sabia la coapsă, care distila ceasuri întregi lirice efuzii de o diafană frumusețe, unei copile de la țară, fată și ea a vre-unui Domn prăpădit în codri și horile jucau Domnii în mijloc, făcând madrigaluri bălailor fete. Cornurile răsunau în pădurile bătrâne, țărancele lăsau cofa din mână și florile din cozi pentru a pune în loc cununa domnească și sceptra de stăpânire". În acest context, Nicolae Iorga își construiește dramaturgia de inspirație istorică (națională ca și universală) acordând un "rol educativ și instructiv teatrului, literatură prin intermediul căreia sunt vehiculate idei". El consideră teatrul ca pe un "document al epocii", care trebuie "să se adreseze < marelui public > pentru a-l < înrâuri >", oferind exemple de eroi naționali. Victor Crăciun ia la rând fiecare piesă ("cifra impresionantă de piese, 45, situându-l pe N. Iorga pe primul loc în privința numărului de piese scrise de vre-un autor român"), caracterizând-o succint și emițând judecăți de valoare îndreptățite. Astfel, **Învieră lui Ștefan cel Mare**, aduce "o undă din Shakespeare, prin atmosfera nebuloasă"; **Un Domn pribeag**, încărcată de "caldul patriotism al moldovenilor", "se mișcă greoi, între realitatea crudă și visele lui Ștefan"; **Doamna lui Ieremia**, "mai bine construită dramatic", aduce în prim-plan un personaj ce *trăiește din contradicții*, "are farmec și face din această piesă una din puținele rezistente ale lui Iorga". În șirul pieselor acestora... ilustrativiste, se așează **Fratele păgând**, **Cantemir bătrânul**, **Constantin Brâncoveanu**, **Gheorghe Lazăr**. Alt ciclu dramatic este cel pe teme folclorice: **Fata babei și fata moșneagului**, cu "monoloage lungi și acțiuni imposibile pe scenă"; **Frumoasa fără trup** - "Faustică și eminescienă" etc.; o întregă serie de piese au în centrul lor figuri mitologice ori din istoria lumii: **Moartea lui Asur**, **Sângele lui Minos**, **Cassandra**, **Regele Cristina**, **Mortea lui Dante**, **Ovidiu etc.** Alte piese sunt construite pe "subiecte din Biblie", ca **Isus**, **Catapetasma ruptă-n două**, **Sfântul Francisc** ș.a. Dar, observă Victor Crăciun, "modificând titlurile pieselor și numele personajelor, dramele inspirate din antichitate pot fi plasate în orice colț al Europei, fără să se poată bănuși că este vorba de Prusia, Creta sau Egipt". În fine, "comediilor le lipsește ironia, tonul scilicitor, ele fiind scrise de un om serios, mai degrabă cu nostalgie decât cu umor". Concluzia, în atari împrejurări, se desprinde ca de la sine: "Iorga nu este un constructor dramatic (...) acțiunea este lineară, fără conflicte

autentice, punctul culminant este forțat și needificator”.

Mai viabilă i se pare lui Victor Crăciun a fi literatura memorialistică, organizată pe *mărturii autobiografice, evocări și portrete, însemnări de călătorie*. “Evocarea se împletește cu cercetarea istoricului și istoricului literar, tonul fiind dat de oratoria lui (...) Iorga nu este decât uneori un portretist în sensul literar al cuvântului. El nu-și construiește portretul din recompunerea fizică și morală a persoanei spre care își îndreaptă atenția, ci mai degrabă se aseamănă cu un cronicar exaltat”. Se pasionează și de peisajele întâlnite în călătorii, așa încât, “Condeii lui descrie măreția din natură care se află în concordanță cu măreția simplă a celor care, veacuri de-a rândul, și-au apărut, sărăcia și nevoile și neamul >”. Exegeții descifrează în aceste pagini “ceva din forța cu care descrie Hogaș sau Sadoveanu”, dar Iorga “este un descriptiv grăbit, nu totdeauna având răgazul să poposească și deci să coloreze, și de aceea comunică, lucid, obiectiv, aproape totdeauna rece”.

Și, totuși *literatul* Nicolae Iorga a impresionat cel mai mult cititorii. Poate părea un paradox, pe care însă Victor Crăciun îl explică pendelete, conviongător, căutând *beletristul*, adică scriitorul, în paginile științifice ale cercetătorului de istorie. “Calitățile scriitorului N. Iorga nu trebuiesc căutate în primul rând în literatura propriu-zisă spune exegeții - Poezia și dramaturgia au fost scrise de Iorga în grabă, el a fost mai întâi istoric și particularitățile lui stilistice se află în munca efectuată de *scriitorul istoric*. Iorga nu a fost un autor de cărți de istorie ca atâția mulți, ci un *scriitor al istoriei*, cum au fost cronicarii. La Ureche, Miron Costin și Neculce, conținutul scrierilor este documentar însă paginile care se parcurg și astăzi cu încântare sunt ale unor talenți naratori și portrețiști. Cantemir este un savant al scrisului, perioadele sale bogate și nuanțate deschid calea unui șir de scriitori dintr-un lanț care cuprinde pe Eliade Rădulescu, Hasdeu, Odobescu și desigur Iorga. Acesta a fost *scriitor* în paginile istorice, într-o măsură evident mai mare decât Bălcescu, Kogălniceanu sau Hasdeu”. Astfel încât, “creatorul literar”, autorul de opere beletristice propriu-zise, “este umbrit de creatorul istoric” și “opera literară stă cu multe trepte sub cea istorică”. Dar, studiul ei este important pentru că prin ea se contribuie la “întregirea imensei personalități, unice, care a fost Nicolae Iorga”.

Studiul lui Victor Crăciun este bine venit și fixează în actualitate dimensiunea reală a scriitorului N. Iorga, un enciclopedist din stirpea marilor cărturari ai lumii moderne.

Mihaela MALEA STROIE

Risipire?

Nu sunt în stare să-mi adun
cuvintele într-un volum
frumos copertat și atât de bine legat
încât să nu se împrăștie literele, semnele.

Cuvintele...

Eu las cuvintele să zboare, le trimit
așa... efemeride...
pe fiecare în parte,
în lume, în singurătate,
în eter.

Poate copiii copiilor mei le vor auzi,
poate străinii le vor găsi, le vor asculta,
pe toate,
le vor așeza, undeva, între mica publicitate
și rostul de a fi.

Nu. Eu nu pot să-mi adun ordonat, contabil,
cuvintele, să le înghesui într-o "opera magna"
după toate rigorile vreunui curent.

Nici nu le dedic nimănui.

Sunt libere

să umble hai-hui,
să zboare precum puful de păpădie ori ca
sămânța de brad, de arțar,
să rătăcească hoinar, fremătând, rotindu-se
ori încotro doresc ele și pe oriunde vor.

Să capete propria experiență de viață.

Să circule, până vor găsi
un pământ roditor.

INSOMNIE

E tot mai târziu, e tot mai noapte,
tot mai liniște, tot mai pustiu.
Și nu pot sa dorm.
Pesemne sufăr și eu de neliniștea
mondială
sau de vreo altă boală
cum ar fi

cerul alb și mut
din camera singurătății mele.
Mai demult, când puteam dormi
și visa,
nu mi se părea că dimineața
de la capătul nopții
e atât de departe și că
poate fi esențială.

V. FANACHE

ION BUDAI-DELEANU REDIVIVA

Sub titlul *Opera literară a lui Ion Budai-Deleanu*, tânărul critic și istoric literar Ion Urcan readuce în actualitate personalitatea marelui scriitor ardelean, a cărui creație nu conține să-și păstreze valoarea, instalându-se în conștiința noastră colectivă ca un memento și ca un avertisment (Casa Cărții de Știință, 2004). Cuvântul cu rezonanțe simbolice, folosit frecvent în textul *Țiganiadei*, este acela de *rânduială*. Sensul lui va să zică ordine, principii de viață, formă de existență socială, echilibrată prin legi, obiceiuri și datini, altfel spus el sugerează ideea de societate stabilă. Or, societatea – forma de *“stăpânire”* – este tocmai ceea ce îi lipsește neamului faraonic. Măcinat de dispute, în permanentă vânzoleală, acesta nu are un ideal care să-l adune de pe drumuri într-o patrie și în consecință nu se bucură de o structură statală, favorabilă progresului. Absența unei rânduiei îl obligă la provizorat, dezorientat, se află în mărșăluire haotică, fără să cunoască acel drum inițiativ, adevăratul drum, care să-l călăuzească *“încotro și pe unde să se ducă”*. Lipsindu-i ca impuls mental, dar și ca realitate socială, rânduiala desemnează totodată și năzuința unui neam care vrea să depășească pragul unei existențe hazardate, ca să se înscrie în parametrii unei civilizații. Rânduiala semnifică un viitor istoric posibil, eliminarea dezordinii, în care o lume capie rătăcește fără să-și găsească adevărata cale. *“Fără țară și nume”*, aflat mereu *“pă drum”*, neamul țigan are nostalgia instalării într-un spațiu familiar: *“Dulce-i când cineva poate zice/Asta-i țara mea, eu-s dă aice”*.

Ion Urcan abordează opera poetică a lui Budai-Deleanu continuând în parte tradiția exegetică a celor mai importanți comentatori interesați de creația autorului. Devansând cu mult posibilitățile scrisului literar românesc din epocă, “jucăreua” descoperită târziu a stârnit admirația și pasiunea căutătorilor de modele, alături de valul unor elogii venite din partea diletanților. Ion Urcan procedează metodic: fără să neglijeze izvoarele, pe care le examinează critic, el evită supralicitarea lor. Ideea care îl preocupă vizează gradul de originalitate, valoarea în sine a *Țiganiadei*, fondul estetic, situat dincolo de căile labirintice parcurse de diferiți cercetători. Suma influențelor eventuale nu explică singularitatea produsului artistic realizat, decisiva implicare a eului creator, inclusiv a mesajului adresat lumii românești căreia îi aparține. În spiritul binecunoscuților istorici ai mentalităților, Baldensperger, Hazard, Gusdorf ș.a. Ion Urcan reconstituie, cu date concrete, configurația societății românești din veacul al XVIII-lea, reprezentată de puțini intelectuali, în

majoritatea lor preoți, dascăli, mici funcționari, lipsiți de mijloace și cu un apetit spiritual relativ scăzut. Datele invocate de autor vin să explice oarecum opțiunea pentru structura eroi-comică a **Țiganiadei**, scrisă pentru o lume insuficient evoluată, încă dezbinată. Elitele românești, când nu se asimilaseră națiunilor dominante, se limitau la lectura cărților bisericești sau a celor de colportaj, mai rar la cele cu un conținut elevat, laic.

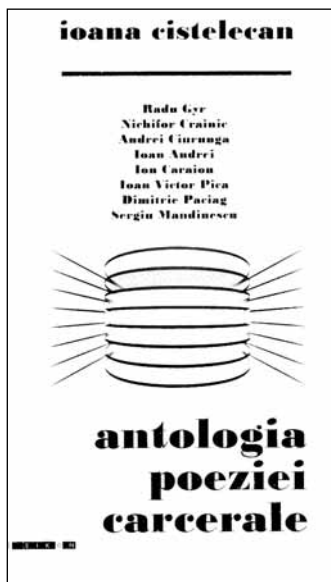
În absența unei tradiții literare românești, Ion Budai-Deleanu a recurs în mod natural la modele străine, fără să se identifice, oricât s-ar strădui unii sursologi, cu vreunul din ele. **Țiganiada** se resimte în adevărde influența iluminismului, se poate argumenta prezența formulei tassoniene, după cum se pot recunoaște jocurile poetice ale barocului și ale burlescului, relațiile cu ideile francmasoneriei etc. Coborârea la nivelul imitației plate nu se întâlnește în textul **Țiganiadei**. Cum se afirmă judicios, Budai-Deleanu scrie în "*climatul eclecticismului estetic de la cumpăna secolelor al XVIII-lea și XIX-lea*". Pentru a demonstra valoarea inconfundabilă a **Țiganiadei**, Ion Urcan acordă întâietate textului. Pe tot parcursul eseului său critic, noul exeget exercită o analiză dublă, una asupra operei, alta asupra opiniilor exprimate despre ea, se corectează erorilor de lectură, se sancționează exagerările, se aduc la suprafață sensuri ascunse. **Țiganiada** este, în concepția lui Ion Urcan, o creație sapiențială, dincolo de comicul situațiilor întâlnim înțelesuri superior didactice. Totodată opera lui Budai-Deleanu se structurează, prin echipa de comentatori din subsolul paginilor, ca o adevărată comedie a literaturii, pasaje de mare virtuozitate au caracterul unui univers ludic intertextual, surprinzător de modern. În felul său insolit, opera propune o "*didactică a lecturii*". Notele de subsol imaginează "*înscenarea*" unei lecturi deschise multiplelor semnificații.

Ion Urcan observă o sumă de componente originale prezente în operă. Un capitol separat se consacră "*chestiunii naționale*". Budai-Deleanu are nostalgia vârstei de aur a lumii românești, în ipostaza epocilor voievodale, marcate de fericite timpuri, când sfinții coborau printre oameni, sub semnul "*libovului sfânt*", acel principiu al armoniei universale, situat de Dumnezeu cel adevărat: "*Unde sunt vitejii cei de zile?*" În Vlad Țepeș autorul epopeiei proiectează simbolul național din îndepărtatul trecut. Devenit popor "*fără țară și nume*", cum este cel din **Țiganiada**, restaurarea virtuților strămoșești impune reînvierea "*virtuților ostășești*", necesare consolidării identității naționale.

Ion Urcan a reușit să ne trezească interesul pentru marele scriitor ardelean printr-o scriitură de excelent nivel intelectual, care merită toată atenția

Ion BUZAȘI

DESPRE POEZIA CARCERALĂ SAU POEZIA TEMNIȚELOR COMUNISTE¹

După 1990, literatura română contemporană s-a îmbogățit cu un capitol nou: literatura închisorilor comuniste. Ea are un preponderent caracter memorialistic; într-un deceniu și jumătate au apărut o sumedenie de memorii, cu pagini cutremurătoare despre spațiul concentraționar comunist, începând cu romanele lui Paul Goma (Gherla) și până la cele recente, precum *Viața după gratii și obloane* de Augustin Neamțu. Dar literatura închisorilor comuniste mai are o componentă majoră: poezia.

În literatura română poezia închisorilor nu are o foarte consistentă tradiție; puțini poeți am putea număra dintre cei care au evocat amarul închisorilor, sau într-un limbaj mai vechi, al ocnelor: Cezar Bolliac, Al. Macedonski și Tudor Arghezi. Dar după 1948 s-a scris o bogată producție poetică inspirată de infernul dantesc al închisorilor comuniste. Ea ne este oferită acum, în premieră editorială, de către Ioana Cistelean într-o *Antologie a poeziei carcerale* care adună creații reprezentative pe această temă din opera a opt poeți: Nichifor Crainic, Radu Gyr, Andrei Ciurunga, Ioan Andrei, Ion Caraion, Ioan Victor Pica, Dimitrie Paciag, Sergiu Mandinescu. Unele nume cunoscute și importante în istoria poeziei românești precum Nichifor Crainic, Radu Gyr, Andrei Ciurunga, Ion Caraion; alții reținuți de literatura română doar pentru că ilustrează această temă a poeziei carcerale. Nume reale sau pseudonime. Câțiva dintre marii poeți ai închisorilor comuniste au pseudonime literare: Nichifor Crainic (nume real: Ion Dobre), Radu Gyr (nume real: Radu Demetrescu), Andrei Ciurunga (nume real Robert Eisen Brown), Ion Caraion (nume real: Stelian Diaconescu), Ioan Andrei (numele literar al

¹ Ioana Cistelean, *Antologia poeziei carcerale*, Editura Eikon, Cluj-Napoca.

episcopului graco-catolic al Lugojului Ioan Ploscaru).

O trăsătură comună în privința biografiei acestor poeți este frângerea brutală a destinului uman, social și intelectual: la unii după ce au cunoscut consacrarea literară sau o relativă notorietate social-politică (Nichifor Crainic, Radu Gyr, Ion Caraion, Ioan Andrei), la ceilalți în plină tinerețe și afirmare.

În al doilea rând, poezia carcerală este o componentă importantă a poeziei religioase românești. Este o poezie a suferinței umane, și această suferință asumată în sens creștin îl apropie pe om de Dumnezeu. Două dimensiuni sunt absolut evidente: înțelegerea umană a tovarășului de suferință și speranța în sprijinul divinității. În fond, poezia închisorilor comuniste este o ilustrare a poruncii evanghelice fundamentale despre iubirea lui Dumnezeu și despre iubirea aproapelui. Prefața subliniază convingător relațiile dintre poezie și rugăciune și conceptul de poezie-rugăciune: poezia este după abatele Henri Bremond – „o rugăciune care nu se roagă și care îndeamnă la rugăciune”; iar după L. Alonso Schokel – „un act reflexiv, o transfigurare a experienței religioase în cuvânt”.

Poezia a fost pentru deținuții politici un reazim sufletesc, o speranță în amarul acelor zile de iad. Mulți deținuți găseau forme ingenioase de transcriere a versurilor lui Nichifor Crainic sau Radu Gyr, care „rămân” clasicii acestui gen de poezie, le memorau, le spuneau și altora, încât ele deveneau un fel de folclor poetic. După 1990, când s-au publicat „versurile inedite create în temnițele Aiudului de Nichifor Crainic”, editorii au avut de lucru în stabilirea formei autentice a textului, pentru că poeziile dobândiseră, precum poezia populară, și un caracter colectiv, prin contribuția celor care le memorau și colportau.

Antologia cuprinde și succinte „lecturi explicative” după fiecare poezie; unele dintre aprecierile critice sunt prea drastice. Despre poezia lui Nichifor Crainic, *Unde sînt cei care nu mai sînt?*, ca să dăm un singur exemplu, ni se spune că este „o meditație simplistă asupra morții, uzând clasicul și desuetul refren, dar și personificarea necuvântătoarelor de asemenea cu izul suprasaturației”, în timp ce aproape toți comentatorii acestei poezii o socotesc o capodoperă a poeziei lui Nichifor Crainic și o capodoperă a poeziei religioase românești. Sunt utile și elocvente „mărturisirile autobiografice” ale poezilor culese de autoarea ediției din memoriile lor, precum și aprecierile critice (deși aici nu toate sunt cu referire directă la poeziile pe această temă).

Antologia poeziei carcerale are meritul pionieratului și al unei selecții reprezentative, trasând o temă inedită a liricii contemporane românești.

CLAUDIA VOICULESCU: ȘANSA SUFERINȚEI, ȘANSA POEZIEI

Claudia Voiculescu, poetă care a mai semnat și Claudia Ilie, face parte din categoria autorilor care ar putea fi ușor catalogați drept manierști, dacă nu ne-am gândi că de fapt este vorba doar de o consecvență față de propria opțiune stilistică devenind uneori emblematică pentru cel în cauză. Claudia Voiculescu are puterea de a rămâne statornic în conformitate cu propria-i structură, cu propriile-i filiații. Scrie cu precădere rondel, sonet - forme lirice mai deloc practicate astăzi, poate și pentru că cer mai multă măiestrie, mai mult timp într-o lume grăbită dar și comodă în același timp. În recenta carte, *Șansa suferinței*, cuprinzând rondeluri, sonete și alte câteva poezii în formă fixă, poeta este egală cu sine, receptivă la mari prefaceri dar și la amănunte declanșatoare de reinterpretări, este sentimentală și rațională, imaginativă și reflexivă, tradiționalistă și modernă în același timp. Efluvii emoționale sunt organizate riguros dar nu draconic. O anume doză de candoare recuperată printr-un capriciu al firii, ca și un anume elan vitalist transced canoanele seci constituindu-se într-o realitate febrilă, imprevizibilă. Dorința de perfectare a formei se luptă cu dorința de a fi cât mai aproape de adevăr, de palpitul autentic al vieții. În fiecare poezie se ghicește un miez fierbinte inexprimabil, ce-și trimite razele amintirii ce nu vrea să moară parcurgând văile de lacrimi și soare ale cuvintelor. Reînvierea trecutului înseamnă reînvierea iubirii, a despărțirii, a îndoielii, a speranței, sentimente ce sunt readuse în planul actualității printr-un ceremonial elegant și atent supravegheat, nelipsind o înclinație spre sapiențial. Întâlnim: „augustul vin“, „licori de mătrăgună“, iar dragostea are „o stea sacră“ etc. Fastul este însă decent restricționat, mizându-se pe efectul de sugestie, pe clarobscur mai mult decât pe culoare, autoarea dovedind un fin simț al simplificării ceea ce o conduce la elaborări vizând chintesența lucrurilor uneori, alteori spre enunțuri al căror farmec inexplicabil constă în chiar simplitatea lor: „O, zorzăr mândru, ce-nflorire!“, „Doar stelei mele mă închin...“, „Redă-mi, îți cer, cuvintele-napoi...“, „Pe lumea asta să lași semn“ etc.

Uneori se tânjește după forma pură a dragostei, dar cel care o împărtășește se plasează sub damnațiune: „Prea singur sub a sa tortură/va mai vedea cum se răzbună/Chiar sufletul lovit de ură./Și-nfrigorat, ca-ntr-o furtună//E-acei ce-mbracă forma pură...“. Dragostea seamănă cu moartea, amândouă fiind străbătute de un fior demonic,

dragostea pură împlinindu-se doar în moarte: „Ceva demonic e-n oglinzi/Și parcă ți se ia o vamă/Și-ai vrea din ele să desprinzi/Un chip ce nu se mai destramă//De unde oare să cuprinzi/Imagini ca-ntr-o panoramă?/Ceva demonic e-n oglinzi/Și parcă ți se ia o vamă...” Fiecare poem e caligrafiat cu delicatețe, cu o implicare sufletească acut personală. Refugiul în trecut e preferat orașului modern ce are „cimitire-n verticală”, unde glasul poetului abia se mai aude: „Mă sting într-un oraș modern”. Poeții fac abstracție cu greu de locul și timpul în care se află aparținând unei stirpe ciudate, clamând înțelegere, iubire: „Dacă-n aceste vremuri sunt pe lume/Îngeri din cer care-și mai zic poeți//Nu-i alungați! Vor îngheța în brume/Doar ei petrec în lume fluturii nămeți//Nu-i obligați să-și capete renume/Și nu le-nchideți calea de drumeți/Și nu-i mai judecați după costume/Au fost și ei cândva superbi la preț...//Cinstiți-i, de se poate, pe măsură!/Mai învățați și voi ce este-un vis/Lângă tristețile ce le îndură//Când ochiul lor spre sfere e deschis!/Ei vin cu pieptul gol, fără armură/Trecând grăbiți pe sensul interzis.”

Claudia Voiculescu transcende suferința sondându-i adâncurile în care strălucesc întunecat caratele introspecției izbăvitoare. Câtă suferință, atâta poezie.

Prefață de Aureliu Goci. (Editura Muzeul Literaturii Române, 2006, 116 p.)

<u>Adalbert GYURIS (GERMANIA)</u>	Împreună
Undeva, cândva...	Soare, vânt
Soarele răsare alene	Soare, nori
Însă în scurt timp	Și întotdeauna
Își vede sigur de treabă,	È cald.
Noroc că bate vântul	Muzica răsună
Altfel n-ai aer.	În ritmuri
Cerul își schimbă	De tobe africane.
Culoarea	Fiica mea tușește,
Ca de altfel și apa	Soțul ei și eu
Oceanului.	Ne răcorim cu bere,
Toți pictorii lumii	Soția întrebă ceva.
Sunt aici,	Noi toți ne ardem,
Eu privesc spectacolul	Pielea deja maronie.
Tolănit pe un șezlong	Peste tot.
Și mă ard chiar la umbră	Suntem salutați
În ritmuri de tobe	Cu mare prietenie,
Africane.	De parcă ne-am
	Cunoaște de-o viață
	Sau poate așa e ...

OCTAVIAN GOGA – ADDENDA ET CORRIGENDA (Dan Brudașcu)

Personalitate artistică și politică de marcă în cultura română, controversată în anii de după cel de al doilea război mondial (într-o bună perioadă de timp fiind chiar interzisă în bibliotecile publice, numele-i cenzurat din paginile publicațiilor și a cărților), Octavian Goga își cere încă dreptul la o justă evaluare a creației sale literare dar mai ales a activității politice. Chiar dacă, *reabilitat* la finele anilor '50, ca poet, acceptat cu frumoasa etichetare: *al pătimirii noastre*, naționale, firește, el nu a beneficiat de evaluări critice lipsite de partipriuri politice, în antologii cu sumare voit lacunare, cam din aceleași motive, de sinteze menite a-i fixa imaginea în efigii, dacă nu neaparat falsificate, în orice caz viciate. Interesant de remarcat este faptul că nici după 1989 n-a beneficiat de o soartă mai bună, deși circulația numelui său, a operei sale, se bucură decum de o libertate deplină (?!). De vină par a fi: inerția, suficiența ori pur și simplu indolența celor ce se apleacă asupra-i, incapabili sau nedoritori a intra în arhive și a scoate la iveală documente de epocă menite a îndrepta lucrurile.

Preocupat de această chestiune, Dan Brudașcu, ce și-a petrecut câțiva ani la Ciucea, angajat al casei memoriale a poetului, a intervenit adesea în discuții, publicând articole, studii, note și mențiuni, cu ambiția de a atrage atenția publicului asupra erorilor pe care exegeții, de diferite talii și orientări, le practică, în comentariile lor, cu nonșalanța necunoașterii ori, dimpotrivă, cu aroganța deținerii în absolut a adevărilor despre poetul și omul Octavian Goga, ce se dovedesc, însă, prea adesea, inexacte. Adunate acum într-un volum substanțial*), aceste *intervenții* ale sale, polemice în totul, capătă unitate compozițională, aducând argumente în sensul unei contribuții de luat în seamă, mai ales în privința biografiei marelui poet și om politic român din pirma jumătate a secolului trecut. “A venit momentul – spune istoricul literar în **Argumentul** ce deschide volumul – ca o serie de poncife, inexactități, etichetări, lacune (voite sau nu) să fie eliminate, să înceteze viziuni nedrepte, procustiene, asupra operei sale literare”. Și, mai departe, cu același aplomb:”Dacă opera lui Goga este sau nu depășită, desuetă,

*) Dan Brudașcu, **Goga și Francmasoneria**. Prefață de Miron Scorobete. Editura Sedan, Cluj-Napoca, 2007

retrogradă, ratată etc., să o demonstreze exegeții competenți și onești, nu să o mai afirme trepăduși politici sau veleitari literari, bursieri ai unor oficine interesate să treacă în uitare marile personalități ale culturii și istoriei românești și opera lor”. Autorul atrage însă atenția, cu pertinentă, că volumul său nu “soluționează” toate aceste “neajunsuri”, domnia sa urmărind “în primul rând și exclusiv nu recunoașterea unor merite proprii, ci readucerea operei și activității lui Octavian Goga în dezbateră avizată și serioasă a presei literare, a istoricilor și criticilor literari”. O sarcină ambițioasă, nu însă și orgolioasă, deloc lesnicioasă, cu atât mai mult cu cât verbul său incisiv poate irita, poate stârni replici, riposte, reacții ce ar fi să fie la o adică nefericite pentru el dar utile, dsigiur, în limpezirea, atât de firească, a unor chestiuni, poate nu neaparat de fond, în cercetarea lui Octavian Goga, cât în ceea ce privește unghiul de înțelegere și interpretare a faptelor acestuia, fie literare, fie politice, de către cei ce se apleacă asupra lor.

Un prim studiu are în vedere imaginea poetului, așa cum apare ea în timp, sub “trei dictaturi”, zice Dan Brudașcu, anume acelea ale lui Titu Maiorescu, Mihai Beniuc și Ion Dodu Bălan. Primirii elogioase, la începutul secolului al XX-lea, de către Titu Maiorescu, i se datorează destule opinii defavorabile ce au urmat, ca o replică sancționară nu atât a tânărului autor ardelean cât a *bătrânului* om de direcție în cultura română, căruia, la rândul-i, i se contesta astfel autoritatea (Nu era primul caz, de altfel. Cu Eminescu s-a întâmplat așisderea). Poate de aici și aprecierea poeziei lui Octavian Goga, de către unii critici și istorici literari, ca fiind depășită după momentul Unirii din 1918, *misiunea* sa fiind considerată ca încheiată. Așa se face că - apreciază Dan Brudașcu - în perioada interbelică Octavian Goga “a avut parte, cu mult înainte de a se fi inventat așa-zisul limbaj de lemn, de expresii și formule desprinse parcă din tiparul ecestuia”, o *limbă de lemn* ce i se va aplica, după 1946, cu destulă consecvență, datorită lui Mihai Beniuc și I.D.Bălan, deveniți oarecum exegeții oficiali ai acestuia. Dar restricțiile asupra circulației operei lui Goga apar încă din perioada dictaturii antonesciene când într-un ordin, Nr. 6, se specifica:”Orice lucrări datorate următorilor autori, indiferent dacă sunt sau nu trecuți în broșura de față, sunt interzise în principiu”. Între aceștia, Nichifor Crainic, Pamfil Șeicaru, Mircea Vulcănescu și... Octavian Goga. În fine, după război, o altă interdicție, a noului regim care vedea în Octavian Goga “un dușman”, “politician extremist” (antisemit, șovin, naționalist etc), a durat până în 1957 când Mihai Beniuc girează un volum de **Versuri**, semnând și studiul introductiv. Meritul lui Mihai Beniuc este incontestabil în privința repunerii în circulație a poeziei acestuia, din păcate însă, “selecția făcută” ca și

modul de interpretare au fost apreciate “timp de mulți ani, ca limita maximă până la care regimul comunist permitea sau tolera receptarea ei”. În 1971 apare studiul monografic ce i-l consacără Ion Dodu Bălan. Acesta care *estompează* multe din “tabuurile impuse de dogmatismul epocii”, dar abordarea este *tezistă și dogmatică*, având darul de “a inhiba și descuraja (...) un curent amplu de veritabilă recuperare critică”. Se crează astfel o “blocadă” în jurul lui Octavian Goga ce face ca eforturile Veturiei Goga, soția poetului, de a “valorifica editorial manuscrisele și documentele rămase de la poet”, să eșueze. În această situație, exegeții din generații mai noi, ca Mircea Popa (“cu destule scăpări și lacune în privința prezentării vieții”), I. Bodea (“un veleitar, fost cercetător al Centrului de istorie de pe lângă C.C. al P.C.R”, care a “arestat” documentele de la Ciucea, și care în valorificarea acestora dă dovadă de “amatorism”, practicând un “limbaj agramat, adeseori cacofonic”), Mircea Goga ș.a., nu depășesc cu mult viziunea limitată pe care o oferise I.D.Bălan.

Într-un alt studiu, Dan Brudașcu face interesante precizări în privința etimologiei numelui de familie al lui Octavina Goga, a originii familiei acestuia, considerată de mulți cercetători ca fiind sud-dunăreană, aromână sau macedoneană, căci se avea în vedere migrația oierilor dintr-o zonă geografică în alta, în funcție de evoluția anotimpurilor. Dar Dan Brudașcu lansează ipoteza migrării inverse, prin transhumanță, din zona Sibiului în spre Macedonia, luând seama la larga răspândire a numelui nu doar într-o zonă transilvăneană de păstori (Numele acesta fiind întâlnit “în 39 din cele 41 de județe ale României”) – “Păștorii de la nord de Dunăre au străbătut spații ample cu prilejul transhumanței lor. Vorbitori ai unui dialect apropiat celor al autohtonilor, este foarte probabil ca ei să fi fost asimilați, de către albanezi și de ceilalți, aromânilor și macedo-românilor și să fi fost numiți goga sau gogi, ca recunoaștere a meritelor și hărnicie lor”, făcând astfel trimitere la studiul croatului Petar Skok, care demonstrează, pe tărâm lingvistic, într-un studiu din 1971, că acest cuvânt, *goga* “este un apelativ pentru zidar”, dar și un “apelativ pentru un muncitor harnic”.

Se insistă apoi asupra calității lui Octavian Goga de *președinte* al “Societății Mica” din Brad (societate la care deținea 2960 de acțiuni), funcție în care a depus eforturi remarcabile pentru “ridicarea vieții spirituale a localităților din zona Bradului”, Dan Brudașcu oferind date concrete în acest sens. Alte lămuriri prețioase aduce în privința relației lui Octavian Goga cu Clujul universitar, care și l-a dorit “titular al catedrei de Estetică literară” și care, în vederea acestei apropieri, i-a decernat titlul de Doctor Honoris Causa în 1932. Este urmărită astfel, cu detalii noi și

revelatoare, toată *istoria*, destul de contrariantă, a a acestor relații, profitabile, la urma urmelor, de ambele părți, dacă ea s-ar fi finalizat, totuși, efectiv.

Asemenea detalii semnificative, în mare parte necunoscute sau prea puțin cunoscute și utilizate, în orice caz nu într-un context de ansamblu, oferă lui Dan Brudașcu posibilitatea unor *concluzii* revelatoare. Atenția i se orientează spre un domeniu insuficient cercetat din activitatea lui Octavian Goga, anume acela de la Academia Română, rectificând, deplin documentat, data primirii în înaltul forum, pe 4 iunie 1919 și nu în 1920, cum consemnase I.D. Bălan. Sunt evidențiate apoi, în detaliu, funcțiile și misiunile îndeplinite de poet în cadrul organismelor academice, prezentând numărul de intervenții, conferințe, reprezentări în țară și peste hotare, totul în așa fel încât să avem o nouă imagine, semnificativă, asupra angajamentelor scriitorului în viața științifică, viață ce a dublat-o strălucit pe cea politică, pe toată durata celor 15 ani cât a fost prezent “sub cupola Academiei Române”.

Nu mai puțin interesante și incitante sunt contribuțiile privind activitatea lui Octavian Goga în cadrul francmasoneriei române, și aici rectificând opinia lui Mircea Popa care crede că accesul în rândurile acesteia a avut loc în anii interbelici. Dan Brudașcu demonstrează convingător că data primirii în francmasonerie este cu mult anterioară - “Calitatea de francmason, obținută după opinia noastră, afirmă Dan Brudașcu, cu sprijinul lui R.W.Seton Watson, în anii 1910 – 1911” - întrucât poetul este însărcinat, deja, în 1917, a reface legăturile lojilor masonice rusești, *bulversate* în timpul Revoluției Socialiste, cu lojile europene, cercetătorul aducând în acest sens mărturiile lui Ion Clopoșel, din 1968-69, referitoare la relațiile lui Octavian Goga cu R.W. Seton Watson.

Senzațională se dovedește a fi demonstrația *otrăvirii* lui Octavian Goga, din ordinul lui Carol al II-lea, Dan Brudașcu urmărind pas cu pas, în documente și mărturii de epocă, procesul numirii poetului în funcția de Prim ministru al României și demisionarea lui în 1938, totul conform planurilor “machiavelicului rege”, și identificând în persoana lui Sebastian Bornemisa, care ar fi colaborat, în acest sens, cu M. Moruzov, șeful serviciilor secrete (“Sebastian Bornemisa a fost ultimul om politic important pe care Goga l-a întâlnit înaintea neașteptatei sale morți”), mâna executorie. Semnificativ se impune și detaliul (care nu este deloc un simplu detaliu) oferit prin citarea discuției dintre Luliu Hațieganu și medicul Perciun, cel care a pus diagnosticul de “comoție cerebrală”, conform căreia Luliu Hațieganu îi reproșa acestuia faptul că “nu și-a dat seama că era vorba de otravă” și că “nu a folosit un antidot împotriva

otrăvirii, imediat ce a fost chemat la căpătâiul bolnavului”, dar, în final, profesorul “n-a obiectat ca în certificatul de deces să figureze cauza morții sugerate de dr. Perciun”. Toată radiografia situațiilor politice din țară în care Octavian Goga a fost antrenat în perioada premergătoare decesului, vine să răspundă edificator la întrebarea, oarecum retorică, pe care și-o pune în final, referitoare la acceptarea tacită, de către toată lumea, în acel moment (și ulterior) a falsului diagnostic: “De ce oare?”.

În fine, Dan Brudașcu aduce *câteva precizări* în privința moștenirii lui Goga (“Octavian Goga însuși dorise ca, după moartea sa și a soției lui, proprietatea de la Ciucea să devină casă memorială, administrată de călugări intelectuali”), dând publicitate *Actului de donație* depus de Veturia Goga, privitor la trecerea în administrația Sfatului Popular al Județului Cluj a *întregii sale averi*, “constând din case și terenul situat în comuna Ciucea, cum și toate bunurile mele mobile, bibliotecă, tablouri, cărți etc, ce posed în comuna Ciucea, conform inventarului ce se va întocmi ulterior” (Această ultimă clauză, a inventarierii ulterioare a tot ce se afla acolo, a făcut posibilă, cu ușurință, dispariția unui important număr de documente sustrase cvasi oficial de unii ca George Ivașcu ș.a.).

Iată, așadar, în locul unei *biografii*, care își așteaptă încă autorul obiectiv și doct, Dan Brudașcu oferă o carte de studii referitoare la viața și activitatea lui Octavian Goga, ce se va constitui, nu mă îndoiesc, într-un punct de reper forte, de ne eludat, într-o viitoare întreprindere de anvergură, pe această temă, domnia sa oferind exemplul edificator al cercetătorului perspicace, interesat de descifrarea micilor sau marilor detalii ce ascund, cel mai adesea, sensurile de profunzime ale angajamentelor la vedere, devenite în timp opace, voit obscure de cele mai multe ori, lăsând dedesubturile să rămână pentru marele public învăluite într-o ceață deasă, confuză. Meritul cercetătorului literar și istoric Dan Brudașcu este acela de a ne fi oferit azi o *addenda* la numeroasele afirmații ambigui sau chiar nefondate, de mai înainte, ale exegeților, în aprecierea vieții și activității poetului și omului politic Octavian Goga, practicând, cu scrupulozitate, incizia de tip *corrigenda*, într-un spirit polemic, fără menajamente, ce asigură între altele și farmecul lecturii unui discurs ce altfel ar fi riscat să fie arid și plictisitor prin apelul la numeroasele date de arhivă. Este meritul aparte pe care trebuie să i-l recunoaștem lui Dan Brudașcu în întreprinderea sa. Întreprindere ce este departe încă de a avea un final corespunzător, anume acela de a ne oferi imaginea integrală și adevărată, în epocă și în posteritate, a unuia dintre bărbații cei mai reprezentativi pentru națiunea română în lupta de afirmare a existenței sale moderne.

MARIA DIN MAGDALA

Iacob reveni peste o oră și-o găsi pregătită, așteptându-l rezemată de ușa întredeschisă a terasei. Era prima oară când fata renunță la tricouri și blugi, era îmbracată într-o rochie roșie, simplă, mătăsoasă, care-i acoperea fluid coapsele, lăsând liberi genunchii, fluturând în adierea ce venea de afară. De când o cunoștea pe fată, o descoperea mereu nebănuită și neistovită în a se înnoi, cu o bogăție de apariții uimitoare. Acum nu mai era copilul transpirat din cauza bolii, ci femeia a cărei prezență dă valoare oricărui bărbat. Nu mai era palidă, obrajii îi ardeau, parcă făceau parte din mătasea rochiei. Înainte de a-și potoli uimirea auzi vocea slabă a Mirunei:

– Nu cred că am să rezist unei plimbări, se pare că, într-adevăr, nu mă simt bine.

Așa cum făcea mama lui când era mic, Iacob îi atinse fruntea lipindu-și buzele de ea, ca să simtă temperatura pielii. Ardea! Făcură împreună doi-trei pași sprijinind-o, apoi ea i se prelinse moale în brațe. O duse la spital vorbindu-i tot drumul, dar ea tăcea, era cu adevărat bolnavă.

– Se pare că Ierusalimul, acest oraș purtând în nume-i înțeleșul păcii, nu vrea să-mi dea pacea pe care o caut, nu mă lasă să-i pătrund înțeleșul – zise ea când ajunseră la spital, dar el știa că Ierusalimul, de multe veacuri, nu mai este un oraș al păcii.

20. – Femeie în alb, de ce mă ții legată aici și nu mă lași să plec? Te-am mai văzut vreodată? Cine ești tu?

– Sunt Ierusalaim, Noul Ierusalim, mireasa lui Yahvé.

– Tu ești Ierusalimul? De ce nu m-ai lăsat să văd casele tale, să pășesc pe străzile tale? Mă ții aici captivă.

– Nu, eu nu sunt Vechiul Ierusalim, cetatea Ierusalimului este în robie. Lanțurile o țin în întuneric, nu eu, ci ea te ține captivă pe tine, nu vrea să-i vezi casele pentru că ai putea vedea Templul, iar ochii tăi nu sunt curați. Timpul ei a trecut, a fost un timp sfânt; acum vremurile dorm până va veni timpul meu. Lumea trăiește coșmarul vremilor.

– Cum pot fi curățiți ochii mei? L-am văzut pe Shimon cuprins de

lepră, pe Miriam fugind, am văzut satul lor și zidurile Templului, am văzut și mărgelile de os din Hațor.

– Ai mărgeaua la tine. E semnul că timpul se zvârcolește și vrea să-și dezvăluie finalul. Nu mai ascultă de legile ce apasă omenirea privind dimensiunile trecutului, prezentului și viitorului. Dar ascultă-mă cu atenție: ție ți s-a dat un semn palpabil, mărgeaua, pentru că oamenii nu cred dacă nu simt și nu văd, însă va fi singurul semn material, în rest va fi nevoie de credința ta. Oamenii pot cunoaște prin intuiție, prin rațiune sau prin revelație. Ție ți s-a dat ultima cale, dar ochii tăi nu sunt curați pentru că ți-ai înșelat inima.

– Ce-am făcut cu inima mea, Ierusalaim?

– Ai fugit de ea, ai fugit de tine ca să nu stai față în față cu ceea ce ești.

– Dar voiam o viață nouă.

– Nu poți privi viața viitorului fără să o accepți pe cea a trecutului. Viața este un întreg, nu poți nega nici o parte a ei.

– Viața mea trecută mă doare, nu vreau să mă mai gândesc la ea, ripostă Miruna cu amărăciune.

– Trebuie să-i accepți durerea; așa ea va deveni înțelepciune; negând-o nu o ștergi, ci doar neglijezi căile pe care ți le poate deschide. Dacă o refuzi, ea se va răzbuna. Te va rupe în două. Ochii tăi și inima se vor minți reciproc.

– Oh, Ierusalaim, ce să fac ca ochii și inima mea să spună adevărul?

– Întoarce-te în trecutul tău și împacă-te cu tine.

– Mi-e teamă că n-am să mai ies de acolo. O să mă înghită slăbiciunile.

– Dacă ai ieșit o dată, vei găsi drumul și a doua oară. Cărările nu se șterg, ele se întăresc cu cât sunt mai des umblate. Dacă se întâmplă, totuși, să nu găsești drumul, febra ta va crește.

– Atunci voi muri?

– Vei muri.

Iacob stătu câteva ore lângă ea, dar părea inconștientă. Poate au sedat-o medicamentele, se gândi și nu se alarmă. Reveni a doua zi, dar fata era încă tot inconștientă.

– Vorbește ceva, i-a spus asistenta medicală, dar nu înțeleg limba în care vorbește. Posibil că delirează, pentru că nu-mi răspunde la întrebări și nu reacționează la prezența mea. Febra este tot mare.

Iacob rămase și a doua zi alături de ea câteva ore și se convinse că, într-adevăr, delirează. Singurele cuvinte inteligibile au fost „Ierusalaim”.

21. – Timpul mi-a dezvăluit pe Shimon și pe Miriam doar ca să descopăr asemănarea dintre viața mea și viața lor, nu-i așa?

– Nu Timpul, ci Yahvé ți-a descoperit, pentru că, deși ai ochi murdari, inima ta e într-o căutare sinceră. Yahvé nu lasă pe nimeni să caute degeaba, el deschide porți. Ție ți-a deschis poarta Timpului, ori lucrul acesta e foarte rar.

– Eu sunt Miriam? Re trăiesc viața ei?

– Nu, fiecare își trăiește propria viață, una nu o determină pe cealaltă, dar ție ți s-a descoperit ciclicitatea spiralată a istoriei. Timpul revine, cercurile vieților urcă în spirală spre scopul final, Vremea mea. Oamenii, scenele, măștile se schimbă, rolul rămâne același. Doar învingătorii știu asta.

– De ce nu-ți pot privi fața, deși simt că tu mă privești?

– Nu mă vezi pentru că inima ta încă nu are ochi, iar ochii tăi o mint, ți-am mai spus. Dar acum am venit să te învăț cum trebuie să privești nu înspre mine, ci înapoi. Dacă ți-e frică să-ți privești trăirile în față, pot să vin cu tine, de aceea sunt trimisă aici.

– Acum nu mai mi-e teamă, dar aș vrea să fii în preajmă. Totuși, dacă refuz să mă întorc acolo, am să mor, adică o să crească febra?

– Nu, acum mai poți s-alegi. Febra va crește doar dacă nu găsești cărarea înapoi. Însă dacă nu vrei să te întorci și să rezolvi ceea ce ai stricat, vei trăi în dezbinare cu tine însăși. Fata tăcea gânditoare.

– Hai, povestește-mi, o îndemnă Ierushalaim, spune-mi despre ceea ce vrei să uiți, apoi se va deschide amintirea și vei putea pași în trecut, în trecutul tău.

Miruna închise ochii și începu să depene, vorbind femeii în alb cu glasul minții, sau poate fără nici un fel de glas...

22. – N-am vrut să mă îndrăgostesc de el. Nu pentru că era mai în vârstă, ci pentru că era preot. Trăia singur, dar era înconjurat de mulți oameni. Îi iubea pe oameni și îl iubea pe Dumnezeu. Își dăruise viața credinței, convins că, până la moarte, va merge doar pe calea vocației sale, fără să se abată.

Era o zi de iarnă, un ianuarie ploios, mocirlos. Am bătut la ușa lui pentru niște cărți pe care ne-am înțeles să mi le împrumute. De câte ori îl vedeam o bucurie caldă mă învăluia. Ne plăcea să stăm de vorbă și știam că și el dorea prezența mea. Ne știam prietenia protejată de vocația lui și de teama mea de păcat, învățasem de mică să-l respect pe Dumnezeu.

În dimineața aceea de ianuarie m-a certat, a folosit cuvinte aspre. Eram vinovată pentru o carte pe care n-o dădusem cui ar fi trebuit, iar

cearta lui m-a afectat mai mult decât aş fi vrut, mă dureau vorbele grele şi nu mi-am putut opri plânsul ce-a izbucnit nechemat. Intuiam că dincolo de ceartă se întâmpla ceva definitiv, ceva într-adevăr tragic. Mi se cutremură fiinţa:

– Mă iubeşti, părinte Teofil! – spusei şoptind, cuvinte grele, aproape năprasnice.

Nu-l întrebasesm, ci am afirmat cu siguranţă şi cu uimire acea propoziţie care devenise în clipele precedente extrem de clară.

A înţeles despre ce fel de iubire vorbesc. Nu era vorba despre iubirea faţă de aproapele, ci iubirea bărbatului pentru femeie. Unde să fugim să fim departe unul de altul? Şi oare mai doream depărtarea? Propoziţia, odată rostită, ne-a plasat definitiv într-o altă sferă a existenţei. M-am speriat. Ce-o să fie acum? E interzis să-l iubesc, e interzis să mă iubească. M-am aşezat fără putere pe un scaun.

Ne priveam uimiţi ca şi cum atunci ne-am fi descoperit, acum când căzuse perdeaua tăcerii. Stătea rezemat de fereastră, departe de mine, încerca să amâne pasul spre lumea păcatului, să mai zăbovească în lumea albă a neprihănirii. În spatele lui ploaia se scurgea pe geam, parcă-i curgea pe umeri. Plânsul meu se oprise undeva între pleoape şi gene, speriat. Dacă va păşi acum, nu va mai putea nega niciodată pasul, totuşi se urni spre mine, venea greoi, cu paşi nesiguri, cântărind distanţa cu nerăbdare şi cu părere de rău în acelaşi timp. Aş fi vrut să-l opresc ! Aş fi vrut să dau timpul înapoi, să înghit propoziţia aceea atât de scurtă, atât de cumplită! Prea târziu. Îngenunche în faţa mea şi-mi luă obrazii uzi în palme. Avea mâinile calde, de fapt erau fierbinţi şi puternice. Îmi pipăia faţa, arcadele, fruntea, tâmplele, cu gesturi flămânde, mult timp. Tăceam. Se auzeau doar picăturile pe pervazul de tablă a ferestrei. Târziu, îmi şopti cu o voce răguşită:

– Dacă vrei să mă iubeşti trebuie să mă scoţi de aici. Sunt prea mulţi câini. Ne-ar sfâşia înainte de vreme. Le place sângele, chiar şi al nevinovaţilor, dar acum ne vor găsi vina iubirii. Şi nu pot s-o neg.

Am ieşit din birou ameţită. Din cauza iubirii, din cauza sacrilegiului pe care l-am săvârşit? – cine să ştie...

L-am aşteptat la colţul străzii. Eram ispitită să fug, să nu mă mai întorc şi totul s-ar fi terminat, dar picioarele nu vroiau să mă asculte. Veni în câteva minute să mă ia cu maşina, era îmbrăcat civil. Era bărbatul pe care-l iubeam.

Conducea cu stânga, cu dreapta mă ţinea de mână. Tăceam amândoi, dar ştiam gândurile fiecăruia. N-aveam nevoie nici să ne privim. Şi-am mers timp mult, pe drumuri lungi, ploaia continua să

cadă. Era noapte când opri undeva, la o margine de sat. Priveam luna care se căznea să iasă de după norii ploioși.

– N-avem voie să ne iubim, spusei eu într-un târziu.

– Știu ce gândești. Avem aceleași gânduri.

– E riscant să ne lăsăm târâți în păcat.

– Iubirea nu e păcat. Trădarea, însă, este păcat.

– Dumneavoastră părinte...și m-am oprit. Acum nu-l mai puteam numi așa. Zâmbi, apoi spuse:

– Acum trebuie să-mi spui pe nume.

– Teofil ...și totul deveni atât de simplu. Căzu greutatea vinovăției de pe umeri într-un mod neașteptat. Am zâmbit și eu, uitând ce-am vrut să spun.

Am alunecat unul în brațele celuilalt. Era atât de bine să mă îmbrățișeze bărbatul pe care-l iubeam.

24. – Nu ești prima femeie pe care o iubesc, îmi spuse într-o zi, dar ai reușit să fii unica femeie. Nu în sensul că n-aș fi cunoscut trupul, ba chiar și sufletul altor femei, dar nu am cunoscut profunzimea iubirii. Nici n-am bănuț-o măcar. Nu poți ști ce-i lumina, dacă te-ai născut orb. Ne naștem orbi cu toții, iar unii dintre noi trec prin miracolul învierii din orbire. Puțini cunoaștem iubirea, pe aceea care are drept de viață și de moarte asupra omului, încât poți să-ți dai viața fără teama că n-ai trăit destul, fără gândul că te poate aștepta ceva mai înalt, mai netrăit. Iubirea acesta e transcedentală.

– Divină sau luciferică?

– Încă nu știu dacă Dumnezeu mi-a dat să te iubesc sau Lucifer, ca să îmi fie de încercare. Încă nu știu nici dacă miza era căderea mea în acest joc sau un lucru mai subtil: să învăț pe propria-mi piele experiența convertirii; când n-ai pentru ce să fii iertat, nici nu-ți ceri iertare, ba chiar începi să te simți neprihănit. Am senzația că suntem pe o scenă în care ni se urmăresc mișcărilor, ca ale bietului Iov. Aș trage cortina la o parte, să văd ce e dincolo, dar nu pot să uit că eu sunt protagonistul. Privită din afara noastră, a ta și a mea, iubirea aceasta pare trădare, păcat scandalos și nu ar exista argumente ca să ieși nepătat dintr-o astfel de relație. Nu știu dacă tu sau eu am fi învinuiți mai puternic. Misoginii ar spune că „fata aia nu putea să-și găsească numai un preot, ca să-l mânjească și pe el, dacă ea tot are chef de tăvăleală”, iar un credincios ar lovi în mine: „popă ce pare un sfânt, doar ca să sucească mințile fetelor. În sfârșit nu și-a putut ține hormonii acasă...”, deși mi-e martor cerul că la vârsta asta nu

hormonii au decis, nici cât pentru un eunuc.

Am iubit femei. Atunci am crezut că am atins tot ce poate oferi feminitatea, dragostea, îndestularea; iubiri tumultuoase sau domoale, adolescente sau mature, le-am lăsat repede în urmă când am văzut nemărginirea iubirii lui Dumnezeu, le-am cântărit ca fiind meschine și neesențiale. Nu mi s-a părut un sacrificiu să accept abținerea pentru tot restul vieții, când am ales noul drum.

Tu nu ești ultima femeie din viața mea, ci ești cea care a descoperit existența sinelui meu complementar, m-a redat pe mine sie-mi. Aș fi fost neîntreg și n-aș fi știut niciodată cine sunt. Înțeleg acum că Dumnezeu a creat bărbatul și femeia ca să fie întregul și dacă aș fi trăit în alte împrejurări tu ai fi fost cea care să mă reîntregească.

Știi povestea vulturului crescut în cotețul de găini? Nimerise acolo din greșeală, cloșca și puii l-au acceptat, deși era cam ciudat, apoi, când a crescut și a învățat să scurme la groapa de gunoi, l-au crezut găină, deși una anormală. El nu-și descoperise aripile, iar când a apărut pe cer un vultur adevărat și toate orășaniile s-au tupilat sub ierburi de frică, el a simțit atracție: ce pasăre mândră, ce-aș vrea să fiu ca ea – își zise. Oare își va desface aripile să încerce zborul? Nu le-a desfăcut, ci, resemnat, și-a acceptat destinul: ce să fac, sunt doar o găină și încă una anormală, își zise el.

Tu ești pentru mine pasărea nemaiîntâlnită cu care am văzut că seamăn. A fost primul ceas când am simțit că nu sunt singur. Nu pentru că îmi ești alături m-a părăsit singurătatea, ci prin simplul fapt că exiști. Acum chiar dacă vei pleca – și ține minte ce îți spun – într-o zi vei pleca, trebuie să pleci ca să te salvezi, să ne salvezi, e numai normal să pleci, ești tânără, nu poți sta alături de mine, n-aș vrea să te știu urmărindu-mi îmbătrânirea, ori ea e aici, doar frăgezimea prezenței tale m-a întinerit pentru o vreme. Revin: acum, chiar dacă vei pleca, eu știu că exiști. Chiar dacă ai muri, eu știu că a existat cineva care a șters pentru totdeauna noțiunea singurătății. Viața mea nu va mai putea fi niciodată ca înainte; și ca să nu te păcălești: nici viața ta nu va mai fi ca înainte.

– Iubirea sau păcatul ne schimbă?

– Amândouă au forța de a schimba radical existența, dar când se combină, atunci e prăpăd!

*(Fragmente din romanul cu același titlu,
în curs de apariție)*

Adina UNGUR

verdele din părul meu sau despre zâmbet

așa-mi place mie să-mi port părul verde, nici măcar
nu zâmbesc când spun asta, e ceva ce-mi dă o stare de liniște
ceva ce mă contopește cu terminațiile ramurilor în anotimpurile calde
ai fluturi, zicea bunica răsfirându-și degetele a fantezie
încântată că semăn cu ea, am, ziceam și trag la culoarea asta a mea
o să-ți spun numai ție, ăștia mă ajută să-mi fac trăsură de cuvinte
să le înham și să plec prin lume cu salate fermecate, să mai gădesc
oameni
să-i mai tămăduiesc, dar sigur că a trebuit să apari, domnule, tu
și să-mi spui că Dumnezeu te urcă și te coboară, să-l urci și să-l cobori
de-a dreptul, să-mi iei capul de pe umeri sau scalpul, să ți-l întinzi în
cameră
să-l faci mochetă verde, cu fluturi, pe care în fiecare dimineață
acum te grăbești să îngenunchezi și apoi să te rogi, predictibil, la mine
numai așa, ca să mă faci să-ți mai zâmbesc o dată

am fost acolo

am fost acolo în brațele tale
am fost rotindu-mă pe după castani
amestecând într-un pumn cuvintele
și-n altul clipe de nisip
peste ani

am fost acolo de când mă știu
ascunsă, pierdută sau plină de rouă
aprinsă și verde și crudă și mută
și ruptă senină din nori
pe din două

am fost acolo puteau să ardă
și sori și lune să-nghețe-n vulcani
să-și scuture șapte ceruri zăpada
pe pletele noastre de vulturi
orfani

am fost acolo între brațele tale
am plâns împreună am râs pe de rost
aceiași suflu și-aceleași cuvinte
un simplu adam și-o evă
ne-am fost

comisia de disciplină

ei vor să mă dea la comisia de disciplină
pentru ca am întârziat zece minute din spectacol
mă întorceam acasă cu două trenuri
într-unul mi-am lăsat bagajele
în celalalt nu-mi încăpuse tot sufletul

poate vor să mă ea la comisia de disciplină
fiindcă nu ne puteam dezlipi unul de altul
am așteptat atât de mulți ani să ne respirăm cuvintele
și să mă simt femeie doar cuprinsă în trupul tău și în brațe

dați-mă fraților la comisia de disciplină
de foame n-am să mor am un cuptor în trup,
ce luminează jumătate orașul
aduceți-mi hârtie și-am să vă scriu o declarație
cât o carte de mare
despre cum am sosit când inima mi-a rămas
la bărbatul iubit, în brațe

Dan TĂRCHILĂ

OMUL DIN CUȘCA GORILEI - II

Variațiuni dramatice pe o temă proprie

OMUL: *(odată intrat în cușcă, privește uluit în jur, cu glasul sugrumat)*
Nu-i adevărat ... nu poate fi adevărat ... E un coșmar ... trebuie să mă trezesc ... să mă trezesc repede ...

AVOCATUL: Nu-i un coșmar. Vă găsiți într-adevăr într-o cușcă.

OMUL: Într-o cușcă! ... Cine-a hotărât să m-arunce aici?

AVOCATUL: O dispoziție ... mă rog, un ordin venit de undeva ... de undeva mai de sus.

OMUL: De unde mai de sus?

AVOCATUL: De foarte de sus.

OMUL: Cine a dat ordinul?

AVOCATUL: NU știu.

OMUL: Nici dumneata, ca avocat? Și mai ai pretenția să mă aperi în fața judecătorilor! Domnule avocat, n-am cerut apărător, te poți retrage.

AVOCATUL: Sunt numit din oficiu.

OMUL: N-am nevoie de avocat. Mi-e de ajuns conștiința mea.

AVOCATUL: Conștiința n-are autoritate juridică! Nu vă puteți prezenta numai cu ea în fața completului de judecată!

OMUL: Mă pot prezenta cu ea și-n fața lui Dumnezeu.

AVOCATUL: Dumnezeu nu poate fi implicat în proces. *(Apoi):* Vă rog să acceptați convorbirea cu mine.

OMUL: De ce nu mi s-a spus unde voi fi adus?

AVOCATUL: Nici eu n-am știut până n-am ajuns aici.

OMUL: Convorbirea noastră nu are nici un rost. Puteți să vă retrageți.

AVOCATUL: Vă voi convinge că are. Ca să-mi alcătuiesc apărarea, am nevoie de toate datele problemei, de toate probele. Așa dar, ați scris o carte intitulată "O altfel de lume". Din păcate, nu mi s-a pus la dispoziție. Manuscrisul a fost confiscat înainte de a fi tipărită.

OMUL: Un abuz intolerabil.

AVOCATUL: De acord, un abuz intolerabil. Tot ce știu despre conținutul cărții sunt cele câteva referințe din dosarul acușării. Manuscrisul este la loc secret la organele de anchetă. Vă întreb: aveți o copie a manuscrisului? Nu se poate să nu fi păstrat o copie.

OMUL *(după o clipă)*: Nu.

AVOCATUL: Păcat! Aș fi putut să iau cunoștință direct de textul cărții și mi-aș fi formulat mai ușor ideile apărării.

OMUL: Apărare de care nu am nevoie.

AVOCATUL: Capetele de acuzare sunt grave. Nu știu dacă vă dați seama de situația în care vă aflați: complot împotriva ordinii mondiale.

OMUL: Împotriva dezordinii mondiale!

AVOCATUL: Instigare la revoltă și la anarhie. Nu vă jucați cu focul! Cartea pe care ați scris-o vă pregătește lanțuri. V-ați ridicat împotriva forțe puternice.

OMUL: Și ... secrete, nu?

AVOCATUL: Cu atât mai mult trebuie să vă temeți și să fiți prudent. Vă conjur să înțelegeți. Dacă mai aveți o copie a manuscrisului, dați-mi-o. Nu știu cum aș putea să apăr fără să o citesc.

OMUL: De ce nu ceri manuscrisul confiscat?

AVOCATUL: Am fost refuzat. Speram să mai dețineți o copie, dar dacă n-o aveți ...

OMUL: Nu, n-o am.

AVOCATUL: Să înțeleg că n-o aveți, dar că există? Poate ați încredințat-o cuiva, unui prieten?

OMUL: Cred că am ajuns la sfârșitul convorbirii noastre.

AVOCATUL: Vă grăbiți. Nu e în interesul dumneavoastră.

OMUL: Nu aveți nici o șansă de a ajunge undeva.

AVOCATUL: Încă o problemă.

OMUL: Sper să fie ultima.

AVOCATUL: Ceva ce nu știți.

OMUL: Ce-ar trebui să știu?

AVOCATUL: În dosarul acuzării este și o aluzie a procuraturii – deocamdată doar o aluzie, dacă vreți, o presupunere – care vă incriminează intenția secretă a organizării unui complot.

OMUL: Complot?! Împotriva cui?

AVOCATUL: Împotriva întregii lumi.

OMUL: Deci, asta e! Nu, domnule avocat, sunt singurul care răspunde de fiecare pagină pe care am scris-o.

AVOCATUL: Ar fi o acuzație gravă. Sunteți sigur că-n paginile cărții nu s-a strecurat ideea organizării unui complot? Aș putea să vă ajut să scăpați de această acuzație, dacă aș avea o copie a manuscrisului.

OMUL: Nu mai avem nimic ce să ne spunem, domnule avocat. La revedere!

AVOCATUL: Nu înainte de a vă face o propunere! (*Îl ia de braț și-l duce într-un colț al cuștii*): O propunere în mod confidențial. Pot să vă eliberez.

OMUL: Nu-nțeleg.

AVOCATUL: Chiar în noaptea asta. Vă asigur evadarea.

OMUL (*desprinzându-se brutal de Avocat, strigă*): Paza!

MASCATUL (*se apropie de cușcă*): Da, domnule!

OMUL: Domnul avocat dorește să plece.

(*Mascatul deschide ușa cuștii. Avocatul, foarte enervat, iese urmat de Mascat. După câteva momente, reintră Vizitatorii cu Mascatul după ei, și se răspândesc în jurul cuștii privind curioși pe Om*).

REPORTERA: Doamnelor și domnilor, ne aflăm lângă cușca între gratiile căreia se găsește omul acuzat de răsturnarea acestei lumi și instaurarea alteia, a unei presupuse lumi ideale.

DOMNUL: Da, domnule. Depinde.

OMUL (*către Vizitatori, strigând*): Ce căutați aici? Cine v-a permis să intrați? Cine? Cine?

BĂTRÂNICA: Dacă așa scrie la ziar, domnule.

OMUL: Plecați! Plecați cu toții!

COCOTA: Fain tipul! Și zice că vrea să facă o lume nouă?

REPORTERA: Ideală!

COCOTA: Ideală, pe dracu! Se laudă. Dar ce, asta nu-i bună? Dacă nu m-a întrebat și pe mine!

PAZNICUL: Asta mai lipsea!

BĂTRÂNICA: Poate l-a-ntrebat pe Dumnezeu. S-or fi sfătuit împreună.

PAZNICUL: Dumnezeu, de mult nu se mai înțelege cu noi.

BĂTRÂNICA: Dumnezeu vorbește toate limbile, așa să știi dumneata.

PAZNICUL: Ei, da, dar noi nu înțelegem limba lui.

REPORTERA: Stimăți ascultători, voi încerca un interviu. (*Îl urmărește pe Om în jurul cuștii*): Cum vă simțiți închis într-o cușcă? Ce senzații aveți între gratii?

BĂTRÂNICA: Întrebați-l ce-nseamnă o lume ideală.

PAZNICUL: Păi ce să-nsemne? O lume confort sport. (*Către OM*): Să v-aduc ceva de mâncare sau o cană cu apă?

OMUL: Nu, mulțumesc. Lăsați-mă în pace și plecați!

PAZNICUL: E-n ordine!

COCOTA (*către OM*): Preferi blondele sau brunetele?

CERȘETORUL (*către OM*): N-aveți un costum vechi pe-acasă? Sau măcar niște pantofi patruzeci și cinci?

OMUL (*strigând disperat*): Tăceți, tăceți! Nu mai vreau să v-aud! Plecați!

REPORTERA: De ce refuzați să stați de vorbă cu noi?

OMUL: Cine a permis intrarea acestor oameni?

REPORTERA: Presa scrie că vă poate vizita oricine.

STUDENTUL (*indignat*): Ca pe un animal! E o batjocură!

BANCHERUL: Sunt de aceeași părere, tinere domn.

COCOTA (*către Om*): la ascultă, îngorinatule: pentru cine visezi o lume ideală? Pentru domnul director care doarme noaptea cu cheile de la seifuri sub pernă? Pentru domnul profesor care face-n pantaloni de frica pieirii planetei? (*Arată spre Bătrânică*): Pentru dumneai care-i la răscruce de vânturi?

BĂTRÂNICA: Ce zice, ce zice?

COCOTA: Pentru tânărul care freacă vioara aia, că n-a ajuns să frece altceva? (*Arătând spre Domnul*): Pentru dumnealui care mormăie trei vorbe de doi bani? (*Arătând pe Paznic*): Pentru dumnealui care șterge maimuțele la cur?

PAZNICUL: Eeee!

COCOTA (*arătând pe Cerșetor*): Pentru o sperietoare de ciori?

CERȘETORUL: Cine, eu?

COCOTA: Și pentru o prostituată? Cu noi vrei tu să faci o lume ideală? Cu noi și cu miliardele de buimaci care forfotesc prin harababura asta de lume împuțită?

PAZNICUL: Auzi ce e-n stare să spună! Păi eu am aici maimuțe mai deștepte.

REPORTERA: Propun, domnilor, să adoptăm o manieră mai serioasă de discuții.

DOMNUL: Da, domnule. Depinde.

BANCHERUL: Așa o ții întruna?

BĂTRÂNICA: Eu, domnișoară, când să trec strada, o pisică neagră

...

PAZNICUL: Cu ochii verzi!

REPORTERA: Mai târziu, doamnă. Acum voi încerca din nou să obțin câteva răspunsuri. Poate am mai mult noroc. (*Se apropie de cușcă. Omul o evită. Reportera îl urmărește*): Oamenii sunt curioși să vă cunoască ideile. Vă rugăm să ne răspundeți. Lumea, preconizată de dumneavoastră, va accepta clonările umane? Vor mai fi căsătorii între homosexuali? Poate v-ați gândit ca femeile să conducă lumea? Va fi desființată familia și vor fi numai concubinaje? Femeile vor folosi în continuare anticoncepționale, iar bărbații, prezervative?

BĂTRÂNICA (*revoltată*): Auziți ce să-ntrebe pe bietul om! Paparații aștia! Din cauza lor a murit și prințesa aia englezoaică de i-au rămas copiii pe drumuri.

REPORTERA (*amuzată*): Chiar vrei să ne pui la zid, doamnă?

BĂTRÂNICA: Păi să-ntrebi așa măscări!

OMUL: Plecați odată! Ce vreți de la mine? De ce nu plecați?

PROFESORUL: Am și eu ceva de spus.
OMUL: N-am nevoie de păreri nimanui.
REPORTERA: Domnule profesor, suntem curioși. V-ascultăm.
PROFESORUL (*se apropie de cușcă, adresându-se Omului, care, însă, se întoarce cu spatele*): Toată teoria despre o lume ideală este inutilă. Nu mai e timp pentru o astfel de lume.
BĂTRÂNICA: Mai tare!
PROFESORUL: Planeta noastră e în prag de dispariție.
BANCHERUL: Iar cu amenințările astea răsuflate?
BĂTRÂNICA: Pământul este veșnic, așa să știi dumneata.
PROFESORUL: Prudență mare, doamnă, când vorbim de eternitate.
REPORTERA: Continuați, domnule profesor.
PROFESORUL: (adresându-se Omului): Se estimează că porțiuni întregi de pe Terra vor dispărea. Se prevede scufundarea Japoniei și a unei părți a continentului american.
STUDENTUL: Simple supoziții, domnule profesor.
BANCHERUL: NU pot fi luate-n calcul, are dreptate tânărul.
PROFESORUL: Vă înșelați, domnilor. Ciocnirea plăcilor tectonice va provoca tsunamii catastrofale, erupții vulcanice în lanț. Cenușa și lava vor acoperi orașe întregi.
BĂTRÂNICA: Apocalipsa!
PROFESORUL: Calota Antarcticii se va topi. Țări întregi sub apă, alte milioane de morți.
BĂTRÂNICA: I-auzi! Prăpădul lumii!
PROFESORUL: Planeta se va transforma într-un morman de ruine, iar galaxia va asista nepăsătoare la naufragiul globului nostru devenit un gunoj cosmic rătăcitor prin spații.
BĂTRÂNICA: Ferească-ne Sfântul Haralambie!
PAZNICUL: Te ferește, te ferește, pân-te nimerește! (Către Profesor): Domnule profesor, nu vă supărați, când va avea loc buclucul ăsta mondial? Nu de alta, dar s-apuc și eu mărirea pensiei!
STUDENTUL: Prezicerile geologilor sunt doar presupuneri.
PROFESORUL: Și chiar dacă aceste catastrofe vor întârzia, oamenii vor provoca ei înșiși altele.
BĂTRÂNICA: Scrie-n gazetă, domnule?
REPORTERA: Să-l ascultăm pe domnul profesor.
PROFESORUL: Credeți că se stochează sute de bombe atomice fără planurile unui alt război mondial? Savanții lucrează în laboratoare secrete la cele mai sofisticate soluții de-a ucide oamenii.
BĂTRÂNICA: Nu le-ar fi rușine!
PROFESORUL: Iar președinții marilor puteri au în birourile lor hărți cu

țările pregătite pentru extincție.

CERȘETORUL: Uite-așa, din senin, te trezești cu-o bombă-n cap!

PAZNICUL: Dacă mai e și atomică!

PROFESORUL: Navetele și reactoarele, poluarea și exploziile miilor de bombe au și-nceput să perturbeze natura: uragane, inundații, secete catastrofale.

BĂTRÂNICA: Nu-i de-ajuns, domnule? Mai oprește-te, ce Dumnezeu!

PROFESORUL (*continuând să se adreseze Omului*): Ai întârziat cu ideea unei lumi ideale. Nu mai e timp, e prea târziu. Mult prea târziu. Și ridicol pentru o planetă pustie, o lume ideală!

COCOTA: Pun pariu, domnule profesor, că ai văzut la televizor vreun film de-acela științifico-fantastic și te-ai speriat. Zău că nu-i așa!

PROFESORUL: Nu, domnișoară, nu mă uit la filme. Eu sunt om de știință.

COCOTA: Distrugerea planetei! Aiurea! Fac ceva, scuzați, pe toată știința asta care ne pregătește dezastre.

CERȘETORUL (*agresiv*): Ce tot îndrugi acolo? Și vorbește frumos cu domnul profesor, că pe urmă, de! ai de-a face cu mine!

COCOTA: Mă, cu mine să fii politicos și să mi te adresezi cu domnișoară, s-a-nțeles? Domnișoara Mia!

PAZNICUL: Unde merge mia, merge și suta!

COCOTA (*prompt, cu umor*): De dolari, tataie, de dolari! Tarif de cinci stele! (*Apoi râzând în hohote, pe ton familiar*): Măgarule!

PAZNICUL (*râzând și el*): E-n ordine!

BĂTRÂNICA: Ce-a zis, ce-a zis?

DOMNUL: Da, domnule. Depinde.

BANCHERUL (*iritat*): Nu depinde de nimeni și de nimic, domnule! Devii enervant. Aici discutăm lucruri importante. Ești culmea!

BĂTRÂNICA (*către Domn*): Ce școală primară ați absolvit?

BANCHERUL: Dumnealui a absolvit trei școli primare, nu una.

DOMNUL: Da, domnule. Depinde.

BANCHERUL: Ce cauți aici, domnule! Enervezi toată lumea!

REPORTERA: Domnilor, domnilor, vă rog!

CERȘETORUL (*vine lângă Domn și-l apucă agresiv de braț*): Ori taci, ori mătur curta cu dumneata! (*Domnul se smucește din mâna lui, dar rămâne mai departe impasibil*).

PAZNICUL (*către cerșetor*): Termină, omule! Ce te-a apucat?

COCOTA (*foarte amuzată*): Începe distracția! Intrarea gratis!

BĂTRÂNICA: Despărțiți-i, despărțiți-i!

COCOTA: Lasă-i să se păruiască! Asta-i lumea ideală.

OMUL: Paza! Scoate-i de-aici!

MASCATUL (*intervenind cu fermitate*): Dacă nu faceți liniște, vă evacuez. (*Cerșetorului*): Și dumneata vezi-ți de treabă!

PAZNICUL: Și nu te mai amesteca.

BANCHERUL: N-ar fi trebuit să i se dea voie să intre.

CERȘETORUL: Și drepturile omului?

PAZNICUL: Hai, hai, fugi cu ursu!

(*Intră Șoferița*)

ȘOFERIȚA (*către Bancher*): Mai aștept mult, domnule?

BANCHERUL: Da, mai aștepți!

ȘOFERIȚA (*către Paznic arătând spre cușcă*): Mușcă? D-aia l-ați închis?

PAZNICUL: Poți să știi? Când stai într-o cușcă de gorilă, mare minune să nu-ți vie și să mușți!

REPORTERA: E un punct de vedere.

MASCATUL (*la telefon*): Da, am înțeles. (*Către Vizitatori*): Vă rog să eliberați locul!

REPORTERA: Iar, domnule?

MASCATUL: A sosit medicul.

BĂTRÂNICA: E bolnav? Nu scrie la ziar.

MASCATUL: Vă rog, vă rog, fără comentarii! Grăbiți-vă!

PAZNICUL: E-n ordine!

(*Vizitatorii și Paznicul sunt scoși din scenă de către Mascat, apoi Mascatul se întoarce cu Medicul*).

MASCATUL: Poftiți, domnule doctor. (*Deschide cușca*).

PSIHIASTRUL (*oprindu-se în fața cuștii, ezitând*): Trebuie să intru în ... Înăuntru?

MASCATUL: Cum doriți. Domnul avocat înaintea dumneavoastră a intrat, dar puteți discuta și de afară.

PSIHIASTRUL: E o discuție mai ... intimă.

MASCATUL: Nu e periculos. Vă garantez. Și-apoi, stau pe-aproape.

PSIHIASTRUL: Dacă-i așa, intru. (*Intră în cușcă. Mascatul închide ușa, apoi se retrage pe banchetă*): Domnule, sunt dator să-mi cer scuze pentru această vizită, dar am venit în mod oficial ca medic trimis de organele judiciare.

OMUL (*măsurându-l calm cu privirea, apoi pe un ton între jovialitate și amuzament, nu rareori ironic, ton păstrat tot timpul în întreaga scenă*): Ca să dovedești ce, doctore? Că sunt bolnav psihic? Ești psihiatru, nu?

PSIHIASTRUL: Cum ați ghicit?

OMUL: Ți-a fost teamă să intri în cușcă.

PSIHIASTRUL: Recunosc, am ezitat.

OMUL: Psihiatrilor le e frică de necunoscut, fiindcă cercetează cel mai necunoscut organ: creierul.

PSIHIATRUL: Nu vă rețin prea mult.

OMUL: Te incomodează cușca, nu?

PSIHIATRUL: Recunosc, nu mă simt în largul meu.

OMUL: Eu am început să mă obișnuiesc. Atavismul.

PSIHIATRUL: Vă pun doar câteva întrebări. Ați avut vreodată halucinații? Adică o proiecție în exterior a lumii interioare?

OMUL: Lumea mea interioară! O lume bătuită ...

PSIHIATRUL (*repede*): Bătuită! Bănuiam. Bătuită de?

OMUL: De iubiri și de adevăruri. Și dacă acestea sunt halucinații, atunci, da, am halucinații.

PSIHIATRUL: Și aceste halucinații vă stingheresc?

OMUL: Iubirile și adevărurile dor, doctore, nu stingheresc. Și, totuși, rămân cele mai încântătoare dureri pe care ni le putem permite.

PSIHIATRUL: Ce aventuri sentimentale ați avut în viață?

OMUL: Două. Prima ca elev în clasa întâia primară.

PSIHIATRUL: Așa devreme? Foarte interesant.

OMUL: Mă îndrăgostisem de învățătoarea mea. Și le-am spus părinților că vreau să mă însor cu ea. Dar s-a transferat la altă școală.

(*Râzând*): Poate de teamă să n-o cer în căsătorie!

PSIHIATRUL: Și a doua?

OMUL: Mai târziu, în studenție. Într-o zi pe hipodrom am cunoscut o studentă la litere. Am simțit că nu mă mai pot despărți de ea.

PSIHIATRUL: Și? Mai departe?

OMUL: Ca să n-o pierd, am făcut ce nu putusem face cu învățătoarea din școala primară.

PSIHIATRUL: Adică?

OMUL: M-am căsătorit cu ea.

PSIHIATRUL: Să continuăm. Ați avut vreodată un sentiment straniu de contopire cu universul, pe care noi îl numim sentimentul oceanic? Senzația că vă pierdeți în cosmos, pierzându-vă și identitatea, că ființa vi se risipește în macrocosm?

OMUL: Desigur, doctore, desigur, din moment ce planeta e ea însăși risipită printre miliardele de stele ale galaxiei.

PSIHIATRUL: Să ne-ntoarcem la anii copilăriei! (*Își scoate ochelarii și îi șterge cu batista*): Povestiți-mi o întâmplare, ce vă vine în minte.

OMUL (*surâzând*): Dacă ai ști, doctore, ce mi-am amintit, văzându-te ștergându-ți ochelarii!

PSIHIATRUL: V-ascult. Mă faceți curios.

OMUL: Să fi avut vreo șase ani. Bunica mă trimitea să-mi cumpăr

bomboane de la un negustor ambulant. Eu, însă, îmi cumpăram întotdeauna niște ochelari de carton cu lentile din țiplă colorată. Îi alegeam totdeauna pe cei cu țipla albastră. Într-o zi, nu știu cum am făcut, am spart lentilele din țiplă. A fost prima mea deziluzie din viață. Mi se fura lumea iluzorie văzută prin ochelari, lumea mirifică, stranie, cu oameni și arbori albaștri, lumea fascinantă a copilăriei mele.

(În acest timp, Paznicul se furișează prin dreapta și se ascunde după copac, ascultând).

PSIHIASTRUL: Aveți vise în timpul somnului?

OMUL: Mai mult visez decât dorm.

PSIHIASTRUL: Vă amintiți un vis mai deosebit?

OMUL: Chiar visul de azi noapte.

PSIHIASTRUL: Din arestul poliției? Excelent!

OMUL (jubilând): Se făcea că merg într-un autobuz cu o singură roată.

PSIHIASTRUL: Cu o singură roată?!

OMUL: Pătrată.

PSIHIASTRUL: Pătrată?!

OMUL: Întocmai. Autobuzul mergea pe apă. Deodată începe să plouă, iar eu n-aveam umbrela cu mine. Și tramvaiul nu mai venea. Într-un târziu, trenul a intrat în gară, un tren gol, fără călători. N-am mai apucat să mă urc, fiindcă m-am trezit când să pun piciorul pe treapta vagonului.

PSIHIASTRUL: Ciudat vis

OMUL: Mi-l poți decodifica?

PSIHIASTRUL: Psihanalitic, e simplu. Roata pătrată a autobuzului este expresia unui complex de vinovăție. Umbrela uitată simbolizează teama de a nu vă putea apăra de o primejdie. Iar faptul că așteptați când un tramvai, când un tren, semnifică o neîmplinire a libidoului, pretext de insatisfacție sexuală.

OMUL: Ce vorbești, doctore?! Ce-are sexul cu pretextul? În concluzie; sunt un psihopat?

PSIHIASTRUL: Nu e vorba de o psihopatie, ci de o complexă autoritate a subconștientului asupra conștientului. De fapt, vă disprețuiți singur fără să vă dați seama. Și ca să vă reabilitați în fața dumneavoastră înșivă, ați recurs la imaginarea unei alte lumi, a unei lumi ideale, știind că e cu neputință o astfel de lume. În felul acesta, vă eliberați de orice responsabilitate față de lumea în care trăiți și vă răzbunați pe ea prin plâsmuirea unei utopii.

OMUL: Asta sună a diagnostic de psihopat.

PSIHIASTRUL: Să vă spun un secret: toți suntem. Demența e

simptomul sănătății noastre. Existența e suportabilă numai în condiția unei stări demențiale latente. Altfel, ne-am sinucide în masă. Ne salvăm prin inconștiență. (Îi întinde o carte de vizită): Cartea mea de vizită, telefon, fax. Poate o veți folosi, cine știe!?

OMUL: Cine știe! La revedere, doctore! Oricum, vizita mi-a făcut plăcere.

PSIHIATRUL: La revedere! Ne întâlnim la proces.

(Mascatul deschide ușa cuștii. Psihiatrul iese).

MASCATUL: Vă însoțesc, domnule doctor!

PSIHIATRUL: Două minute, să-mi fac câteva însemnări.

MASCATUL: Cum doriți. Luați loc pe bancă.

PSIHIATRUL: Mulțumesc. *(Se așează pe bancă, scoate un carnet din servietă și începe să scrie).*

MASCATUL Mă-ntorc să vă iau. *(Iese)*

(Paznicul, care stătuse ascuns după copac, se apropie de Psihiatru)

PAZNICUL: Domnule doctor, dacă nu vă supărați, am și eu ...

PSIHIATRUL: Scuză-mă, sunt foarte grăbit. *(Se ridică să plece)*

PAZNICUL: Doar un minut, vă rog.

PSIHIATRUL *(se reașează pe banchetă)*: Nu mai mult.

PAZNICUL: Am zis că, dacă vă ocupați cu visele ...

PSIHIATRUL: Treci la subiect.

PAZNICUL: Da, la subiect. Am avut și eu un vis. Că mâine e tragerea la loterie și eu joc cu trei variante.

PSIHIATRUL: Domnul meu, astea sunt lucruri ...

PAZNICUL: Nu, vă rog, nu plecați până nu vă povestesc visul. E urgent, că mâine e tragerea ...

PSIHIATRUL: Bine, bine, povestește-mi-l.

PAZNICUL: Am auzit că visele de dimineață ...

PSIHIATRUL: Lasă asta! Visul!

PAZNICUL: Da, visul. Am visat că ...

PSIHIATRUL: Ei?

PAZNICUL: Că, scuzați ... M-am căcat pe mine.

PSIHIATRUL *(înăbușindu-și râsul)*: Aaa! Și-n timpul visului – e foarte important să-ți amintești! – în timpul visului n-ai simțit și mirosul?

PAZNICUL: În timpul visului, nu. Doar după ce m-am trezit.

PSIHIATRUL *(râzând în hohote)*: Câștigi sigur la loterie!

PAZNICUL: Zău?

Luigi BIMBEA

Dogmă

În peisajul normal unei lumi
de margină
pe dunga mea dintre ape
desenez forme albastre.
Un fel de porumbel fără aripi
îmi ia privirea spre geometria lui
rotunjoară
și-aproape-mi revin din cădere
când îl zăresc pe cerul din margine
zburând
ca o metaforă călătoare.

Dialog V

deodată
în minte mi-au crescut idei
și-am uitat c-aștepți de-atâta vreme
să-ntorc și eu spatele

acum știu și eu ce făceai
când plecam de cealaltă parte a lumii
și știu că moartea asta dintre noi
ai exersat-o când prosopul tău ud
îmi învelea trupul plictisit de iubire

deodată
noaptea asta deveni femeie

o rușine îmi reteza sărutul
pe picioarele mele lumea se deslipea de ceruri
și la urmă m-am întors trist
la fecioara mea
cu care-aduceam zilnic lumină
peste-ntunicul
cu care tu te înveleai

PUPĂZA

Toți copiii știu – și care nu știu, destul de rău din partea lor - că o pupăză care își făcuse cuibul într-o scorbură din teiul lui Moș Andrei, din coastă, era ceasornicul satului și îl scula pe Nică prea devreme, ceea ce îl cam deranja.

În dimineața aceea, pupăza știa că Nică avea să treacă pe acolo pentru a duce de mâncare la niște lingurari în Valea Seacă, așa că se scula mai devreme și îl așteptă să o prindă.

Așteptă pupăza cât așteptă, dar văzând că Nică întârzie, ca de obicei, porni înaintea lui.

Merse ea cât merse, dar Nică nu era de găsit. Așa că se întoarse și se puse din nou pe așteptat.

Văzând că tot nu mai sosește – știa că prăpăditul de Nică întârzie căscând gura la tot felul de drăcovenii pe care le întâlnea în cale – se întinse într-un colț al scorburii și ațipi.

Simți la un moment dat că cineva pune mâna pe ea, chiar o pipăie, dar se gândi că o fi pupăzoiul și nu-i dădu importanță. Când se trezi de-a binelea, văzu că toate ouăle sunt chisăliț! „Ai, fire-ar să fie! O fi fost Nică, își zise pupăza, prăpăditul! Lasă că mai vedem noi!”

Și se gândi să-i tragă și ea o păcăleală zdravănă.

Își legă o ață de un picior, se duse la un moș glumeț din marginea Humuleștiului și se înțelese cu el cum să-l păcălească pe Nică. Ticluiră ei într-un anumit fel, cum să le convină.

Așa se întâmplă că doua zi se întâlneau toți trei în târgul de vite: moșul, Nică și pupăza. Nică îi făcea reclamă pupezei. Apăru și moșul. Nică știa textul pe dinafară:

„Un moșneag nebun, c-o vițică de funie, n-are ce lucra?

– De vânzare-ți e găinușa ceea... măi băiete?

– De vânzare, moșule.

– Ia, ad-o-ncoace la moșul s-o drămăluiască! ”

Nică i-o dădu, iar bătrânul sfătos îi desfăcu ața de la picior și-i dădu drumul..

– Iaca poznă, c-am scăpat-o, zise moșul, iar Nică se agăță de sumanul lui, să-i plătească pupăza.

Speriat că moșul l-ar putea spune tatălui său că umblă după pupeze în loc să-și vadă de școală, Nică renunță să mai tragă de sumanul moșului și o luă tiptil către casă.

A doua zi, pupăza, gătită frumos, cu un buchet de flori la ureche,

Într-o rochie viu colorată, care îți lua ochii, se ivi inocentă și zâmbitoare mlădiindu-se ca o jordie de alun – o fată foarte drăguță și veselă – în curtea liceului „E. Racoviță.”

Nică, adică Ion o văzu de departe, și cum era pauză, se grăbi făcându-și loc prin mulțimea de copii spre ea.

Tocmai atunci apărură directoarea, o femeie aprigă, autoritară, care le zicea pupeze la fetele îmbrăcate prea colorat și mai ales venite din altă parte. Se repezi spre ea și mai în glumă, mai în serios, zise: „Ce-i cu pupăza asta aici?!”

Incomodată, speriată de vocea stridentă a directoarei, pupăza se fâstâci făcând la început câțiva pași mărunți, cam unul peste altul, ca la prezentarea modei, apoi tot mai repezător, cu graba omului care a dat de bucluc. Pe urmă începu să meargă cu pași legănați, pe vârfuri și pe călcâie, ca alergătorii de cursă lungă, însoțiți de niște gesturi caraghioase – îi era rușine să fugă - și în sfârșit, când se apropie de poartă – țuști! dispărură luându-și zborul. Și ia pupăza de unde nu-i!

Nică, adică Ion o urmări cu o părere de rău și o disperare pe care numai sufletul lui le înțelegea, până când o pierdu din ochi. Și aproape că îi dădeau lacrimile.

CÂNDVA, DE CRĂCIUN

Cu câteva zile înainte de Crăciun se lăsă un ger de crăpau pietrele. Zăpadă, câtă era pe ici pe colo, rămăsese dintr-o ninsoare scurtă, într-o noapte.

„Dragă Moș Crăciun, știi că în anul acesta nu ești prea bogat, dar dacă poți, te rog să să-mi aduci o păpușă, niște dulciuri și un pom de Crăciun. Și să vii cu puțină zăpadă”.

Fetița puse scrisoarea pe geamul de la balcon, cu o pietricică pe ea și se culcă.

A doua zi gerul se mai potoli și începu să ningă

Tatăl ar fi vrut ca ea să nu simtă lipsa unor lucruri necesare care ar fi putut să umbrească sărbătoarea Crăciunului. O parte din cumpărături fuseseră făcute, ceea ce se găsise bineînțeles, fiindcă magazinele erau aproape goale. E de neînchipuit așa ceva, dar așa a fost.

Lipsea bradul. Un brad cât de mic. Dar nici brazi nu erau fiindcă oamenii nu aveau voie să țină sărbătoarea Crăciunului. Moș Crăciun se numea Moș Gerilă și venea numai la Anul Nou.

Fetița visa un brad frumos, cum își închipuise citind o poveste de Andersen.

Visa la Moș Crăciun, la cadouri și se bucura de cea mai mică atenție.

Într-o seară, când începu din nou să ningă mărunț încât în depărtare se vedea ca prin ceață, sări la geam bucuoasă și privi spre culmea dinspre nord a orașului. Ca prin ceață se vedea profilat pe cer un om aplecat sub povara sacului său.

– L-am văzut pe Moș Crăciun!, izbucni ea fericită. Avea jucării, o păpușă, un brad și cutii cu dulciuri.

Cu o seară înainte de ajun, începu să ningă bogat. Fulgii dansau în aer, iar în jurul luminilor dădeau impresia că se rotesc. Turnul înalt al bisericii din centru părea că se ridică înspre cer, în timp ce fulgii coborau rotindu-se ușor în jurul lui. Era un spectacol feeric.

Fetița își apropie buzele de urechea lui și-i șopti:

– Tati, să cumperi un brăduț.

Tatăl se duse pe strada Câmpului, într-o margine a orașului, spre pădure, unde moșii din Apuseni aduceau noaptea în căruțele lor cu lemne și câțiva brazi camuflați sub pături, să-i vândă țiganii. Strada era slab luminată, iar căsuțele și cotloanele țiganilor, destul de greu de dibuit pe întuneric.

Tocmai atunci însă milițienii s-au năpustit asupra lor, iar țiganii s-au risipit și s-au ascuns care pe unde au putut.

Câțiva oameni, care veniseră și ei acolo să cumpere brazi, stăteau în mijlocul străzii Câmpului și așteptau să se mai întâmple ceva, dar nu se mai întâmplă nimic. Parcă intraseră toți în pământ.

Într-un târziu, dezamăgit, tatăl se întoarse în centru. Cum avea să vină acasă fără un brăduț cât de mic! Parcă nici o dată nu fusese atât de trist.

Încă mai ningeă mărunț, biserica din centru cu turnul ei înalt și zvelt, cu crucea aurită luminată de albul zăpezii se înălța parcă rotindu-se printre fulgii care dansau în jurul lui. Piața era pustie, iar pe străzi mai trecea rar câte un om grăbit, când ceasul luminat din turn bătu ora unsprezece.

Și atunci, ca din pământ se ivi în fața lui un copil alb de ninsoare pregătindu-se să scoată de sub haina-i sărăcăcioasă, miracolul, minunea pe care o căuta tatăl.

– Nenea, nu cumpărați un brăduț, zise copilul albit de ninsoare, cu o voce tremurând parcă și de frig, cu o haină scurtă, mică și veche, în timp ce dezveli de sub ea un brăduț pipernicit, de câteva palme. Nu-l dau scump.

– Da, un brăduț, zise tatăl, un brăduț frumos și minunat, – și bucuos și foarte impresionat, îi dădu pe el copilului cât ceru.

Gabriel ARGEȘEANU

„Cele mai dificile ședințe foto le-am avut cu Preda, Jebeleanu și Nichita”

- declara artistul fotograf Vasile Blendea –

Fără a exagera, domnule Vasile Blendea, fotografiile pe care le-ați făcut poartă o semnătură distinctă în peisajul acestei arte, iar recuperarea d-voastră într-un spațiu geografic cum este cel teleormănean, care vă este drag, este cât se poate de firească.

Oricare ar fi percepția asupra persoanei mele artistice eu mă declar fiu adoptiv al județului Teleorman. Spun acest lucru deoarece, spiritualitatea mea are un puternic corespondent în această zonă mirifică, în acest ocean al culturii în care s-a născut Zaharia Stancu, primul și, cred, cel mai bun președinte pe care l-a avut Uniunea Scriitorilor. A avea „coloană vertebrală”. Reușea să intre direct la Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu, fără să facă anticameră. Tot aici, în Teleorman, s-a născut Marin Preda, Constantin Noica, Mircea Scarlat ș.a.m.d.

Putem vorbi de „mâna sorții”, dacă urmărim cum ați ajuns să faceți fotografie.

Da, acele momente sunt un amestec de tristețe și veselie. Eu, până la 14 ani, nu am avut nici o fotografie. Tot pe la acea vârstă m-am îmbolnăvit de plămâni și am fost internat într-un sanatoriu din Gorj. Acolo exista un fotograf ambulant care fotografia bolnavii, convins fiind că toți plecau în coșciug și, credea el, că așa rudele nu-l vor uita. La mine nu s-a nimerit socoteala și m-am întors acasă cu prima fotografie și cu gândul să învăț această artă, pentru a face fotografii tuturor gorjenilor din Peștișani. În sat erau puțini cei care aveau o fotografie făcută de vreun fotograf ambulant, și

*Foto din
arhiva autorului*

acestea fiind făcute la bâlciul de Sf. Petru. Pentru mine și ceilalți trei frați părinții nu au avut posibilitatea să comande o fotografie pe care s-o agățe în perete. Află că, până la acest interviu, nimeni nu a știut că eu am fost poetul satului. De mic, chiar bolnav fiind, pentru că am căzut din copac și mi-am fracturat coloana vertebrală și nu am mai pomenit niciodată despre acest handicap, îmi plăcea să scriu poezii, spun unii, chiar cu talent. Am terminat liceul la seral în Târgu Jiu. Deoarece părinții nu aveau posibilități materiale pentru a mă întreține, vindeam pepeni în piața orașului, unde devenisem specialist în încercatul pepenilor, pârlitul măselelor sau lubenițelor, după cum le ziceau localnicii. Greutățile m-au urmărit și în anii de studenție la Facultatea de Filologie și atunci am blestemat pe toți părinții să aibă parte de cheltuielile de școlarizare pentru copiii lor, precum au avut părinții mei. Eram student și trimiteam acasă bani după urma unui aparat de fotografiat românesc, OPTIOR, pe care îl cumpărasem cu 75 de lei de la un prieten, Mitică Tamaș, care mi-o luase înainte cu fotografia. Primul client al acestui prieten fusese un mort, iar la fotografie el le spunea: „Ridicați coșciugul mai sus... mai sus... mai sus”, până era să cadă mortul. La câteva zile fiul mortului îl întâlnește pe Mitică și i-a cerut fotografia, însă hilarul situației era că el nu avusese film în aparat și, pentru a se salva, i-a spus: ”Domne’, n-a ieșit că a mișcat mortul”. S-a ales cu o palmă, fapt pentru care s-a hotărât să renunțe la fotografie, și mi-a vândut aparatul în rate. Am povestit această întâmplare doamnei Tita Chiper, soția regretatului Alexandru Ivăsiuc, iar la câteva zile primesc de la domnul Andrei Pleșu un telefon felicitându-mă pentru interviul din „Dilema”. La început am crezut că este o glumă, dar dumneaei transformase dialogul nostru amical într-un interviu reușit. Urmare celor destăinuite acolo am fost abordat de studenți din anul V de la Facultatea de Teatru și Cinematografie, printre care și fiul actorului Mihai Mălaimare, care m-au filmat aproape unsprezece ore. Filmarea s-a realizat în laboratorul meu, care era pe atunci la Radiodifuziunea Română. A ieșit un scenariu de film, reușit din punctul lor, dar nu mi-au mai dat nici un semn de viață dacă a fost montat pentru proiecție sau nu.

Considerați fotografiile ca fiind niște copii, care s-au împlinit în viață. Cum ați ajuns să fotografiați marii noștri oameni de cultură, dat fiind că în București existau fotografi profesioniști ce ar fi putut accede la o astfel de galonare ?

Mărturisesc sincer că Eugen Jebeleanu a fost cel care m-a introdus în lumea scriitorilor, în anul 1972, la Conferința Națională a Scriitorilor ce s-a ținut la Palatul Republicii. Pe atunci împlinisem un an

de când lucram ca fotoreporter la televiziunea națională. În general am fost feblețea unor oameni dificili. Unii dintre cei mai dificili au fost: Marin Preda, Zaharia Stancu, Nichita Stănescu, Eugen Jebeleanu și mai sunt și alții pe care din motive de spațiu nu-i voi numi. Dar cele mai dificile ședințe foto le-am avut cu Preda, Jebeleanu și Nichita. Am colaborat cu fotografii la toate revistele și ziarele. Toți mă întrebau de unde am acest talent, eu fiind un simplu profesor de română. Le răspundeam în glumă că: "Marxismul nu exclude întâmplarea". Venea la mine câte unul să-mi spună că mă dușmănește unul sau altul dintre fotoreporteri și le răspundeam că este doar o falsă impresie, pentru că suntem atât de puțini în această breaslă încât ne completăm reciproc și nu mai încapă loc de ură. Eu mi-am cucerit prietenii și prin arta imitației, care, să fiu sincer, îmi iese perfect. Eu imit 20 de voci ale unor mari personalități, cum ar fi: Tudor Arghezi, Dem Rădulescu, Tomazian, Toma Caragiu, Adrian Păunescu ș.a.m.d. Acum regret, că după Revoluție, nu am exploatat și această calitate, pentru că aș fi putut ajunge, după cum spuneau unii, mai în glumă, mai în serios, „omul orchestră”. Revenind la fotografie, trebuie să-ți spun că printre cei care i-am fotografiat se mai numără Tudor Arghezi, Tudor Vianu, George Călinescu, Mihail Sadoveanu, Gheorghe Pituț, Grigore Hagiu, iar lista poate continua. Și, poate nu știi, dar eu am excelat și în interpretarea muzicii populare. Pe Tudor Gheorghe eu l-am dus la Petre Cătărăsgeagu din Tismana, lăutarul care o cunoscuse pe Maria Tănase, și roadele acestei întâlniri s-au văzut în timp

Am reținut un amănunt pe care nu-l știam și anume că sunteți nepotul lui Constantin Brâncuși.

Așa este și să știți că nu m-am folosit de acest grad de rudenie pentru a mă face cunoscut în diverse cercuri, ci mai degrabă pentru a apăra numele unuia dintre cei mai mari artiști ai lumii pe care din păcate mulți români îl trec la lada uitării, printre și alții. În anul 2002, declarat Anul Brâncuși, am călătorit cu opera sa la Veneția și am remarcat că așa frumos vorbesc străinii despre noi și tare urât vorbim noi despre noi. Cumplit de trist să constați că această țară, care a fost mântuită de Dumnezeu, pentru că a fost numită Grădina Maicii Domnului, să fie otrăvită de tot felul de spirite rele. Atunci mi-am zis: "Doamne, de la străbunii noștri am învățat îndemnul care pentru care, iar de la contemporani care pe care". Vedeți dumneavoastră, economia de piață a devenit un mastodont hămesit care înghite totul. Cultura a fost așezată pe ultimul loc într-un șurub; măcar dacă acest șurub ar fi spirală ca să se poată elibera. La Veneția, în timpul expoziției, a venit o tânără, născută în București, care aproape că-mi

plângea pe umăr și mi-a zis: "Domnule Blendea atâ de frumos ați vorbit despre Brâncuși încât m-am hotărât să fac nunta în România, în Anul Brâncuși, eu fiind logodită cu un avocat din Padova". Ceea ce a și făcut.

În aceste condiții nu mai este curios că vă luptați pentru a menține mitul artistic al unui român, pe care majoritatea celor din afara granițelor îl cred francez sau american, în timp ce confracții din țară se fac că nu observă că este asimilat de patrimoniul cultural al altor țări. Cu atât mai mult cu cât opera lui Brâncuși este cea mai scumpă dintre toate lucrările de gen ale lumii.

Percepția este cât se poate de corectă și v-o întăresc cu ceea ce voi relata în continuare. La Veneția, spre stupoarea mea, am aflat că doar o cincime din cei prezenți știau că Brâncuși era român. Și atunci am vrut să le demonstrez de ce un astfel de artist putea fi numai român. Le-am spus: "V-am adus numai trei mostre care să identifice pe Brâncuși cu nația sa. Primul este certificatul de naștere și pașaportul de Hobița, județul Gorj, al subsemnatului care este nepotul lui Brâncuși, deci dovadă că el este român. A doua mostră este subsemnatul, care are trăsăturile fizice ale omului născut la Hobița, eu având aceeași înălțime cu artistul, adică 1,63 metri. Și a treia – unde am văzut lacrimile românilor din sală vărsându-se peste aparatul meu - constă în descrierea întâlnirii dintre doi mari artiști ai acestei țări, Constantin Brâncuși și Maria Tănase. Brâncuși se afla la o expoziție de artă modernă la New York, Maria în turneu acolo, ei cunoscându-se de multă vreme. Și când a dat cu ochii de ea i-a venit un dor așa de mare de țară încât pe nerăsuflăte și în loc de binețe i-a zis: „Cântă-mi Mărie un cântec de pe la noi, că mi-e friptă inima”. Iar ea că să pună și mai mult foc la rană i-a cântat „Mărioară de la Gorj”. El a stat în tot acest timp cu fața la perete, udându-l cu lacrimi. Când s-a sfârșit cântecul s-a întors către ea și i-a zis: „Când te aud cum cânți Mărie, îmi vine să las totul baltă și să mă întorc la oltenii mei. Toată viața, auzi fată, am făcut și eu ce m-am priceput, dar când aud cântecele noastre îmi vine un dor ...”. Și atunci ea la muștrat așa: „Bă, nenea Costache, ce dracului te-a îndemnat de ai rămas răzleț atâta amar de vreme printre străini, când țara noastră parcă e pictată de Dumnezeu?”. Acest citat este din cartea lui Sachellerie, dar eu l-am mai modificat. După ce am terminat cu cele trei argumente, un student la Arhitectură, aflat în sală, m-a deșirat, cum spunem noi oltenii, spunând că a fost atâ de impresionant în momentul când a auzit că Brâncuși este român încât s-a hotărât să-i dea băiețelului, pe care tocmai i-l născuse soția, numele de Constantin.

Pentru că interviul nostru se desfășoară pe fugă, într-un spațiu neconvențional pentru un astfel de demers, adică sala de expoziții a Muzeului Județean de Istorie Teleorman, aș vrea să vă referiți puțin și la această stare de ușoară iritare a pictorului Andrei Sorel, din timpul vernisajului expoziției sale „Călușarii”.

Chiar dacă vi s-a părut că în discursul său a fost recalitrant, Sorel nu trebuie înțeles așa, pentru că încearcă să-și apere creația sa și pe a celorlalți artiști. Fiecare artist are traiectoria lui, dar Andrei Sorel și-a ales una deosebită. Chiar dacă stă mai mult la Paris, opera sa rămâne în patrimoniul românilor și mai ales acea imagine superbă a calului moștenită aici, în țară. La Alexandria, el a venit cu o temă deosebită, „Călușarii”. Călușarul este emblema cu care noi am călătorit, am dansat, am clopoțit, ca să fac o metaforă, care a uimit lumea. Mă întreb, și ne întrebăm, de ce suntem atât de puțin cunoscuți în lume atâta timp cât avem materie cenușie cât să alimentăm întreaga planetă? O întrebare cu multe răspunsuri, atâta vreme cât mari personalități, Brâncuși, Cioran, Eliade, Eugen Ionescu și multe altele, care au evadat din spațiul mioritic, acolo unde s-au stabilit au dat de înțeles că România și-a trimis o parte din mesageri să vestească despre măreția ei. Trebuie să recunoaștem că măreția unei țări este dată de cultura ei. Anglia l-a dat pe Shakespeare, și de cinci secole se menține în frunte. Noi avem atâtea valori încât putem cuceri în orice an Premiul Nobel. Acum șase ani eram în străinătate și o persoană mi-a spus: „Îi urăsc pe români, fiindcă se turtesc între ei. Noi cum descoperim o celulă de inteligență punem toți mână de la mână, bani de la bani, și scoatem din ea Premiul Nobel. Românii sunt mai deștepți ca noi, ajung până la Premiul Nobel, iar când să îl ia îl turtește un alt român”. Orice țară își respectă valorile și se mândrește cu ele. Dacă un artist a ajuns să se stabilească la Paris nu este considerat român. De aceea, Brâncuși este considerat francez și câteodată american. Brâncuși, în perioada când era campania împotriva lui, spunea: „După ce voi muri, se vor înălța toți corbii și se vor hrăni din arta mea”. Ceea ce s-a și întâmplat. Anul Brâncuși a fost un fiasco, fără a mai adăuga contestările și titlurile din presă. Pe artist, când încă ucenicii lui lucrau la Coloana Infinitului de la Târgu Jiu, l-au întreat: „Maestre, ce înseamnă asta, că noi lucrăm și nu știm la ce?”. El le-a răspuns: „Uitați-vă până veți vedea! Priviți până veți înțelege! Nu știu ce vă las vouă! Timpul va fi mai înțelept și va spune mai mult decât vă spun eu vouă. Eu vă las bucurie curată”.

Vă mulțumesc!

(interviu realizat în 2002, la Alexandria, după vernisajul expoziției lui Sorel „Călușarii”)

Victoria MILESCU

CERUL DE IERI

Voiam să merg pe strada
ce duce la iubitul meu
voiam să merg desculță
prin florile de tei
nimic nu se clintea
în steaua neagră
rămasă pe cerul de ieri
voiam să merg pe strada
pe care odată
a mers Dumnezeu...

MUZICA SFERELOR

Venele violete
îmi scriu pe piele
numele tău
și ziua morții noastre
la ultimul etaj
corul îngerilor
dirijat de un demon...

UN BUN LUPTĂTOR

Sunt un bob de nisip
fosforescent
dar el luminează puțin
și marea –
prizoniera pământului
și cerul –

prizonierul văzduhului
și chipul tău
care neluminat
și de chipul meu
n-ar străluci atât...

POEMUL

În fiecare dintre voi sunt și eu
cu frica mea
cu durerea mea
cu dragostea mea căutând
altă dragoste
în mine
e puțin din fiecare dintre voi
și totuși, acum la amiază
pe pragul filei de ceară
mor singur...

PRIETEN ȘI DUȘMAN

Vino să plângem împreună
căci vom muri
iar dacă nu vom muri
nu vom ști
unde se duce viața
vino să ne bucurăm
să dansăm și să bem
căci dacă nu vom iubi
nu vom ști
cum e moartea
vino, prieten și dușman
rănit dar nu de cuțit ori de sabie
mort fără să fii luptat
fără să fii cunoscut moartea.

Alin SOMEȘAN

OASPEȚI: TINERI DIN GYÖR LA CLUJ

Două licee clujene, „Emil Racoviță” și „Apacai Csere Janos”, au primit luna trecută vizita unei trupe de teatru din Györ, formată din tineri care studiază la Vocational Academy din acest frumos oraș unguresc. Ei au prezentat două spectacole în limba engleză cu piesa *Arsenic and Old Lace/ Arsenic și dantelă veche* de Joseph Kesseling în

regia lui Lucian Țion, profesor la Vocational Academy. La a 16-a ediție a Festivalului Național de Teatru în limba engleză defășurat în această primăvară la Budapesta, spectacolul a fost răsplătit cu locul 2 din 56 de trupe participante, premiul obținut reprezentând deja o carte de vizită pentru tinerii slujitori ai Thaliei. Mai adăugăm că unul dintre interpreți, e vorba despre Lakatos Ferenc, a obținut, la același festival, Premiul de interpretare masculină.

Realizatorul spectacolului, Lucian Țion, absolvent al Liceului „Gheorghe Șincai” din Cluj, promoția 1994, s-a gândit să-i aducă la Cluj pe entuziaștii săi ucenici. După ce și-a definitivat studiile universitare în USA și a hălăduit pe mai multe continente, oxigenându-și conștiința cu ozonul libertății, întâmplător sau nu, Lucian Țion a ajuns la Vocational Academy din Györ promovând ideile generoase ale respectului și colaborării interetnice. A găsit înțelegere la patronul școlii din Györ, domnul Nagy Otto, promotor al acelorași valori. După demersurile respective, a cerut sprijinul celor doi reprezentanți ai liceelor clujene, respectiv domnul director Wolf Rudolf de la „Apacai” și domnul director adjunct Mihai Culcear de la „Racoviță”, pentru deplasarea la Cluj. Ea a fost acceptată cu plăcere.

Reprezentările, urmate de discuții, au stat sub semnul unor deschideri și dorințe de comunicare asumate ca firești coordonate

ale apropierii și cunoașterii. Atmosfera din săli a fost destinsă, amicală. S-au împărțit mape despre activitatea și ofertele școlii, s-au distribuit tricouri și șepci cu inscripția *Vocational Academy*.

Subiectul bizar al piesei, înțesat cu umor negru, spumos, american, a fost receptat cum se cuvine de spectatorii interesați de acest gen de comedie clasică, mai puțin familiară la noi. Printre cei prezenți în cele două săli s-au numărat clujeni dornici să facă teatru. Astfel că stabilirea contactelor a fost de la sine înțeleasă. Trebuie spus că piesa lui Kesselring a stat la baza scenariului filmului *Arsenic and Old Lace*, produs de Frank Capra în 1944, avându-l ca interpret principal pe Cary Grant. S-a făcut astfel o incursiune în cunoștințele legate de istoria filmului, amintindu-se și despre extinderea nejustificată, oarecum hazardată a mitului Dracula în cultura occidentală. Atmosfera surprinsă în spectacolul studenților din Győr oscilează, după cerințele genului, între mister de tip *horror* și comic buf. Actorii pun în ecuație scenică trama sinistră a celor două bătrâne fără ocupație din Brooklyn care se apucă de otrăvit oameni în vârstă, fără rude și fără familie, crezând de fapt că le fac un mare serviciu. Când nepotul lor află de noul lor „hobby”, totul ia o întorsătură neașteptată. Trupa care a reușit să transmită mesajul piesei este formată din Bolla Anita, Osvald Brigitta, Király Melinda, Lakatos Ferenc, Ditroi Dávid, Salma Levente, Köpeczi-Bócz Benjamin. Ei au dovedit că pot fi buni vorbitori de limbă engleză și convingători interpreți ai personajelor piesei.

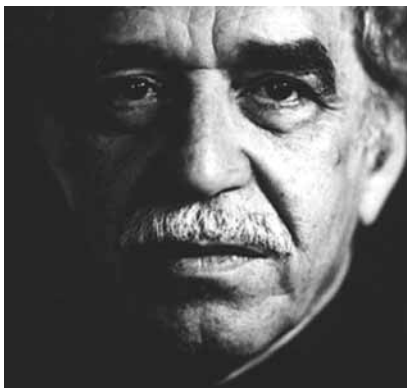
Mai mult decât mesajul artistic, ei au transmis un mesaj uman. Voința de a respecta valorile tradiționale ale partenerilor de dialog cultural, ceea ce constituie o realizare în sine.

Pentru prima dată în Cluj, ei au vizitat monumentele medievale ale orașului, casa Matei Corvin, Cetățuia orașului și s-au deplasat în cimitirul din satul Mera, la mormântul unui descendent al familiei unuia dintre tinerii trupei. Cu siguranță amintirile despre Cluj vor rămâne într-un album al prieteniei, a cărui valoare sentimentală va crește o dată cu trecerea timpului.

Marian BARBU

IUBIRILE N-AU VÂRSTA

O survolare a înalțimilor literare universale, pe care o realizează, în principiu, critica literară (imediată sau de durată), apoi istoria literară, cu severitatea timpului adnotat, ne identifică puține scrieri de referință, adică modele de tipologie narativă în cadrul operei unui prozator. Ba, scoase din context, autor și opera, uneori separat, se pierd în circulația comentariilor comparatiste, urmându-și drumul ca asteroizii cerești dincolo de mișcarea gravitațională a pământului.

Între contemporanii secolului al XX-lea, lângă europenii deja impuși, a venit numele lui G.G. Márquez, care a bulversat teorii și selecții, principii ori clasamente rigide privind relația literaturii cu obiectele de inspirație. Doua romane - pilot ca *Un veac de singurătate* și *Toamna patriarhului* au dezvoltat *realismul magic*, pornind de la social și politic. (Le-au urmat, desigur, altele și alți scriitori din America de Sud).

Deși *erosul*, ca tema eternă, traversa cuprinzător aceste scrieri, el și-a găsit implicarea, ba chiar desavârșirea în câteva povestiri razlețe, reunite și asezonate în vederea unei unități de grup, în volumul *Memoria de mis putas tristes*, din 2004. O versiune în limba română, datorată editurii RAO, din București, a apărut în anul imediat următor, prin traducerea de excepție a cunoscutei hispaniste Tudora Șandru Mehedinți.

Devenită specialistă în marca prozei lui Márquez, universitară bucureșteană a găsit cele mai calculate și subtile echivalențe în lexicul românesc pentru a transpune cu acuratețe, semnificații, simboluri și mituri din lumea Caraibilor, în care legăturile ancestrale ale indivizilor cu mediul, cu tradiția, cu nota de informare și comunicare rămân total exotice față de un european. Așa încât, *Povestea târfelor mele triste* vine în România într-o perioadă cumplită de exacerbare a libidoului de tip freudian, frizând tragicul și ridicolul.

Ei bine, în formele suple ale interpretării literare, nimic din toate acestea nu pândește narațiunile lui Márquez. Se pare ca lângă experiența personală, viabila până la un punct, se adaugă aluvionar informația de profil din literaturile lumii - de la anticii greci, până la japonezi, de la spanioli, la italieni, de la captușirea vieții cotidiene a americanilor, până la industria cinematografică în domeniu a acestora etc.

Supozițiile mele se bazează pe cultura universală a scriitorului, al cărui Premiu Nobel, din 1982, (în Suedia), i-a deschis și mai mult, mai convingător îndemnul de a starui în specificul național columbian. La urma urmei, nu întâmplător Marele Prozator și-a intitulat un volum de memorii *A trai pentru a-ți povesti viața*. Se desprinde clar ideea unei personalități accentuate care și-a asumat scrisul ca pe o variantă a unei oglinzi venețiene. Focarul acesteia adună aproape științific atât raze reflectate sau refractate, cazute nu numai paralel din viața diurnă sau rememorată, dar și din cultura lumii, sedimentată în amintiri și limbaje.

Povestea cadru vizează existența unui nonagenar - teleleu al vieții nesupravegheate organic - care se trezește în pragul unei ultime aniversări ca nu poate depune marturie despre o adevărată iubire avută cândva. Atunci, își concepe un festin cu prezența unei virgine la trecerea dintre cele două vârste. Avântul, și odată cu el drama care atinge sublimul, îl dinamizează în bătrânele lui spații moștenite, iar condeii sprintari ca ziarist îi produce adevărate briliante în foiletoanele duminicale. Bătrânul devine de nerecunoscut în febra pregătirilor pentru întâlnirea cu "muza adormită" care nu împlinise 14 ani. Stabilimentul în care are loc "un du-te vino" de apicultor descătușat de toate amintirile nevrednice de iubire, deși este de o condiție mai mult decât modestă, se transformă într-un paradis și într-un purgatoriu timp de trei ani, timp în care Lolita conștientizează relația cu bătrânul, deloc senil.

Așa s-ar descarna un prim filon epic, căci "adaosaturile" de obiecte, textile, luminiscentele, nervii, inima, parfumurile, bijuteriile, drumurile prafos, ploile, incendiile, cârciumile, bărfel, ș.a. cunosc detaliile de rigoare ca-ntr-un film documentar. Peste toate însă, ca și prin nervurile acestora, circula psihologia privitorului, mai cu seamă a trăitorului. Neliniștea existențială se produce la nivelul conștiinței, dar și al lucidității. Bucuria de a trăi cu adevărat nu este un țipăt expresionist în fața neantului care ne așteaptă, nici o cugetare lenevoasă de tip asiatic, ci pur și simplu o derulare de comportament al unei ființe normale care țintește să se individualizeze în univers. De aceea, scrisul de la

gazeta, circumscris iubirii și dragostei, are o luminozitate stilistica și ideatica mereu apreciată de cititori sau de către ascultătorii de radio.

Iată de ce nodul gordian al erosului pudibund a fost tăiat și rasturnat în bucațele, deoarece perceperea textului a avut încă de la ediția pirat de la Bogotá, tipărită înaintea originalului, ideea unei literaturi de masă. Romanul poporan sau de mistere din Franța secolului al XIX-lea rămâne un model fascinant, ca și Eugene Sue pentru Márquez. Numai că infuzia de personalizare a psihologilor actanților cunoaște la scriitorul columbian volute inegalabile, chiar și în această scriere (de îndemânare pentru autor!).

În fond, eu cred că autorul, trecut bine peste 75 de ani, și-a folosit propria-i biografie nu numai ca pretext, să o proiecteze într-o narațiune cu impact vibrant la public, dar să-și dovedească sieși și confracților din întreaga lume că *iubirea* rămâne un *axis mundi*, când contemplația capătă forma de exprimare pentru literatură. Ca din toate temele universale, iubirea este cea mai provocatoare, leoaica tânără ce sta la pândă, oricând, ca să scriem nichit.

Cititorului obișnuit, interesat de senzațional, de miza pe care acesta o implică, prin detaliile și corseturile de rigoare, vreau să-i precizez că ele există, doar sunt ingrediente naturale, nu?! Numai că dacă a citit Mircea Eliade (*La Tigancî*), Nabucov (*Lolita*), Yasunari Kawabata (*Casa frumoaselor adormite*) va putea înțelege și mai clar diferența sau conjuncția adversativă dintre *literal* și *literar*. Ca împreună să balanseze multiplu, complex, fața de realul static, diform, necontrolat ori întâmplător.

Scrisă la persoana întâi, ca semn al autenticității, cele cinci povești au în epicentrul lor un intelectual, deloc decrepit, care ține un jurnal intim din frageda adolescența. Mai târziu, la senectute, printr-un rememebler excelent, va să constate înmulțirea sardonica a dragostelor fără dragoste. Ori, în căutarea timpului pierdut, cu fasciculele rațiunii, descoperă "placerea incredibilă de a contempla trupul unei femei adormite, fără îmboldirea dorinței sau opreliștile pudorii".

Lângă protagonist - văzută în toată nuditatea comportamentului sau, zilnic, nocturn, se află Rosa Cabarcas, patroana unui stabiliment, cândva și ea înregistrată în cele peste 500 de...colaboratoare ale amorului trecător. Împreună ori separate iau în primire pe "frumoasa adormită" (impuls pentru mari muzicieni, sculptori, pictori, cinești), astfel încât, fără să o divinizeze, o coboară și o urcă în metroul gândirii sau o adapă la realitatea saracicioasă, din ce în ce mai întrebătoare,

ca în cunoscutul Macondo.

Un personaj cheie, prezentat în cele mai diverse tonalități, ori tușe sunt peisajele astrale, mai ales de noapte, de taina. Ca și confortul oferit de anotimpuri, în special primavara și toamna. Sa fie acestea barele de rugby ale vieții, printre care bătrânul ziarist dorește să treacă, fiindcă prea multe eseuri realizate până acum nu-i erau suficiente ca satisfacție ?

În ciuda entuziasmului stilistic, care învalua minunat ideile, așa cum numai o traducătoare de clasă știe să procedeze (oferta n-a venit de la original?), cele 123 pagini ale cărții iradiază o tristețe cu masura. Spre final, bătrânul, după slalomul printre cataligele iubirilor, este lăsat într-un “echilibru dintre antiteze”. Arghezian, simțim pe acel “și totuși”, cu toate instanțele pregătite, inclusiv cu moștenirea părinților; ba, după toate îngrijirile oferite, matroana depune marturie ca și ea îi lasă pupilei un act similar, iscalit în fața notarului.

Fără a mai juca ca în anii precedenți, bătrânul se consolează ca un om împlinit în rosturile lui pamântești : “Aveam, în sfârșit, parte de viața reală, cu inima la adăpost și condamnat să mor de dragoste adevărată în agonia fericită a oricărei zile după ce aveam să împlinesc o sută de ani”.

Dată “mai 2004”, de către autor, întreaga narațiune îmi ridică o întrebare : cât va dăinui scrierea aceasta, exclusiv axată pe implicații reale și de proiecție ? Răspunsul nu este greu de dat, pentru că subiectul nu este nici insolit, nici insolent. Cât omenirea va trăi, și prozatori ca Márquez vor ști să scoată din anonim asemenea încrustări literare, tema iubirii va fi mereu de actualitate. De ce nu, o actualitate eternă, pe care cinematograful o va immortaliza în “n” variante, localizând-o... internațional.

Numai așa **Povestea târfelor mele triste** poate fi numită o *ficțiune documentară*, ușor perceptibilă, dacă fiecare dintre cititori își asumă o interpretare pe cont propriu, pornind de la o experiență sau de la un nivel cultural, dincolo de impuls și speculație.

Ion CRISTOFOR

GETTA BERGHOFF SAU FASCINAȚIA POVESTIRII

Puțin cunoscută în țara sa de baștină, Getta Berghoff, autoarea romanului *Ultima ninsoare* (Editura Minimum, 2001), care a avut două ediții, se dovedește un prozator autentic. Romanul prozatoarei israeliene de origine română e remarcabil prin finețea analizei psihologice, prin reala forță de sugestie. Formula adoptată, cea de narațiune discontinua, fragmentată, apropie romanul de formula jurnalului intim, gen ce reține nu numai pasaje de discreta autoanaliză, ci și fragmente de observație social-morală, dovedind o indiscutabilă abilitate. Paginile cărții conțin istoria convulsionată, tragică, a unei mari iubiri, dar și fragmente narative de observare nemiloasă, chirurgicală, a unei lumi în derută, cea a perioadei interbelice, prelungită până în epoca dictaturii comuniste. Avem de-a face cu un gen de “biografie romanțată”, cu sublinierea că reconstituirea existenței personajului principal nu are nimic idealizat sau romanțios.

Cartea Gettei Berghoff, avându-l ca protagonist pe avocatul Miltiade Băcăuanu, constituie o reconstituire a epocii de dinaintea celui de-al doilea război mondial, dar și a perioadei instalării comunismului în România. Aflat mereu în răspăr cu epoca, faimosul avocat bucureștean traiește o dramatică poveste de dragoste cu o femeie mai tânără decât el, atrasă de înțelepciunea și de farmecul personajului. Finețea cu care prozatoarea sugerează complexitatea lui Miltiade Băcăuanu, tensiunea dramatică a paginilor ce descriu boala personajului, aflat în luptă cu mecanismul brutal al sistemului, se vor regăsi și în povestirile apărute recent în volumul *Pe firul de ață* (2006), publicate la editura Minimum, condusă de reputatul Alexandru Mirodan, și el un nume prea puțin prezent în paginile publicațiilor culturale de la noi.

Câteva detalii biografice sunt necesare pentru a înțelege

personalitatea prozatoarei, pe care recentul, impresionantul *Dicționar general* al Academiei Române o ignoră, ceea ce constituie o regretabilă omisiune. Născută la Iași în 1935, scriitoarea trăiește de câteva decenii în Israel, continuând să scrie, cu o fidelitate emoționantă, în limba română. Romanul amintit a fost tradus în 1988 în ebraică, la editura Reshafim. O a doua carte, *Sub zodie sumbră*, i-a apărut în 1991 la aceeași editură Minimum. Prozele din recentul volum rețin fragmente de viață din noua sa țară, Israel, un spațiu geografic tensionat, nescutit de numeroase drame umane. Dar destinul personajelor stă adeseori sub un semn al memoriei, astfel că numeroase din faptele narate aici se referă la viața pe care personajele au trăit-o în România sau în alte părți ale lumii.

Aflată la vârsta înțelepciunii, Getta Berghoff scrutează realitatea cu un ochi atent, după cum mărturisește pe coperta patra a cărții sale: "Tumulul vieții, firea omenească, falsele conveniențe le primesc ca pe un material brut. Acum, în disponibilitate de timp, contemp lu lumea cum aleargă cu pași galopanți pe un fir de ață. Totul sub semnul destinului." După cum remarca și Alexandru Mirodan în succintul *Cuvânt înainte* al cărții, și în aceste povestiri frapează rolul pe care destinul îl joacă în viața personajelor. *O femeie egoistă* e istoria unei emoționante povești de dragoste, dar și a raporturilor extrem de complexe din cadrul unui cuplu. În centrul narațiunii stă Lelia, cea care-și deapănă, incitată de nepoata sa, Atara, balerina, amintirile. Pe scheletul unei povestiri de dragoste e narat, în fond, destinul unei familii evreiești de la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Hotărârea Leliei de a trece granița, clandestin, împreună cu soțul și copilul spre ajunge la Viena și apoi în Ereț Israel va duce, în cele din urmă, la destrămarea cuplului și la găsirea adevăratei pasiuni a femeii, prin întâlnirea cu Ioni, ghidul grupului de evrei. Dramele umane se împletesc în mod firesc cu fericirea, ca în povestirea

Dragoste și ingratitude, în care Hana își regăsește, după zece ani de absență, copilul pe care-l părăsise. Clipele de dinaintea întâlnirii sunt un prilej de rememorare pentru cea care a ajuns în Israel, pe căi întortocheate, după ce plecase din România în Franța la un congres, solicitând azil politic. Meandre ale unui destin deloc singular, în care femeia fugea în Occident, ceea ce însemna eliberare “de comunism și de o căsnicie nefericită”.

O istorie dramatică se încheagă din frânturi de amintiri și în povestirea *Piersicul alb*. Un bătrân evreu își păzește cu cerbicie pomul din grădină, vandalizat de copiii cartierului. Pentru vârstnicul proprietar, înflorirea de primăvară a piersicului trezește mereu speranța irațională a revenirii băiatului dispărut în luptele de pe înălțimile Golanului. Gestul bătrânului nu e înțeles de toată lumea. În realitate, altoiul pomului a fost realizat de fiul dispărut, la institutul de cercetări la care acesta lucra. Tot lângă piersic avea să se stingă, de durerea pierderii fiului, și mama sa. Un arbore simbolic adăpostește sub coroana sa istoria unei familii dar și a unei națiuni.

Dramele evocate în aceste nuvele au ca punct comun istoria agitată a Israelului, cu personaje care privesc, majoritatea, din comunitatea evreilor români. Povestirile și nuvelele Gettei Berghoff, s-au născut după cum mărturisește autorea, “din lungul drum din țara de obârșie spre țara în care ne-am întors”. Legăturile prozei ei cu o existență concretă sunt evidente chiar dacă toate aceste amintiri au fost transfigurate, primind vibrația artei autentice. Asemenea firului de nisip în jurul căreia se formează perla, toate aceste povestiri se încheagă în jurul unui eveniment dramatic, privit retrospectiv, prin filtrele amintirii personajelor. De aceea, aproape toate aceste proze sunt scăldate într-un abur nostalgic, cufundate într-o baie de sentimentalism pe care prozatoarea și-l temperează mereu. Getta Berghoff e conștientă că realitatea e mai puternică decât orice imaginație, dar se ferește să procedeze la o transcriere brută a unor întâmplări culese din realitatea imediată. Fără prejudecăți, scriitoarea abordează și aspecte mai delicates ale vieții, cum ar fi pasiunea homoerotică (în povestirea *Secretul lui Rodin*), observată cu un ochi de fin analist. Mozaicale, alcătuite din fragmente ale unei memorii sentimentale, dar și din aspecte ale vieții actuale israeliene, prozele Gettei Berghoff din volumul *Pe firul de ață* (2006) ne redescoperă un prozator de mare sensibilitate și generozitate artistică. Cartea ei demonstrează că arta povestirii rămâne, chiar și pentru grăbitul om modern, o inepuizabilă sursă de fascinație.

Roxana GULICIUC

GÖRAN TUNSTRÖM. INTRE REALISM MAGIC ȘI AUTOBIOGRAFIE

Literatura suedeză s-a remarcat pe plan european și mondial datorită diversității stilurilor abordate, ea fiind greu de închis în tipare clasice. S-au observat astfel de-a lungul timpului mulți autori care au migrat de la un gen la altul, oferind o perspectivă mult mai largă asupra temelor fundamentale, cum ar fi cea a morții sau a dragostei.

Dintre toți scriitorii suedezi, atunci când vorbim de realism magic, de o lume asemănătoare veacului de singurătate trăit de personajele lui Gabriel Garcia Marquez trebuie amintit Göran Tunström. La fel ca Selma Lagerlöf, care, de altfel apare în calitate de personaj în numeroase din romanele sale, Göran Tunström este foarte atașat de orasul său natal, descrierea obiceiurilor și a familiilor din acea zonă fiind adevăratul scop al cărților sale. În spatele eroilor se află oameni obișnuiți, rude sau prieteni și nu în ultimul rând figura obsedantă a tatălui, pe care autorul l-a pierdut la vârsta de 12 ani. În fiecare din personajele sale, scriitorul suedez pune ceva din calitățile tatălui său, continuând parcă după moarte dialogul cu acesta. De altfel, Göran Tunström amintește acest lucru într-un interviu acordat doamnei Margareta Garpe¹.

A citi cărțile acestui autor este ca și cum te-ai găsi la infinit în fața unui copil care nu mai îmbătrânește și care povestește cu același patos despre viața și aventurile sale, despre familia pe care a avut-o, despre tatăl absent. La limita între realism și fantastic, romanele lui Göran Tunström aduc în lumină concepte precum "autoficțiune" sau "autobiografie". Imaginea tatălui îi este necesară lui Göran Tunström care numai prin acest dialog indirect se poate înțelege ca om, ca scriitor, își poate forma o identitate proprie.

Dacă Pär Lagerkvist² descria o societate din perspectiva unui personaj malefic, la Göran Tunström, societatea în sine este malefică, dorind să limiteze individul, să-l închidă, să-i distrugă personalitatea. De aceea, pentru a supraviețui într-o societate în care valorile morale, culturale, religioase nu mai au nici o importanță (multe din eroinele acestui scriitor suedez sunt abuzate sexual de către rude sau suferă de

diverse boli psihice), personajele lui Göran Tunström fură,ucid, mint, sunt perfide.

Literatura pe care o propune Göran Tunström este una asemănătoare celei inițiate de Pär Lagerkvist. Diferența majoră ar fi că la Tunström nu găsim acea amprență metafizică sau religioasă atât de pregnantă, deși ea deține totuși un rol important în alcătuirea personajelor³. Eroi din romanul *Hoțul* sau cei din *Oratoriul de Crăciun* trăiesc într-un univers predominant laic⁴, părăsiți de semeni și uneori chiar de Dumnezeu. Ei sunt în căutarea unei păci interioare, fugind de sentimentul de vină și de singurătate⁵.

Ideea de bază a operelor lui Göran Tunström este aceea că oamenii s-au născut într-o lume greșită, din care nu pot să iasă și pe care nu au ales-o⁶. Ar fi foarte multe de spus despre romanul modern al lui Göran Tunström. Acest scriitor nu e cu siguranță singurul valoros. Literatura suedeză este, în fond, o literatură colosală. Opera lui Göran Tunström este la urma urmei la fel de prolifică. Să încerci să o cuprinzi în câteva pagini este o muncă ingrată și deloc ușoară. Însă este o muncă care produce o satisfacție imensă celui care e pasionat de realismul magic și de fantastic în general.

Note:

¹ «Jag tror att pappa är grundtypen för mina figurer [...] Jag har förstftt att han nog ville bli författare. [...] Jag fullföljer nígot.» In traducere: «Cred că tata este tipul de bază pentru personajele mele.[...] Am înțeles că el ar fi vrut să fie scriitor.[...] Eu acum îndeplinesc ceva ce trebuia îndeplinit.», Margareta Garpe, "VÍra kroppar är märklíga katedraler", in *Ord och bild*, 1983, p. 2.

² Scriitor suedez important, care a primit Premiul Nobel pentru literatură în 1951.

³ Să nu uităm ca tatăl scriitorului suedez era preot, iar religia l-a marcat de-a lungul existenței cel puțin din această perspectivă.

⁴ Suntem rezervați în a afirma că universul descris de Göran Tunström este totalmente laic, deoarece în unele dintre romane precum *Oratoriul de Crăciun* [Juloratoriet], *Sfinții geografi* [De heliga geograferna], *Fiul de preot* [Präsungen], divinitatea apare ca o temă centrală, ca un fond pe care se derulează întreaga acțiune.

⁵ Magnus Florin, Marianne Steinsaphir and Margareta Sorenson, *Literature in Sweden*, Stockholm, Svenska Institutet, 1997, p. 98.

⁶ "Ingenting binder en, livet är ett provisorium, en leda. Man är fíngen i nínting man aldrig valt.", In traducere "Nimic nu ne leagă, viața este provizorie, doar o punte. Cu toții suntem prizonieri în ceva ce nu am ales", Göran Tunström, *Prästungen*, Albert Bonniers Förlag, Stockholm, 1976.

PARK Kyng-li (Coreea de Sud)

ILUZIE

Ki-sok lovea cu un ciocan, ca să repare ușa de la bucătărie, când l-a aruncat și a intrat brusc în cameră. A spus brusc:

“Cobor acolo. Am să mă întorc.”

Și-a schimbat hainele.

“Nu trebuie!” Chi-yong a vorbit cu asprime, pe când s-a ridicat.

Doamna Yun s-a uitat pe rând la fiica și la ginerele ei.

“Cu ce am greșit, ca să-mi fie frică să cobor?” Fața lui Ki-sok s-a înroșit de furie.

“Nu trebuie.” L-a apucat de mânecă. Ochii aceia ai lui care o priveau, erau ca ochii unui animal rănit. Chi-yong a privit în adâncul lor. Ki-sok i-a îndepărtat mâna și s-a întors, spunând:

“Cererea aceea de a deveni membru de partid e în mintea mea.”

“Ei bine, n-a fost acceptată, nu-i așa?”

“Chiar și așa, asta mă deranjează.”

“....”

Cu respirația grăbită, Ki-sok și-a ridicat ochelarii.

“Americani au aterizat atât de neașteptat! Poate că hârtia aceea a fost lăsată neatinsă. Dacă nu, ulterior ar putea apărea necazuri. Trebuie să cobor și să scap de ea.”

A împins-o într-o parte, dar ea stătea din nou în fața lui ca să-i blocheze calea.

“De ce ești așa de prost? La urmă, dacă se întâmplă ceva, îți vei asuma responsabilitatea?”

Doamna Yun a spus ezitant. “Dacă-i așa, trebuie să se ducă. Ar fi teribil dacă ceva ce poate fi oprit cu o mistrie, e lăsat până ce e nevoie de o lopată.”

“Nu, nu va reuși. Trebuie să stăm împreună.”

“Ce știi tu despre asta, la urma urmelor?” A împins-o cu duritate la o parte și a ieșit. Doamna Yun l-a urmărit și a spus: “De ce nu te duci cu bicicleta?”

“E prea mare deranjul. Merg mai bine pe jos.”

“Ei bine - trebuie să te-ntorci repede.”

“Nu-ți face grijă.”

Lăsând bicicleta cum era în șopron, el a pornit la drum.

Sub protecția întunericului, ultimii comuniști dispăruseră din sat, iar aceia care s-au ascuns au revenit. Armata O.N.U. și-a pus corturile pe locul de joacă al școlii primare, care multă vreme fusese acoperit doar

de ochiuri de apă în zilele ploioase, și de lumina soarelui în zilele senine, fără vreo umbră a unei figuri omenești. Brusc, acest loc părăsit a devenit o junglă. Tot felul de lucruri au țâșnit la suprafață și păreau să fie clare ca formă și sunet. În piața deschisă rapid, tot felul de mărfuri au țâșnit în șuvoi din lăzile de rații. Copiii au alergat după soldații colorați, strigând "Hello!" cu mâinile desfăcute.

În cealaltă parte a satului: "Ucideți-i pe roșii! Și pe femeii și pe copii! Șterge seminția lor!"

Toți cei care, vreme de 90 de zile, se ascuseseră ca și cârțițele, speriați de soare, au ieșit, strigând vorbele de mai sus.

Zgomotul care adusese cândva la tăcere până și dealurile și râurile: "Ucideți-i pe toți reacționarii! Dușmanii poporului care își varsă ultimul venin, păpuși ale imperialismului american; nu lăsați nici unul, tăiați-i pe toți fără milă!" acum răsuna ca: "Ucideți-i pe roșii! Ștregeți seminția lor!" Astfel, sângele cerea sânge. Soția polițistului care trebuise să se ascundă împreună cu copilul nou născut, țipa acum "Omorâți-i! Omorâți-i!", cu buzele ei fără culoare, tremurânde. A scrâșnit dinții și s-a văitat, spunând cum, pe când se ascundeau într-o noapte într-o colibă, a trebuit să apese atât de tare mâna peste gura copilului ce plângea, încât acesta aproape s-a sufocat.

Dincolo de râu, în direcția spre Seul, mitralierele și artileria încă mai bubuiau, iar aviația venea și pleca fără încetare. Spitalul, care fusese folosit ca sediu al Propagandei Democrat Populare, a fost transformat în Asociația de Tineret a Republicii.

"Bat din nou pe cineva?"

Doamna Yun a vorbit cu voce tremurătoare. Dinspre biroul Asociației de Tineret veneau strigături și țipete. În camera întunecată, stăteau unul în fața altuia, ascultând, privindu-se unul pe altul.

"A mers pe jos, așa că nu s-a putut întoarce azi. Se va întoarce mâine - tatăl lor, vreau să spun."

"Ai-goo!"

"Oah, ai-gooh!"

Dinspre biroul Asociației de Tineret, tânguirile erau neîncetate.

"Depozitul spitalului e plin de ei. I-au prins chiar și pe cei care făceau mici comisioane pentru familiile roșilor ... și pe femeia de la frizerie."

Chi-song stătea tăcută, cu mâinile în jurul genunchilor.

"Cât aș vrea să-l fi oprit să se ducă... Cel puțin se va întoarce mâine." Doamna Yun a îndreptat pătura ce-i acoperea pe copiii ce dormeau. În lumina de la geamul spitalului de unde proveneau țipetele, umbra răchitei se mișca blând pe peretele magaziei lor.

“Se spune că fata care a cântat la petrecerea de bun venit sau cum s-o fi chemând, pentru Armata Populară, a fost prinsă și că a fost ridicată și profesoara care a oferit buchetul. Și cum se numea - vicepreședinta Ligii Femeilor sau cam așa ceva - femeia aceea scundă? N-a putut scăpa și se spune că a încercat să se sinucidă sărind în fântână, când au prins-o. Au dezbrăcat-o, i-au pus vergele în spatele genunchilor și au biciuit-o.”

Membrii Asociației de Tineret, purtând banderole pe mâini, au petrecut noaptea patrulând prin sat pentru siguranța lui, iar terenul de joacă al școlii, unde erau cantonate trupele ONU, era luminat ca ziua. Zgomotul avioanelor în trecere n-a încetat o clipă.

A doua zi, au venit spre casă doi bărbați din partea Consiliului satului.

“Trebuie să deponăm toate bunurile confiscate și am înțeles că aveți o magazie mare. Mă aștept că ne veți permite s-o folosim.

Doamna Yun s-a sforțat să zâmbescă și a deschis ușa să le dea voie să intre.

“E destul de mare. Mă întreb de ce au construit o magazie așa de mare într-o casă particulară?” La auzul cuvintelor celui scund, cel înalt a spus: “Cel care a construit inițial casa avea o fabrică. Așa că a construit-o să deponeze mărfurile.” A privit-o cu atenție pe doamna Yun, ca pentru a spune “Ce fel de oameni sunteți voi, la urma urmelor?”

Ochii doamnei Yun păreau să spună, “Nu vă pot spune cât de siguri ne simțim acum că v-ați întors voi. Vă întrebați în legătură cu ginerele meu? Ah, e plecat la serviciu. Iar în ce o privește pe fiica mea, am fost așa de bolnavă încât a încercat să rămână în casă toată vara. Fratele mai mare al ginerelui meu? Nu știu nimic despre el. Dar n-am greșit cu nimic.”

Prin ușile larg deschise, au început să sosească lucrurile. Mașini de cusut, mese, grămezi de haine, farfurii și boluri - lucruri de toate felurile au fost duse înăuntru.

“Când am pus o etichetă pe pian, fata aia blestemată se tot ținea de mine, spunând “E al meu, mi l-a trimis mătușa din America.” Nu văd de ce o familie ca aceea vroia să cânte la el, fiind roșii.”

“Un profesor de liceu, asta era tatăl copilului. S-a dus în Nord, ca membru al vreunei misiuni. Oricum, se vede că era roșu, nu?”

“Ha. Nenorocirii ăia roșii. Au etichetat lucrurile ca fiind proprietatea unui trădător și au împărțit lucrurile între ei. Ce-au făcut oameni ca ăștia cu fuste de catifea? Curvele alea de la Liga Femeilor le-au îmbrăcat și s-au fluturat cu ele. Uf! Dacă ar fi acum aici, le-aș smulge-

n bucăți.”

Tinerii vorbeau în felul ăsta pe când cărau lucrurile înăuntru.

“Hei! O să se spargă. Ai grijă.”

“De ce, ce e ăsta?”

“Un stativ de oglindă... o oglindă.”

Imediat ce au pus lacătul pe ușa magaziei și au plecat, Chi-yong a ieșit repede și a blocat poarta, iar apoi a revenit în bucătărie și a început să toarne apă în cazan.

“De ce faci asta?”

Fără a scoate un cuvânt, Chi-yong se ducea și lua apă și o turna în cazan de parcă ar fi înnebunit.

“Ce înseamnă asta?”

Ochii lui Chi-yong străluceau când privea, dar fața ei era palidă și albăstruie ca și pielea de gâscă.

“Kwang-i, cândva, cu mult timp în urmă, a existat o regină, care... “ Din camera alăturată s-a auzit clar glasul fiicei sale Hi.

Chi-yong a aprins focul în sobă. Doamna Yun s-a ghemuit pe veranda îngustă a bucătăriei și s-a uitat în jos la ea. Fața albăstruie a lui Chi-yong nu a reacționat, dar din când în când, ochii ei străluceau în flăcările care ieșeau din sobă. De îndată ce au început să se ridice aburi din apă, ea a început s-o care în baie cu o găleată.

“Faci baie?” a întrebat doamna Yun aruncând o privire în baie. Chi-yong a împins-o afară și a închis ușa.

“În toiul acestui dezastru - tu faci baie?” Doamna Yun s-a enervat. După ce a fost o clipă nervoasă, a revenit și s-a ghemuit din nou pe veranda bucătăriei.

“Când nici măcar nu știm dacă e viu sau mort, cum naiba tu poți să faci baie?” Vocea doamnei Yun părea că ea plânge. Un greier se târa încet pe podeaua băii. Chi-yong s-a ghemuit lângă un bazin mare și, fără a-și atinge trupul, a continuat să-și spele neîncetat fața. Dincolo de geamul băii își făcuse cuibul un păianjen, pe ramurile copacului, iar acum era așezat chiar în centrul lui, ca o încarnare a răului. Era mare ca un ghimpe de castan. Dintr-un motiv straniu, păianjenii au mișunat în jur toată vara. Cuiburi în copaci, în răchită, pe jgheaburi, până ce toată casa a fost plină cu ele. Chi-yong s-a întins și a omorât păianjenii scârboși cu un băț, deși s-a temut să nu se răzbune pe ea. Iar a doua zi, de unde de neunde, ei erau înapoi la loc exact ca înainte. Chiar și acum, când veneau vânturile cele vechi, cuiburile astea, care păreau că vor prinde și ucide ființele umane, erau tot la locul lor. Trei frunze fuseseră prinse în cuib și întoarse ca și capul, pieptul și trupul unei balerine, cu lujeri drept picioare subțiri. El

s-a răsucit, s-a oprit și s-a răsucit din nou.

“Ai-goo. Ce vom face? I-am spus să nu o facă, dar el s-a dus. De ce nu se întoarce? De ce? De ce?”

După ce a plâns, ghemuindu-se pe veranda bucătăriei, doamna Yun s-a ridicat, ca și cum n-ar mai suporta nici o clipă.

Chi-yong! Draga mami! Trebuie că ceva nu e în regulă. Poate i s-a întâmplat ceva, altfel ar fi acum aici.”

Doamna Yun a bătut cu putere în ușa băii. Chi-yong și-a spălat fără încetare fața.

“Fă-l să se întoarcă, fă-l să se întoarcă și-l voi ascunde, chiar de va trebui să tai o gaură într-o stâncă. Fă-l să se întoarcă și voi face orice. Îl voi lua și voi zbura cu el la cer. Ah ... “ Chi-yong și-a rezemat fruntea de marginea băii și și-a frânt mâinile în timp ce plângea. “Cum am putut permite să se întâmple așa ceva, cum am... “ Un copil care trecea, ținând strâns un balon, iar în clipa următoare, fără să știe, aproape inconștient, i-a dat drumul; momentul când l-a lăsat pe Chi-sok să plece a fost exact ca acesta. Oricât s-a gândit nu și-a dat seama de ce l-a lăsat - totul i se părea atât de vag și ireal.

În spațiul acela gol, când Armata Populară se retrăsese, iar armata O.N.U. încă nu sosise, ca și cum s-ar fi transformat într-o cu totul altă persoană, Chi-yong îi vorbise cu entuziasm lui Ki-sok despre un plan de viitor.

Îl s-a părut, mai mult decât oricând înainte, că stăpânea cum se cuvine viața, și că avea o credință puternică, la fel ca un călător care, după îndelungi peregrinări, revine acolo unde va trăi în continuare. A vorbit despre faptul de a lăsa totul în urmă, când se va termina războiul și de a merge să locuiască pe o vale din munte; va construi o colibă împrejmuită cu un gard viu, va crește albine, porci, va pune capcane pentru animalele sălbatice și va cultiva zarzări și curmali - cât de gustoase vor fi buruienile sălbatice, ciupercile, struguri de munte și murele! Chiar și acele de pin sunt comestibile.

“Da, da, s-o facem. În lumea asta turbulentă, cel mi bun lucru este o inimă liniștită, chiar și într-o colibă.” Doamna Yun a dat afirmativ din cap. Ki-sok avea o față inexpressivă, de parcă n-ar fi auzit nici măcar un cuvânt din ce a spus ea.

“Dragă, tot ce ne trebuie ca să trăim sunt apa, copacii și pământul. N-avem nevoie de nici unul din lucrurile astea plictisitoare. Tăind bușteni, poți face strachini, iar din tufe poți face coșuri - doar dacă-ți pui capul la contribuție, poți face orice. Dragă!” Ea i-a atins genunchii. Vroia să-l atragă pe apaticul Ki-sok în propria ei lume. Dar, de fapt, emoția ei nu făcea deloc parte din lumea ei normală. Era o revoltă

jalnică împotriva sentimentului ei de neliniște. Era iluzia soldatului prins în deșert, fără un loc în care să se ascundă din calea trupelor dușmane care se apropie, a prizonierului condamnat închis între zidurile cenușii. Pe tot cuprinsul pământului, ei nu aveau unde merge. Doar în locul acesta. Dintre ei trei, Chi-yong avea cea mai puternică presimțire a unei umbre înspăimântătoare, a unui viitor pătat cu sânge.

Când a terminat cu spălatul, Chi-yong a spus:

“Doar o clipă, mamă.”

Și a dus-o în camera de zi. În celaltă cameră a auzit vocea lui Hi, care o liniștea pe Kwang-i, care plângea.

“Uite, dragă! Știi, dacă plângi, armata Nordului va veni și te va lua de aici. Ești băiat bun, nu?”

Chi-yong și doamna Yun s-au privit una pe alta. La vederea ochilor roșii și umflați ai lui Chi-yong, doamna Yun a început să țipe iar. “A spus că se va întoarce. De ce nu vine, Chi-yong?”

“Mamă!”

“...”

“Mamă, trebuie să-ți revii - de dragul copiilor. Oricum, ce pot să facă unor oameni în vârstă ca tine?”

“Ce vrei să spui?”

“Pentru moment, cei din sat nu știu nimic despre cazul nostru, dar trebuie să fim pregătiți.”

“Să fim pregătiți? Vrei să spui, tu să fii pregătită, nu?”

“N-ai cum ști.”

Doamna Yun i-a aruncat o privire pătrunzătoare. Acum a înțeles de ce făcuse baie Chi-yong, iar Chi-yong știa că mama ei a înțeles.

“Femeia aceea de la Liga Femeilor a fost dezbrăcată și bătută.” Asta a fost ceea ce și-a spus doamna Yun sieși.

“Ai-goo, ooh, ooh - ” Vaietele doamnei Yun sunau la fel de jalnic ca un vânt de iarnă ce mătura o alee.

“Bunico! Bunico!”

Cu glasuri pițigăiate și picioarele tropotind pe podeaua de lemn, au pătruns în cameră copiii. Îndată ce au văzut-o plângând pe doamna Yun, s-au oprit, unul lângă altul și, cu fețe mirate, au continuat să se tragă de pulovere.

“Ai-goo, ooh, ooh ... ”

Buzele lui Kwang-i au tremurat până ce a izbucnit în plâns. Hi l-a cuprins pe fratele ei cu mâinile sale mici și s-a uitat spre mama ei. Chi-yong s-a uitat la Hi de parc-ar fi fost o străină. Ochiul înspăimântați

ai lui Hi nu s-au putut întoarce în altă parte.

“Trebuie să fie tata!”

Chi-yong sărise deja înaintea țipătului doamnei Yun. Din lobii urechilor, zvâcnirea sângelui a făcut să i se înroșească fața. La sunetul porții care era zgâlțâită cu zgomot, doamna Yun a deschis ușa glisantă. “Nu e el. Nu e tata...” Sub poartă, acolo unde partea de jos era ruptă, ceea ce se putea vedea nu erau pantalonii cei negri pe care îi purta Chi-sok când a plecat. Doamna Yun stătea ținând încă ușa, în timp ce sângele a fugit de pe chipul lui Chi-yong. Lacrimile atârnavă pe obrajii copiilor, care-și țineau respirația. Poarta a fost zgâlțâită iar cu putere.

“Bine, vin.” Doamna Yun a scos un oftat violent și surprinsă, și-a șters repede fața. A ieșit și a deschis poarta ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic și chiar a reușit să zâmbească puțin bărbatului care venise cu o treabă mărunță la magazie. Era cel scund, cu mustață, care mai fusese. Cu o expresie foarte solemnă, el a deschis lacătul și a intrat. Doamna Yun stătea inexpresivă și aștepta ca el să-și termine treaba și să plece. Și-a ridicat poala fustei să se șteargă la ochi. Dar întrucât lacrimile tot mai veneau, ea trebuia să la șteargă continuu. Omul a ieșit cu un mic pachet de haine. S-a uitat nervos în jur și apoi a așezat pachetul la picioarele lui și a închis ușa. Auzind zgomotul ușii, doamna Yun a ieșit repede afară. Afișând o expresie nervoasă, el a închis lacătul. A luat pachetul și și-a tras umerii, atât cât i-a permis statura lui scundă, dar nu prea știind încotro să privească, a privit în sus, ca și cum ar fi discernut niște picuri de ploaie de pe cerul gol și a ieșit afară pe poartă. Din nou, afișându-și zâmbetul, doamna Yun și-a frecat mâinile și a spus, “Aprecieri munca dumneavoastră.” Dincolo de poartă, omul, privind atent în stânga și în dreapta, a plecat în grabă. Chi-yong a desfăcut cordonul fustei sale și a făcut mai multe noduri din el. A pus înăuntru ceasul, inelul ei de aur, acul de aur pentru păr al doamnei Yun și chiar a luat de pe degetul ei un inel cu o piatră purpurie de alexandrită și i-a împins înăuntru.

“Ce faci?” a spus doamna Yun, când a revenit în cameră. Chi-yong cosese lucrurile înăuntru cordonului ca să nu se miște și i l-a înmănat doamnei Yun.

“Pune asta în jurul mijlocului tău.”

“Nu-mi place treaba asta. Dacă se va întâmpla ceva, aș prefera să murim cu toții împreună. N-am să merg singură...”

Chi-yong n-a dat semn că auzise ceea ce a spus doamna Yun și, deschizând un sertar, a început să sorteze hainele copiilor. Le-a ales pe cele mai noi și mai scumpe și, bucată cu bucată, le-a dat să le

îmbrăce copiii speriați, până ce arătau grași ca niște oameni de zăpadă.

“Mamă, trebuie să-ți schimbi și tu hainele. Îmbracă cât poți de multe... vremea e tocmai pe punctul de a se răci. Și pune deasupra jacheta cea nouă.”

“De ce numai eu? Trebuie să murim toți laolaltă. Pentru ce altceva să trăim?”

“Cine a spus că voi fi luată? Trebuie să încetezi să țipi și să-ți revii. E pentru orice eventualitate...” Spunând asta, Chi-yong s-a așezat lângă fereastră și nu s-a mai agitat. Cei doi copii, ca niște oameni de zăpadă, și doamna Yun purtând cordonul erau încremeniți cu toții. Lumina soarelui intra prin fereastra de vest. S-a auzit un zgomot de picioare la poartă. Doamna Yun a deschis geamul și a privit afară. Chi-yong era ca o stană de piatră, incapabilă să se miște. Zgomotele la poartă au continuat, iar niște voci bărbătești strigau cu putere

“Deschideți poarta!”

“Da, da, vin.” Dar glasul doamnei Yun suna ca al unui tântar și simțea că se înneacă cu flegma din gât. Un membru al Asociației de Tineret și doi bărbați mai în vârstă au venit înăuntru. Tânărul, purtând pantaloni militari, privind cu asprime, a spus “Unde s-a dus stăpânul casei?” Chipul doamnei Yun a devenit pământiu

“S-a dus... la birou.”

“Ce birou? Huh, n-are rost să vorbesc cu tine. Spune fiicei tale să iasă afară.”

Chi-yong stătuse pe hol și a ieșit.

“Eu sunt. Ce vreți să știți?”

Unul dintre bărbații mai în vârstă cu părul tuns scurt, purtând un fel de costum negru ca și cel al feroviarilor, a făcut un pas în față. “Ești soția lui Ha Ki-sok, nu-i așa?”

“E adevărat.”

“Noi am venit de la fabrica Inchon, Ha Ki-sok a fost acasă, nu?”

“Nu.”

“A venit la Inchon și apoi a plecat. Ești sigură că nu-i cu adevărat aici?”

“N-a venit aici. Dacă vă îndoiiți, puteți percheziționa casa.”

Copiii ieșiseră și ei și o țineau de fustă. Cei doi muncitori și-au șoptit ceva unul altuia. Păreau c-au renunțat la ideea de a percheziționa casa și în schimb au spus: “În cazul ăsta, mi-e teamă că va trebui să veniți cu noi.”

Doamna Yun a ieșit în față și a țipat: “Nu puteți face asta!”

“Noi suntem doar trimiși. Ordinele noastre sunt că dacă Ha Ki-sok

nu e aici, trebuie să o ducem cel puțin pe soția lui”, a spus bărbatul care purta o pereche de pantaloni de bumbac uzați, care se încrunta în timp ce vorbea.

“Huh, deci toată familia asta este de roșii.”

Membrul Asociației de Tineret s-a uitat de jur împrejurul camerei de zi și, băgându-și ambele mâini în buzunare, a scuipat.

“Ce infracțiune a comis fiica mea, ca să o luați?”

“Nu e treaba noastră. Noi nu facem decât să îndeplinim ordinele de sus”, a spus bărbatul tuns scurt, urmărind din privire expresia de pe chipul tânărului.

“Nu puteți face asta. Nu puteți - nu copilei mele.”

“Totul conform dorinței tale?”

Tânărul a privit spre doamna Yun cu o față pătrunzătoare. Chi-yong s-a întors în cameră, și-a luat jacheta și a ieșit.

“Sunt gata să mergem.”

Stând pe trepte, și-a îmbrățișat copiii, pe amândoi deodată. “Mami se va întoarce curând!”

I-a lăsat de la piept și a plecat. Doamna Yun a țipat și a spus, în același timp, “Oameni răi. Oameni răi!” , “Mămica noastră, de ce ne duceți mămica? Nu o duceți cu voi!”

Hi a țipat, ținându-se de fereastră. Cei doi au ezitat și s-au oprit. Chi-yong s-a întors și a fugit înapoi la copii.

“Mami se va întoarce cu adevărat.”

Întregul corp al lui Chi-yong tremura când a luat copilul. În timp ce Chi-yong a ieșit pe poartă, văicărelile doamnei Yun, țipetele furioase ale lui Hi, cuvintele “oameni răi!” și sunetele plânsului lui Kwung-i au urmat-o.

(extras din “Piața și câmpul de luptă”)

În românește de
Dan BRUDAȘCU

Thomas OWEN (BELGIA)

OMUL CARE M-A UCIS...

Moartea celorlalți este și moartea noastră...

Jean REVERZY

Buchanan o avea întotdeauna în fața ochilor pe această țigăncușă cu ochii ca focul, care sosise în urmă cu câteva zile, într-un convoi de vreo zece rulote, în mijlocul unui trib de rude și prieteni, într-un fel de mascaradă abjectă și viu colorată.

Se acuiseră la intrarea în sat, pe un teren în paragină, și s-au împrăștiat imediat prin împrejurimi. Bărbații, cei care nu se ocupau de cai, plecau la pescuit în Ourthe, iar femeile își găseau rostul în pungășii mărunte și cumpărături.

Buchanan, care îi privea instalându-se, fu descoperit de o puștoaică de vreo doisprezece ani, un diavol mic și negricios, cu fața ascuțită, cu ochii calzi și zâmbitori, care ținea neapărat să îi ghicească în palmă. Nu reușea să se debaraseze de ea. Era insistentă, "lipicioasă" și gălăgioasă. În rochia ei de lână lălăie și decolorată, părea o micuță vrăjitoare. I se agăță de încheietura mâinii cu o insistență agasantă.

El trebui să ridice mâna asupra ei, pentru a o face să plece. Ea se feri de palma lui, râse insolent și fugi ca un iepure. Se cățără agilă pe un povârniș și începu de acolo, să arunce în el cu pietre și bulgări de pământ uscat.

Îl lovi în față, iar el, cuprins de furie, luă o piatră rotundă și o aruncă cu putere în direcția fetei agresive. Ea se aruncă la pământ pentru a se proteja și nu mai făcu nici o mișcare. Fără îndoială, stătea la pândă, ascunsă între ierburile înalte.

Buchanan făcu cale întoarsă și reveni acasă, amuzat și ușor furios. Aici constată, stupefiat, că îi lipsea ceasul de la mână.

Nu se îndoii nici o clipă că autoarea era ea, dar se întoarse totuși la locul în care țigăncușa îl acostase cu insistență. Poate că ceasul se desprinsese în momentul în care încerca să scape de ea. Deșartă speranță!

Ce era de făcut în aceste împrejurări, cu asemenea indivizi? Să tune și să fulgere împotriva șatrei, a borfașilor și a străinilor?

Adevărul dinlăuntru lui, pe măsură ce se gândea la el, îi apărea mereu modificat, mereu travestit. Poate că își pierduse ceasul mai devreme acolo sau în altă parte. De ce aruncase puștoaica cu pietre în el? De ce avusese el acest reflex înjositor de a-i răspunde la fel? Doar nu îi ceruse resturile de mâncare.

Rămase acolo cu eșecul lui și cu mânia revenită.

Era treaz sau nu? O zi gri ca plumbul topit lumina slab camera. *Ea* stătea dreaptă, neclintită la capătul patului. O fetiță firavă de vreo doisprezece ani, cu fața lunguiață, ca a puilor de vulpe. Îl trăgea de mână ca să-l facă să iasă din pat. De abia atunci, realizează că era treaz, iar această prezență neașteptată îl stupefie.

Ț *Vino*, spuse ea, sa ți-l arăt pe omul care m-a ucis.

Ț *Ce faci aici? Cum ai intrat? Si mai întâi dă-mi ceasul înapoi!*

Dar deja imaginea vizitatoarei se volatiliza. Ea deveni transparentă, apoi dispăru total.

El ezită. Apoi se culcă la loc.

Ț *Este un vis, se gandii el.*

Dar o dată în picioare, îmbrăcat, își aminti cu o claritate perfectă fața aceea micuță și ascuțită, ale cărei trăsături erau fixate la modul plastic în el.

Ea se întoarse să îl surprindă a doua oară, la sfârșitul după amiezii. El mergea spre râu să verifice capcana pe care o pusese pentru vidre. Cobora cu prudență drumul dificil. O ploaie recentă înmuiase puținul pământ sterp care acoperea solul stâncos și care, pe anumite porțiuni, era foarte alunecos.

O zări lângă marele stejar. Îl aștepta, chircită între rădăcini, și se ridică brusc la apropierea lui. Era aceeași, dar foarte palidă. Un firicel de sânge cursese și i se uscaser pe tâmplă. Spuse:

Ț *Trebuie sa vii. Vreau să ți-l arăt pe omul care m-a ucis.*

Ț *Explica-mi...*

Dar ea pornise deja, trăgându-l după ea. Se grăbea să coboare în direcția râului care curgea leneș, făcând să foșnească stuful de pe mal. În partea mlăștinoasă, unde pământul luat de ploii formase, de-a lungul malului, un fel de smârc ierbos, picioarele fetiței se înfundară brusc, iar ea se retrase îngrozită. Văzu că fetița nu mai avea decât un pantof, încheiat la o gaică. Celălalt fusese înghițit de nămol.

Fetița ezita să pornească din nou și îl privi descumpănită. Trăia o stare de panică ce îi dădea un aer încântător. Dar cum să scormonești acest noroi moale, în căutarea unui pantof pierdut?! El rămânea

nemișcat, în așteptare, tulburat într-un mod ciudat.

Apoi ea se hotărî brusc și îi făcu semn să o urmeze. O pasăre albastră trecu rapid deasupra apei. În timp ce îi privi zborul, fetița dispăru de lângă el...

El uită de capcana pentru vidre și se întoarse acasă, gânditor. Constată că țiganiilor își adunaseră șatra și odată cu asta luară cu ei secretul și fructul răpirilor lor, nelăsând în urmă decât dâra lungă și neagră a unui foc din lemne.

După căderea nopții, ea apăru a treia oară. De afară, bătea cu pumnul în oblonul geamului de la camera lui. Buchanan sări din pat, neștiind cine l-ar fi putut, la ceasul acela, trezi din somn.

Ț Cine e?

Ț Sunt eu. Repede! Omul care m-a ucis nu e departe.

Se îmbracă în grabă și o văzu pe prag, într-o rază a lunii. Ea îi păru mai lividă, mai mărunțică încă și mai ascuțită. Îi apucă mâna cu mânuța ei rece. Porniră cu pași mari. Ea țopăia curajoasă. Lui Buchanan i se părea că această mânuță care îl trăgea avea o răceală de mort.

La ora aceea, satul era adâncit în somn. Cuplul ciudat pe care îl formau punea pe fugă bizare siluete de pe pereții albi ai caselor.

Dincolo de acest calvar, pe drumul spre Franța, se zărea o clădire izolată, în care mai lucea încă o lumină tristă. Loc rău fumat, unde se adunau pungăși și hoți de vite, negustori de fier vechi și tăinuitori de antichități.

Se apropiară de fereastra joasă. Din locul unde erau se puteau vedea, înăuntru, trei bărbați și o femeie, ocupați să bea și să râdă.

Obsedanta fetiță îl arătă pe unul dintre ei, după ce îi făcu un semn cu cotul însoțitorului ei. După ce l-a identificat pe "cel care a ucis-o", ea căzu brusc și împietri moartă, cu fustița impudic ridicată deasupra piciorușelor subțiri. Ea trecuse bariera spre lumea cealaltă, lumea neființei. Buchanan se simți învestit cu datoria de a fi justițiar și de a o răzbuna. Fără a mai sta pe gânduri, bătu la fereastră. Înăuntru se petrecu o adevărată busculadă.

Oamenii, ostili, brutali, îl întâmpinară pe intrus fără menajamente, cu insulte și gesturi amenințătoare.

Dar se opriră brusc în fața micuței moarte cu picioarele pline de noroi, întinsă pe pământ.

Bărbatul pe care fetița îl arătase cu o clipă mai devreme cu degetul stătea nemișcat, îngrozit, în fața micuțului cadavru. Era un personaj

înfiorător, pe care oricine îl ghicea îndată ca fiind o brută mediocră și lașă, cu chipul îngrozit, încărcat de broboane de sudoare. Fiecare îl privea, lăsând să se întrevadă spaima de a înțelege. Vinovatul arătat se așezase cu toată greutatea pe prag, speriat, cu capul în mâini.

Atunci Buchanan înaintă, îl bătu ușor pe umăr, îl prinse de încheietura mâinii și îi smulse ceasul pe care îl pierduse.

Patroana intră o clipă în casă, alertând toată lumea, apoi se întoarse cu o față de masă în carouri. Acoperi cu ea corpul copilei. Sub acest cearșaf mortuar improvizat, trupul avea de-abia dimensiunea unei sticle...

August, 1991

**Traducere din limba franceză de
Camelia-Meda MIJEA**

Thomas Owen este un scriitor belgian de primă mărime, născut la Louvain în 1910 și decedat în 2002. Atras la o vârstă fragedă de suprarealism și marcat de întâlnirea, la vârsta de șaisprezece ani, cu prozatorul Jean Ray, scrie nuvele fantastice, gustate de marele public. Scrierile sale provoacă o senzație de groază, de mister profund, care șochează cititorii. Întâmplările se petrec într-un decor îngrozitor, dar foarte realist, ceea ce le conferă autenticitate și trezește interesul într-o asemenea măsură, încât este aproape imposibil ca o nuvelă de-a sa să mai poată fi lăsată din mână înainte de aflarea deznodământului, care de altfel e mai mult sugerat, rămânându-i cititorului sarcina de a-și imagina finalul unor povești absolut insolite.

Ismail KADARE (Albania)

*Ismail Kadare s-a născut în anul 1936 la Gjirokastra, în Albania. Și-a făcut studiile primare și secundare în orașul natal. A studiat limbi și literaturi străine la Facultatea de istorie și filologie din Tirana, continuate la Instutul Gorki de literatură universală din Moscova. A debutat ca poet, dar, în 1963, la doar 27 de ani, i-a apărut romanul **Generalul unei armate moarte**, roman care i-a adus un*

*neașteptat prestigiu și recunoaștere pe plan național. El a fost urmat de **Nunta** (1968), **Castelul** (1970), **Cronica în piatră** (1971), **Iarna cea mare** (1977), **Podul cu trei arcuri** (1978), **Aprilie însângerat** (1978), **Despre cântecul cavalerilor** (1979), **Autobiografia poporului în versuri** (1980), **Doruntine** (1980), **Palatul viselor** (1981), **Concertul** (1988), **Primăvară albaneză** (1991), **Piramida** (1991), **Umbra** (1994), **Legenda legendelor** (1995), **Dialog cu Alain Bosquet** (1996), **Timpuri barbare: din Albania la Kosovo** (1999), **Flori înghețat de april** (2000), **Elegie pentru Kosovo** (2000), **Flori de primăvară, îngheț de primăvară** (2002), **Dosarul despre H** (2002), **Succesorul** (2006).*

*În timpul regimului comunist al lui Hoxha, a luptat, cu mult curaj, împotriva totalitarismului și a realismului socialist. Numele său a fost adesea menționat între ale posibililor candidați la **Premiul Nobel** pentru literatură, premiu ce nu i-a fost, însă, acordat.*

*În 1991 emigrează la Paris, unde locuiește, împreună cu familia, și în prezent. Romanul său **Concert** a fost declarat, în 1991, cel mai bun roman al anului de către revista franceză de literatură **Lire**.*

Opera lui Kadare a fost tradusă în peste 40 de limbi din întreaga lume, fiind considerat unul din clasicii literaturii universale a secolului XX.

*În perioada 26-29 septembrie 2000 Ismail Kadare a participat la **Forumul pentru literatură**, organizat, la Seul, de **Fundația Daesan**, unde a rostit o scurtă alocuțiune, de interes și pentru cititorii revistei noastre, credem, pe care o redăm, în continuare:*

RELAȚIA AMBIGUĂ DINTRE LITERATURĂ ȘI VIAȚĂ

Întotdeauna se spune că viața este izvorul literaturii. E adevărat. Dar eu cred că, în același timp, e o mare diferență între viață și literatură. Viața poate fi izvorul literaturii, însă ea poate fi și dușmanul ei. Dacă intră de-o manieră crudă și abuzivă în literatură, ea o poate distruge.

În teatrul antic grec exista corul. Acesta era un fel de spectator care vorbea. Spectatorii nu aveau dreptul de a vorbi și interveni în timpul reprezentației. La origine, publicul era zgomotos, striga și intervenea după plac în timpul spectacolului. Autorii dramatici au suferit mult din această cauză și de aceea ei au creat corul. Ei și-au imaginat cum ar fi putut reacționa spectatorii față de cutare sau cutare act al personajelor. Deci, corul era reprezentantul publicului, care făcea comentarii în numele cetățenilor.

Poetul și dramaturgul german Friedrich von Schiller a spus că în teatrul grec corul era un zid de protecție. De fapt, literatura are nevoie să se apere de viață, de oameni, de spectatori, de cititori. Prin asta vreau să subliniez elementele negative care diminuează calitatea literaturii. Asta nu privește criticile constructive din partea numeroșilor cititori. E la fel și cu viața. Literatura trebuie să știe să se apere de gusturile vulgare ale epocii și să refuze să se supună legii pieței.

În regimul comunist, comuniștii au vrut să distrugă acest zid. Ei au făcut multă propagandă în sensul că poporul trebuia să ia parte la scrierea literaturii și că toată lumea putea scrie un roman, o piesă de teatru etc. Așa ceva s-a întâmplat mai ales în China. Era un mod de a eclipsa și distruge literatura. Are un aer democratic, însă e demagogie crasă. Mai mult, e o crimă împotriva literaturii. Dacă toți ar scrie romane, literatura ar dispărea, iar nivelul ei, în mod firesc, ar fi extrem de redus. În epoca lui Mao Ze-dong, comuniștii chinezi au vrut să realizeze așa ceva în timpul revoluției culturale. Ei au găsit un mijloc de a ucide literatura. Au inventat slogane pseudo-democratice, pseudo-populiste.

Literatura nu are același calendar ca viața. Ea se supune propriului ei calendar. Ea cunoaște calendarul vieții, însă îl cunoaște relativ. În viață pot avea loc evenimente mărețe, cum ar fi Revoluția Franceză; dar asta nu conferă literaturii o dimensiune majoră. Dimpotrivă, există evenimente abominabile de care literatura profită, cum ar fi crimele și omorurile. Acestea sunt inutile sau rareori utile, ca în cazul asasinării

dictatorilor. Dar majoritatea operelor literare se inspiră din crime și din evenimente negative.

Tragedia lui Shakespeare, *Macbeth*, reprezintă una din capodoperele umanității. Or, povestea acestei drame e foarte simplă: Macbeth l-a invitat la masă pe regele Scoției, Duncan, și l-a asasinat. Această poveste atât de banală și de neînsemnată a dat naștere unei piese care este unul din vârfurile literaturii, ceea ce ilustrează faptul că e posibil să crezi opere mari din incidente lipsite de importanță.

Potrivit unor opinii, descoperirile tehnice vor juca un rol important în dezvoltarea literaturii. Eu sunt, însă, împotriva acestei idei. S-a spus că descoperiri tehnice ca radioul, televiziunea, calea ferată, aviația etc. au influențat literatura. Nu e adevărat. În literatură e important să faci o descoperire interioară, nu descoperirea exterioară a lumii. Aselenizarea pe lună nu reprezintă nici un interes pentru literatură. Unii au crezut că prezența umană pe lună va schimba poezia, însă mersul pe lună n-a jucat un rol major în literatură. Azi, unii se neliniștesc în legătură cu viitorul literaturii datorită dezvoltării internetului. Eu nu cred așa ceva. Internetul nu poate înlocui marea literatură, adică literatura de calitate.

Pentru mine, ca scriitor, cea mai mare descoperire a omenirii e inventarea infernului. Infernul, această mașinărie teribilă, se situează, în același timp, la baza civilizației umane. Neglijăm faptul dacă în această lume el există și unde va exista. Știm unde se află piramidele din Egipt și unde e situat Auschwitz-ul. Infernul e prima mare mașină pe care a inventat-o omenirea. El e mult mai important pentru literatură în raport cu toate celelalte invenții tehnice deoarece reflectă conștiința și vinovăția omului.

Literatura e enigmatică. Ea face parte din istoria ascunsă a omenirii. Ea ne arată o altă versiune a istoriei pe care o cunoaștem. Este o istorie paralelă a umanității, dar ascunsă și misterioasă. Literatura ar fi, într-o oarecare măsură, o proiecție a vieții, dar a unei vieți speciale, mai intime. Lumea literaturii e diferită de cea în care trăim. Literatura care nu e decât proiecția vieții timpului provine dintr-un realism vulgar, al mediocrității.

**Prezentare și traducere de
Dan BRUDAȘCU**

MERIDIANE LIRICE: Andrei FISCHOF (Israel)

SONET

Ascuns în cușca mea dintre cuvinte
aștept să-mi treacă vara, ca un vis
știut din vreme, un portal deschis
spre cerul pleoapa mării vrînd s-o-alinte.

Aici sînt dar, ca un popas prezis
în plin deșertul gîndului ce minte,
iar gratiile cuștii-mi prea cuminte
ferestre-s timpului meu indecis.

Ziua și noaptea, două cîte două,
acoperiș și streșini sînt cînd plouă
în somnul meu flămînd, febril.

Privindu-mă-n oglinda măritoare
a vechilor uimiri, rămas-am oare
același netămăduit copil ?

HÂRTII NESCRISE, FRUNȚI FĂRĂ SUDOARE

Hârtii nescrise, frunți fără sudoare,
Vechi sărbători în sângele meu ard.
Cuvintele în mine cresc un gard
Și nimenea în locul meu nu moare.

Ades, privind în sufletu-mi bastard,
Reci turnuri văd, ca-n bolțile de sare
Din oca munților pândind spre mare
Cu verdele pădurii-n chip de fard.

Dar trenuri trec spre ținte ca de fum
Iar eu, bănuitor, rămân în urmă,
Și drumurile-astfel, încet, se curmă.

Mai poate ceața să mă doară-acum
Și frunza chiar, căzând, să mă mai mire:
Același sunt, iubirea mea iubire.

TREZIT ÎN PATUL CE ASCUNDE

Trezit în patul ce ascunde
Rotunde urmele de vis,
Străin îmi sunt cu ele-nchis
Ca zarul într-un joc de runde,

Străin, îmi amintesc de mine,
Cel mult dorit, de prieteni plâns,
Când cercul mâinilor, prea strâns,
În ei găsea luciri străine.

Aici sunt, nu-s nici prea departe,
Dar ce am vrut să fiu, nu sunt,
Nici ceilalți cum au vrut: nu-s frânt

Nici de coperțile deșarte,
Cu vagi virtuți și false vini,
Îmbrățișate, crengi și spini.

CA UN COPAC (SONET)

Cînd morții mei mă caută în vise,
Încerc să fug, dar, împietrit de teamă,
Simt prăbușirea-n mine cum mă cheamă
Născînd revolta verbelor nescrise

Uitate-n densa, neștiuta vamă
A trecerii prin faptele prezise.
Ecouri vagi de prea-solemne misse
Se-nghesuie-n ciudata panoramă

Învăluindu-mi somnul treaz de frică
De șoapta morților mei, cînd mă strigă,
Dar eu, propriul meu ostatec, tac,

Cu-un dor ciudat să fiu trezit de alții,
Înconjurat ca-un lac de munții-nații,
Să tac, reproș spre ceruri. Ca un copac.

Str. Fabricii de Chibrituri 9A
400254 Cluj-Napoca
Tel: 0040-264-436690
Fax: 0040-264-455504
E-mail: hidromar@xnet.ro
Web: www.hidromar.ro

proiectare - execuție,
modernizări - reparații
mașini-unelte speciale
și de înaltă precizie

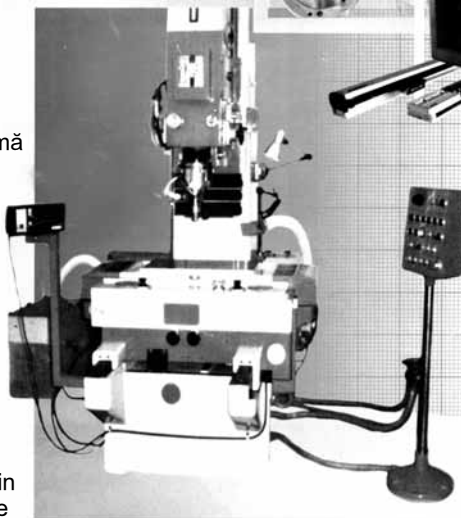
HIDROMAR

Societatea noastră, prin specialiștii pe care îi are poate realiza o mare varietate de mașini-unelte ca:

- mașini de rectificat
- mașini de alezat
- mașini de găurit în coordonate
- mașini de frezat
- mașini de honuit
- mașini de turnat sub presiune
- mașini de prelucrat prin electro-eroziune
- mașini și agregate la temă
- centre de prelucrare
- strunguri automate și cu comandă numerică

S.C. HIDROMAR S.R.L. este o societate cu capital integral românesc.

Colaborăm cu parteneri din Germania, Franța, Italia, Ungaria, Elveția, precum și cu cele mai importante societăți comerciale românești din domeniul construcției de mașini-unelte

S.C. MESEȘANA S.R.L.

STR. PRIMĂVERII NR. 4
CLUJ-NAPOCA
TELEFON: 0040-264-574322
MOBIL: 0040-744490078

desface, la prețuri ce sfidează orice concurență,
următoarele:

îmbrăcăminte

jucării

obiecte de papetărie

produse cosmetice

obiecte de birotică

produse electrice
și electronice

PEHART TEC

DIVERSITATEA HÂRTIEI

produce:

- suporturi alveolare pentru ouă
- hârtie igienică din maculatură: semifabricat și produs finit
- hârtie tissue din celuloză pură pentru: hârtie igienică, șervețele, batiste, prosoape
- confecții din hârtie tissue gama PUFINA: hârtie igienică, prosoape de bucătărie, șervețele.

**Pentru informații vă rugăm să ne contactați
la sediul societății -**

Petrești. str. 1 Mai nr. 1, jud. Alba

Tel: 0258-743624; 743535

Fax: 0258-743625

E-mail: elena_silas@peharttec.ro

CETATEA CULTURALĂ

Revistă de cultură, literatură și artă

Seria a III-a,
an VIII, nr. 6 (66),
iunie 2007
Cluj-Napoca

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Dan BRUDAȘCU (redactor șef)
Miron SCOROBETE (redactor-șef adjunct)
Ion CRISTOFOR (secretar general de redacție)

Grafică: Daniela GÎFU
Tehnoredactare: Ioachim GHERMAN

Redacția: Cluj-Napoca, str. Vasile Pârvan nr. 2
tel/fax. 0040-264-440539
e-mail: chimugherman@yahoo.com
brudascudan@hotmail.com

Editare și tipar:
S.C. SEDAN CASA DE EDITURĂ S.R.L.

*Sunt luate în considerare numai colaborările
expediate în format electronic.*

ISSN 1842 - 4791